

Juraj Takáč

MODIFIKÁCIA BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV A JEHO ZÁNIK ZA TRVANIA MANŽELSTVA

DRUHÉ, PREPRACOVANÉ A ROZŠÍRENÉ VYDANIE

**Právnická fakulta
Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici**

Juraj Takáč

**MODIFIKÁCIA BEZPODIELOVÉHO
SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV
A JEHO ZÁNİK ZA TRVANIA MANŽELSTVA**

DRUHÉ, PREPRACOVANÉ A ROZŠÍRENÉ VYDANIE

 ELIANUM

2023

Vzor citácie:

TAKÁČ, J.: Modifikácia bezpodielového spoluvlastníctva manželov a jeho zánik za trvania manželstva. Druhé, prepracované a rozšírené vydanie [online]. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, 2023, 144 s. [dátum citovania]. ISBN 978-80-557-2039-5. Dostupné na: <https://doi.org/10.24040/2023.9788055720395>

Autor:

JUDr. Juraj Takáč, PhD.

Recenzenti:

Prof. JUDr. Ján Cirák, CSc.

Doc. JUDr. Martin Kubinec, PhD.

Doc. JUDr. Ivana Šošková, PhD.

JUDr. Monika Némethová, PhD.

Banská Bystrica 2023

E-verzia

ISBN 978-80-557-2039-5

DOI: <https://doi.org/10.24040/2023.9788055720395>

Táto publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons Attribution-No-Derivates 4.0 International Licence CC BY-ND (uviedenie autora - bez odvodeného obsahu).

OBSAH

O AUTOROVI	6
ZOZNAM POUŽÍVANÝCH SKRATIEK	7
ÚVOD	8
1 MODIFIKÁCIA BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV	17
1.1 Predmet bezpodielového spoluvlastníctva manželov	21
1.2 Modifikácia rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov	26
1.2.1 Rozšírenie rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov	29
1.2.2 Zúženie rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov	30
1.2.3 Predmet modifikácie	32
1.2.4 Ochrana práv tretích osôb	34
1.2.5 Zmena správy spoločného majetku	37
1.3 Modifikácia času vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov	42
1.3.1 Subjekty modifikačnej dohody	44
1.3.2 Okamih vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov	46
1.3.3 Význam časovej modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov	48
1.3.4 Ochrana práv tretích osôb	51
2 ZÁNİK BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV ZA TRVANIA MANŽELSTVA	53
2.1 Zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov zo závažných dôvodov	54
2.1.1 Dôvod zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov	55

2.1.2 Spôsob zrušenia bezpodielového spoluvlastníctva manželov	59
2.2 Zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov z dôvodu vyhlásenia konkurzu	62
2.3 Zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov z dôvodu uloženia trestu prepadnutia majetku	65
2.4 Zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov pri podnikaní	66
2.4.1 Súhlas manžela na použitie spoločného majetku v podnikaní	67
2.4.2 Zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov rozhodnutím súdu z titulu podnikania ...	70
2.4.3 Rozdelenie príjmov z podnikania	72
2.5 Obnovenie zrušeného bezpodielového spoluvlastníctva manželov	75
3 HISTÓRIA, KOMPARÁCIA A BUDÚCNOSŤ MODIFIKÁCIE A ZÁNIKU BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV ZA TRVANIA MANŽELSTVA	77
3.1 História úpravy majetkových vzťahov manželov na území Slovenska.	77
3.2 Komparácia právnej úpravy majetkových vzťahov manželov vo vybraných zahraničných právnych poriadkoch	86
3.2.1 Rakúska právna úprava	91
3.2.2 Nemecká právna úprava	95
3.2.3 Francúzska právna úprava	98
3.2.4 Holandská právna úprava	102
3.3 Modifikácia majetkových práv manželov a ich zánik za trvania manželstva v súčasnej českej právnej úprave.	104
3.3.1 Společné jmění manželů	106
3.3.2 Zmluvná modifikácia spoločného jmění manželů	107

3.3.3 Ochrana práv manželov	111
3.3.4 Ochrana práv tretích osôb	114
3.3.5 Režim založený rozhodnutím súdu	115
3.3.6 Manželské majetkové právo a vzťah k tretím osobám	117
3.4 Modifikácia a zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov v úvahách „de lege ferenda“	120
3.4.1 Legislatívny návrh Občianskeho zákonníka z roku 2009	120
3.4.2 Návrh Občianskeho zákonníka z roku 2015	122
3.4.3 Ostatný rekodifikačný proces	126
3.4.4 Úvahy „de lege ferenda“	127
ZÁVER	131
Bibliografia:	136

O AUTOROVI

JUDr. Juraj Takáč, PhD.

Vyštudoval právo na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Po ukončení vysokoškolského štúdia na UMB absolvoval ročné štúdium na Oxfordskej univerzite. Úspešne ukončil doktorandské štúdium na Fakulte práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave. Ako odborný asistent na Katedre občianskeho práva Právnickej fakulty UMB pôsobí od roku 2012 so zameraním prioritne na výučbu občianskeho práva hmotného. Zároveň vykonáva advokátsku prax.

ZOZNAM POUŽÍVANÝCH SKRATIEK

ABGB – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch

BGB – Bürgerliches Gesetzbuch

BSM – bezpodielové spoluvlastníctvo manželov

CMP – zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v platnom znení

CSP – zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v platnom znení

Notársky poriadok – zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti

Občiansky zákonník – Český občiansky zákonník – zákon č. 89/2012 Sb. v platnom znení

OBZ – Obchodný zákonník - zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v platnom znení;

OZ – Občiansky zákonník - zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom znení;

SJM – společné jmění manželů

TZ – zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v platnom znení;

ZKaR – zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov;

ZoR – Zákon o rodine - zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov;

ÚVOD

Problematika právnej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva manželov (ďalej aj „BSM“) predstavuje tak z teoreticko – právneho hľadiska, ako aj z pohľadu právnej praxe významnú oblasť regulovania majetkových vzťahov manželov. Predmetná téma mala vždy svoju aktuálnosť, a to tak v spektre úpravy vzájomných majetkovoprávných vzťahov medzi manželmi, ako aj vzťahov medzi manželmi a tretími osobami. Či už to boli otázky zmluvnej, resp. zákonnej úpravy majetkového spoločenstva manželov, zavedenia inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov s cieľom zákonne vymedziť kritériá pre rozsah a obsah vlastníckych práv a povinností, ako aj diskusia o povahe a podstate predmetu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, až po úvahu jeho ďalšieho zotrvania a podoby v právnom poriadku Slovenskej republiky. Vzhľadom na rozsiahlosť danej oblasti sa predmetná publikácia zameriava na skúmanie špecifickej otázky, ktorá sa týka právnej úpravy modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov a možnosti jeho zániku za trvania manželstva. Osobitosť skúmanej problematiky spočíva najmä v tom, že sa jedná sa o určitý odklon od viac – menej rigidnej právnej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktorá vychádza z filozofie primárnej ochrany majetkového postavenia manželov po tom, čo vstúpia do manželského zväzku, spočívajúcej najmä v zabezpečení ich rovnosti v možnostiach zaistenia a pokrytia životných potrieb, či už svojich, resp. spoločnej domácnosti a rodinných príslušníkov. Napriek nepopierateľnému významu právnej ochrany majetkového postavenia manželov nemožno na druhej strane zabudnúť na to, že sa jedná o problematiku súkromnoprávnú, ktorá by mala vychádzať zo všeobecných zásad súkromného práva spočívajúcich, okrem iného, v dispozičnej autonómii jednotlivca a jeho slobodnej vôle. Vzhľadom na spoločenské ako aj politické zmeny, ktoré nastali po novembri 1989, bolo nevyhnutné sa nanovo prikloniť k základným súkromnoprávnym zásadám, charakteristickým pre kontinentálny právny systém uplatňujúci sa vo väčšine štátov Európy. Práve za týmto účelom došlo v slovenskom právnom

poriadku k určitým zmenám, ktoré smerovali k liberalizácii danej oblasti a k umožneniu v obmedzenej forme manželom rozhodovať o osude ich spoločných majetkových práv (to, či je to v dostatočnej miere, sa budeme zaoberať v ďalších častiach tejto publikácie). Z tohto dôvodu boli novelou č. 501/1991 Zb., ktorou sa rozsiahlym spôsobom doplnil a pozmenil Občiansky zákonník, implementované okrem iného aj §§ 143a, 148a, s cieľom umožniť manželom modifikovať rozsah, ako aj časový okamih vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov, a zároveň poskytnúť im možnosť navrhnúť jeho zrušenie pre prípad získania oprávnenia na podnikateľskú činnosť jedným z manželov.

Predmetná publikácia, tak ako vyplýva aj zo samotného názvu, sa vo svojich častiach primárne venuje analýze súčasnej slovenskej právnej úpravy modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov a možnosti jeho zániku za trvania manželstva. Samozrejme, okrem toho má tendenciu poukázať na možný budúci vývoj jej právnej úpravy, a to aj s poukazom a komparáciou právnej regulácie danej oblasti vo vybraných zahraničných právnych úpravách. Pre lepšie pochopenie samotného problému je nutné reflektovať aj na historický vývoj a právnu reguláciu danej oblasti na našom území v minulosti. Okrem vedecko teoretického charakteru má predmetná publikácia za cieľ poukázať aj na paralely teoretickoprávnej roviny s aplikačnou praxou slovenských, ako aj zahraničných súdov vyššej a nižšej inštancie. Práve podrobné zameranie sa na relevantnú judikatúru má napomôcť čitateľovi porozumieť, akým spôsobom dochádza k aplikovaniu skúmaných zákonných ustanovení do praxe a akým spôsobom sa tieto paragrafové znenia pretransformovali do reálnych prípadov, s ktorými sa v právnej praxi môžeme stretnúť. Z tohto dôvodu sa predmetná publikácia pokúša poskytnúť informácie nie len z pohľadu právnej teórie, ale aj sumarizovať najvýznamnejšie súdne rozhodnutia v danej oblasti, čo vo vzájomnej kombinácii umožní tieto informácie aplikovať a využiť v právnej praxi.

Ako bolo uvedené, cieľom publikácie je zamerať sa na skúmanie oblasti právnej regulácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov, „in concreto“ modifikácie jeho rozsahu, ako aj času vzniku a možnosti jeho zániku za trvania

manželstva. Jedná sa o podrobnú analýzu ustanovení § 143a OZ, § 148 ods. 2 OZ a § 148a ods. 2 OZ a ich následnej aplikácie do reality. Okrem teoretickoprávneho vymedzenia problematiky publikácia má za cieľ skúmať nastolené otázky aj z pohľadu aplikačnej praxe. Nezanedbateľný význam má aj komparácia súčasnej slovenskej právnej úpravy modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov a jeho zániku za trvania manželstva s vybranými zahraničnými právnymi úpravami. Náhľad do zahraničných právnych úprav a následné porovnanie so slovenskou legislatívou má za cieľ spoznať a eventuálne sa inšpirovať, akým spôsobom a v akom rozsahu je prípustná zmluvná voľnosť manželov pri modifikovaní ich spoločných majetkových práv a povinností, kedy takéto majetkové spoločenstvo manželov vzniká, akým spôsobom sa implementuje do života, ako ochraňuje postavenie manželov v rámci zabezpečenia ich životných potrieb, a či dané odlišnosti sú aplikovateľné aj v našich právnych podmienkach.

Na pochopenie významu bezpodielového spoluvlastníctva manželov a možnosti jeho modifikácie, resp. zániku za trvania manželstva má okrem podrobného skúmania súčasnej právnej úpravy napomôcť aj exkurz do minulosti, s cieľom pochopiť a ozrejmiť si riešenie majetkových práv manželov na našom území v historickom kontexte. Publikácia sa snaží poukázať, akým spôsobom boli majetkovoprávne vzťahy manželov upravené v minulosti, čím sa ich modifikácia odlišovala od súčasnej právnej úpravy, aký bol dôvod zavedenia novovytvoreného inštitútu BSM a ako, a či vôbec, sa v rámci svojej existencie menil a vyvíjal.

Je zrejmé, že okrem základných funkčných vlastností vecnoprávneho inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov smerujúcich k zaisteniu rovnakého postavenia manželov v rovine ich majetkového zabezpečenia, je dôležité sa zamerať aj na otázku súkromnoprávnej autonómie jednotlivca cez prizmu právneho postavenia manželov vo vzťahu k ich spoločnému majetku, možnosti rozhodovania o podobe ich vzájomných majetkovoprávnych vzťahov. Z tohto dôvodu sa do popredia dostáva práve otázka legislatívnych zmien smerujúcich k rozšíreniu zmluvnej autonómie manželov vo vzťahu modifikácie ich majetkových vzťahov. Publikácia sa

zaoberá možnosťou samotnej transformácie bezpodielového spoluvlastníctva na majetkové spoločenstvo manželov, ktoré by malo mať z pohľadu rozsahu majetkových práv a povinností širší koncept, ako je tomu v súčasnosti. Kladie si otázku významu inštitútu predmanželskej zmluvy, ako aj možnosti zrušenia existencie majetkového spoločenstva za trvania manželstva na základe dohody manželov. Polemizuje nad ochranou postavenia manželov v rámci ich majetkových vzťahov v prípade prílišnej autonómie manželov v oblasti modifikovania rozsahu, ako aj rozhodovaní o samotnej existencii majetkového spoločenstva / bezpodielového spoluvlastníctva manželov/.

Práve skúmanie stanovených oblastí vybranej problematiky umožňuje, aby táto publikácia komplexne pokryla a zanalyzovala danú úzko špecifickú tému, čo by mohlo v pozitívnom zmysle poskytnúť čitateľovi dostatok informácií pre to, aby sa zorientoval v problematike modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov a jeho zániku za trvania manželstva, pochopil jeho funkciu a význam a spravil si názor o jeho opodstatnení, či už z pohľadu minulosti, súčasnosti, ako aj budúcnosti.

Ako vyplýva zo základných zásad zakotvených v zákone č. 36/2005 Z.z. o rodine (ďalej aj „Zákon o rodine“), manželstvo predstavuje zväzok muža a ženy, s rovnakým právnym postavením a rozsahom manželských práv a povinností, ktoré im uzavretím manželstva vznikajú. Okrem rodinnoprávných vzťahov, ktoré v rámci slovenského právneho poriadku reguluje Zákon o rodine, sa kreuje aj sféra majetkovoprávna, ktorá všeobecne spadá do pôsobnosti Občianskeho zákonníka. Práve Občiansky zákonník elementárne vymedzuje, čo predstavuje bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, ako vzniká, kedy sa môže modifikovať a kedy zaniknúť. Ustanovuje, čo môže byť predmetom bezpodielového spoluvlastníctva, akým spôsobom manželia v rámci majetkovoprávných vzťahov vystupujú voči tretím osobám, aké sú princípy nakladania a hospodárenia so spoločným majetkom a akým spôsobom v prípade zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov môže dôjsť k jeho vyporiadaniu. Predmetná publikácia sa zameriava na podrobnú analýzu významu, podstaty a implementácie § 143a, 148 ods. 2, 148a ods. 2 Občianskeho zákonníka do aplikačnej praxe, kde

hlavnou úlohou je zrozumiteľne, ale zároveň fundovane skúmať podstatu, význam, ako aj následky modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov a jeho zánik za trvania manželstva, ktorý je legislatívne obsiahnutý práve v predmetných paragrafoch. Tu okrem teoretickej a výkladovej stránky, ktorá čitateľovi ozrejmuje všeobecnú podstatu problematiky a snaží sa odpovedať na špecifické otázky, ktoré pri nej nastávajú, má elementárny význam príslušná judikatúra a odborná literatúra, ktorá má zaistiť relevantnosť prezentovaných informácií, názorov a záverov. Toto skĺbenie teoreticko - právnej stránky práce so širokým spektrom judikatúry a názorových stanovísk odborných autorít venujúcich sa danej oblasti má za výsledok, že predmetná vedecká monografia má potenciál využitia tak v oblasti pedagogickej, ako aj v oblasti právnej praxe.

Z pohľadu metodologického možno vymedziť cieľ predmetnej publikácia skupinou otázok, ktoré sa v rámci skúmania danej problematiky modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov a jeho zániku za trvania manželstva zdajú byť opodstatnené.

Ad 1) Aká je podstata a význam modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov?; Aké následky má zmluvné zasahovanie manželov do zákonom stanoveného rozsahu, ako aj času vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov?; Aké pozitíva a negatíva má predmetný inštitút vo vzťahu k súkromnoprávnej autonómii manželov?; Ako je principiálne upravená otázka vzájomnej majetkovoprávnej ochrany manželov, ako aj tretích osôb?

Ad 2) Aké sú dôvody existenčného naviazania bezpodielového spoluvlastníctva manželov na manželstvo?; Prečo a v akých prípadoch slovenská legislatíva pripúšťa zrušenie, resp. zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov za trvania manželstva?; Je daná legislatívna prípustnosť takéhoto zániku opodstatnená?

Ad 3) Je súčasná slovenská právna úprava problematiky modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov a možnosti jeho zániku za trvania manželstva dostatočná?; K akým zmenám, tak na základe historicko právnej reflexie, skúseností aplikačnej praxe, rekodifikačných procesov z nedávnej

minulosti, ako aj komparácie s vybranými právnymi poriadkami kontinentálnej Európy, by mohlo v danej oblasti dôjsť? V čom spočíva prínos ako aj negatívum rigidnosti súčasnej právnej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva manželov z pohľadu možnosti jeho modifikácie, ako aj samotnej existencie?

Skúmanie a následné zodpovedanie predmetných otázok by malo napomôcť vytvoriť ucelený obraz podstaty, významu a funkčnosti modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov tak v rovine jeho rozsahu, ako aj okamihu vzniku. Vytvoriť predstavu o legislatívnych možnostiach zániku, resp. zrušenia bezpodielového spoluvlastníctva manželov napriek ďalšiemu zotrvaníu samotného manželstva. Poukázať na právnu úpravu danej problematiky v zahraničných právnych poriadkoch a v tejto nadväznosti ozrejmiť možný budúci vývoj predmetnej špecifickej oblasti majetkových práv manželov. Vedecká monografia má za cieľ poskytnúť čitateľovi, na základe čiastkových skúmaní jednotlivých sfér vybranej problematiky, ucelenú predstavu o tom, v čom spočíva podstata a význam modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov a jeho zániku za trvania manželstva a aké je budúce možné smerovanie danej právnej úpravy.

Na dosiahnutie vymedzených cieľov a zodpovedanie stanovených otázok sa pri písaní publikácie a skúmaní problematiky vychádzalo zo všeobecných vedeckých metód viažucich sa práve na skúmanie teoretickoprávnych otázok podložených výstupmi vychádzajúcich z fundovaných prameňov a aplikačnej praxe. Pri skúmaní vybranej problematiky boli využité metódy skúmania spočívajúce: Ad 1) v analýze vybranej problematiky vychádzajúcej zo skúmania jednotlivých čiastkových otázok a kreovaných oblastí výskumu; Ad 2) v syntéze týchto oblastí s cieľom dosiahnutia uceleného a logického záveru; Ad 3) v komparácii vybraných zahraničných právnych úprav skúmanej problematiky so slovenskou legislatívou; Ad 4) v indukcii skutočností vychádzajúcich z doterajšieho rekodifikačného procesu smerujúceho k novej, resp. pozmenenej právnej úprave skúmanej oblasti.

Z pohľadu interpretačných pravidiel sa v práci aplikovali najmä formy výkladu gramatického, systematického, logického, historického, ako aj autentického a teologického. Prostredníctvom predmetných výkladových foriem sa má dosiahnuť porozumenie témy z viacerých uhlov pohľadu, a to tak z pohľadu pojmoslovia, objasňovania významu súvisiacich zákonných ustanovení, historickej reflexie vývoja skúmanej problematiky a v neposlednom rade zo zamýšľaných zámerov zákonodarcu, ako aj výstupov z aplikačnej praxe.

Z dôvodu plnohodnotného porozumenia a orientácie v skúmanej problematike, systematika publikácie vychádza z troch kapitol zastrešujúcich jednotlivé oblasti skúmania, ktoré sa následne členia na príslušné podkapitoly. Prvá oblasť skúmania sa venuje všeobecnému vymedzeniu podstaty bezpodielového spoluvlastníctva manželov, jeho vzniku, zániku, ako aj jeho modifikačným aspektom. Monografia sa venuje možnosti a významu modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov v rámci právnej úpravy „de lege lata“. Ide najmä o skúmanie zákonnej možnosti úpravy rozsahu, obsahu, ako aj času vzniku bezpodielového spoluvlastníctva na základe dohody manželov. Vymedzuje podstatu rozšírenia, ako aj zúženia bezpodielového spoluvlastníctva manželov v zmysle ust. § §143a OZ, ako aj možnosti kreovania bezpodielového spoluvlastníctva manželov ku dňu zániku manželstva (kapitola 1).

Druhá oblasť skúmania sa zameriava na analyzovanie podmienok zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov, a to napriek skutočnosti, že samotné manželstvo naďalej existuje (kapitola 2). Práve tu sa javí ako dôležité ozrejmiť význam, dôvody, ako aj následky takéhoto zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov za trvania manželstva. Osobitný dôraz sa kladie na jednotlivé zákonné dôvody zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov, a to tak z pohľadu právnej úpravy Občianskeho zákonníka, ako aj ďalších špeciálnych právnych predpisov. Skúma následky takéhoto zániku, či už na postavenie samotných manželov, ako aj pozíciu a ochranu práv tretích osôb. Samostatná podkapitola sa venuje problematike zrušenia bezpodielového spoluvlastníctva manželov za trvania

manželstva v prípade, ak niektorý z manželov získa oprávnenie na podnikateľskú činnosť.

Tretia oblasť skúmania sa zameriava na tri teoreticko - právne roviny. Prvou je historický exkurz, ktorý má ozrejmiť postupný vývoj právnej úpravy danej oblasti na území Slovenska, a to najmä v priebehu dvadsiateho storočia, a tým poukázať na minulé tendencie legislatívneho riešenia danej oblasti. Druhá rovina sa týka komparácie a analýzy právnej úpravy modifikácie a zániku majetkového spoločenstva manželov vo vybraných zahraničných právnych poriadkoch. Osobitne sa venuje analýze českej právnej úpravy a to z dôvodu dlhodobej spoločnej právnej histórie a úpravy danej oblasti, ako aj preto, že v Českej republike došlo k značnému vývojovému posunu a pozmenenia úpravy majetkových vzťahov manželov, či už prijatím zákona č. 91/1998 Sb., alebo kodifikáciou nového Občianskeho zákoníka č. 89/2012 Sb. Tretia rovina spočíva v predložení možného vývojového predpokladu právnej úpravy majetkových vzťahov manželov na Slovensku, či už z pohľadu doteraz uskutočnených rekodifikačných procesov, ako aj z pohľadu úvah „de lege ferenda“ (kapitola 3).

Pri skúmaní zvolenej problematiky bola snaha sa opierať a vychádzať z čo najširšieho spektra príslušnej odbornej literatúry, ako aj súvisiacej judikatúry. Medzi elementárne pramene, z ktorých táto publikácia čerpá, treba spomenúť Občiansky zákonník s komentárom pod autorským vedením prof. JUDr. Mareka Števčeka, PhD., Občiansky zákonník s komentárom vypracovaný JUDr. Imrichom Feketem CSc., ako aj odbornej knižnej a časopiseckej literatúry autorov ako prof. JUDr. Ján Cirák, CSc., prof. JUDr. Peter Vojčík, CSc., prof. JUDr. Ján Lazar DrSc., prof. JUDr. Dr. Karel Eliáš, prof. JUDr. Zdeňka Králičková, PhD. a mnoho ďalších fundovaných autorov a ich diel, ktoré sa vo väčšej či menšej miere venovali analyzovanej problematike. Významnú časť zdrojov skúmania a poznania predstavujú aj rozhodnutia súdov, kde sa vychádza primárne z judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, Ústavného súdu Slovenskej republiky, ako aj širokej škály rozhodnutí českej súdnej praxe.

Dúfam, že táto publikácia napomôže čitateľovi zodpovedať tak všeobecné ako aj osobitné otázky týkajúce sa modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ako aj jeho zániku za trvania manželstva, a práve kombinácia skúmania právnej teórie s aplikačnou praxou umožní tento cieľ dosiahnuť a poskytnúť laickej ako aj odbornej verejnosti vhodný prameň informácií týkajúcich sa skúmanej problematiky.

1 MODIFIKÁCIA BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV

Manželstvo v zmysle zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine (ďalej aj „Zákon o rodine“) predstavuje zväzok muža a ženy, ktorý vzniká na základe ich dobrovoľného a slobodného rozhodnutia ho uzavrieť. Zákon o rodine následne vymedzuje charakteristiku tohto zväzku spočívajúceho vo vytvorení harmonického a trvalého životného spoločenstva, ktoré zabezpečí riadnu výchovu detí a formuje právnu ako aj spoločenskú koexistenciu spolužijúcich osôb. „Manželstvo je právny vzťah medzi mužom a ženou.“¹ Tento právny vzťah obsahuje okruh práv a povinností, ktoré medzi manželmi vznikajú. Právne postavenie manželov je v slovenskom právnom poriadku založené na princípe rovnosti. Znamená to, že žiaden z manželov, ako nositeľov práv a povinností, nemá vo vzájomnom vzťahu silnejšie, resp. výhodnejšie postavenie. Manželia v zmysle zákona o rodine sú povinní „žiť spolu, byť si verní, vzájomne rešpektovať svoju dôstojnosť, pomáhať si, starať sa spoločne o deti a vytvárať zdravé rodinné prostredie.“² Okrem práv a povinností vyplývajúcich z osobných vzťahov medzi manželmi, právny poriadok upravuje ďalšiu významnú oblasť, ktorá v značnej miere vplýva na dosiahnutie účelu a funkcie manželstva a plnenia si manželských práv a povinností. Jedná sa o majetkové vzťahy medzi manželmi.³ Ako vyplýva z ustanovenia § 19 ods. 1 Zákona o rodine, o uspokojovanie

¹ PAVELKOVÁ, B., Zákon o rodine. Komentár, 1. vydanie. Praha: C,H.Beck, 2011, s. 3

² Ust. § 18 druhá veta Zákona o rodine

³ „Subjekty bezpodílového spoluvlastníctví však nesjednocuje jenom vzájemná majetková vazba, ale v nezanedbatelné míře k tomu přistupují ještě nemajetkové, osobní vzájemné vztahy. Dodáváme, že tyto osobní vztahy mohou být natolik podstatné, že do značné míry znemožňují zhodnocovat rozsah přímých pracovních nákladů či majetkových vnosů vynaložených na získání či vytvoření určité věci, neboť takového zhodnocení přínosu každého z účastníků bezpodílového spoluvlastníctví by se v krajních situacích dostávalo do přímého rozporu s jejich osobním vzájemným vztahem.“ HRUŠÁKOVÁ, M., FIALA, J.: Několik úvah nad institutem majetkových vztahů mezi manžely. In Právník, roč. 130, č. 2, 1991, s. 134–142.

potrieb rodiny založenej manželstvom sú povinní sa starať obidvaja manželia podľa svojich schopností, možností a majetkových pomerov. Uspokojovanie potrieb rodiny okrem iného zahŕňa aj osobnú starostlivosť o deti a domácnosť, pričom je zrejmé, že alfou a omegou v ich plnohodnotnom zabezpečení sú majetkové podmienky a pomery vytvárané manželmi. Aby bolo možné dosiahnuť legislatívou vymedzený účel manželstva je nevyhnutné, aby manželia mali zaistené dostatočné majetkové prostriedky, ktoré im to umožnia. Inštitút, ktorý v slovenskom právnom poriadku má za úlohu zaistiť obom manželom rovnaké a plnohodnotné možnosti zabezpečenia ich životných potrieb, ako aj potrieb rodiny, je bezpodielové spoluvlastníctvo manželov.

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov sa zaraďuje medzi vecné práva a je všeobecne upravené zákonom č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom znení. BSM predstavuje jednu z foriem spoluvlastníctva, upravenej v druhej časti, druhej hlavy Občianskeho zákonníka, spočívajúcej v princípe, že vec vlastní spoločne viaceré subjekty – spoluvlastníci. Okrem bezpodielového spoluvlastníctva manželov Občiansky zákonník upravuje aj tzv. podielové spoluvlastníctvo. Charakteristickou črtou bezpodielového spoluvlastníctva manželov je okrem podmienky existencie vlastníckeho práva viacerých subjektov k spoločnej veci jeho „bezpodielovosť“. Tá vychádza z princípu, že rozsah vlastníckych práv a povinností spoluvlastníkov nie je vyjadrený podielom (ako je tomu v podielovom spoluvlastníctve), ale spočíva na princípe, že každý z nich je vlastníkom celej veci. Tretím signifikantným znakom BSM, tak ako vyplýva aj z jeho samotného názvu je, že existuje výlučne medzi manželmi a vzniká okamihom uzavretia manželstva.⁴ Občiansky zákonník v ustanoveniach §§ 143 až 151 postupne reguluje vznik, zmenu, ako aj zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov a vymedzuje, čo patrí do BSM.⁵ Zároveň stanovuje okruh práv a povinností,

⁴ Občiansky zákonník pripúšťa možnosť zmluvnej modifikácie vzniku BSM ku dňu zániku manželstva - ust. § 143a ods. 2 OZ.

⁵ V zmysle zákonnej negatívnej definície možno konštatovať, že do BSM spadá všetko čo je spôsobilé byť predmetom vlastníctva a čo manželia či už spoločne alebo individuálne nadobudli za trvania manželstva a nie je z bezpodielového spoluvlastníctva zákonom vylúčené.

ktoré majú manželia v spojitosti s hospodárením, užívaním a nakladaním s majetkom patriacim do BSM navzájom, ako aj vo vzťahu k tretím osobám. V zmysle všeobecnej súkromnoprávnej zásady dispozitívnosti Občiansky zákonník umožňuje, aby pravidlá v ňom zakotvené si mohli manželia, za určitých zákonom stanovených podmienok, upraviť odlišne. V súčasnom znení Občianskeho zákonníka je prípustné, aby manželia modifikovali rozsah ich bezpodielového spoluvlastníctva, ako aj okamih vzniku BSM. Takáto modifikácia je možná výlučne na základe dohody medzi manželmi, ktorá musí mať zákonom predpísanú formu a spĺňať obsahové náležitosti. Modifikácia bezpodielového spoluvlastníctva manželov spočíva v tom, že manželia nemôžu svojvoľne, popri prípade vo vzájomnej zhode, vylúčiť samotný vznik a existenciu BSM, avšak majú možnosť sa dohodnúť, čo všetko bude do bezpodielového spoluvlastníctva spadať, akým spôsobom budú so spoločným majetkom hospodáriť, a taktiež Občiansky zákonník poskytuje manželom právo si v rámci úpravy vzájomných majetkových vzťahov stanoviť vznik bezpodielového spoluvlastníctva manželov ku dňu zániku manželstva.⁶

Zánik BSM Občiansky zákonník, na rozdiel od jeho vzniku, upravuje obširnejšie, čo vyplýva najmä z dôvodu viacerých možností, akými k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov môže dôjsť. Prioritne zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov nastáva zánikom manželstva. Jedná sa o situáciu, kedy dôjde k zániku manželstva rozvodom⁷, smrťou jedného z manželov, resp. vyhlásením za mŕtveho⁸,

⁶ PAVELKOVÁ, B.: K obsahu dohôd modifikujúcich bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. In *Justičná revue.*, 2001, 53, č. 8 – 9, s. 862 – 869

⁷ Ust. § 22 ZoR „K zrušeniu manželstva rozvodom možno pristúpiť len v odôvodnených prípadoch.“ Ust. § 23 ZoR „Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spoluzitia.“

⁸ Ust. § 21 ods. 1 ZoR „Manželstvo zaniká smrťou alebo vyhlásením jedného z manželov za mŕtveho. Ak bol jeden z manželov vyhlásený za mŕtveho, manželstvo zaniká dňom, keď rozhodnutie o vyhlásení za mŕtveho nadobudne právoplatnosť.“

alebo vyhlásením manželstva za neplatné⁹. V týchto prípadoch sa existencia BSM odvíja od existencie manželstva. Akonáhle dôjde k zániku manželstva, resp. jeho zrušeniu z dôvodov vyššie uvedených, automaticky dochádza aj k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov.¹⁰

Slovenská legislatíva však upravuje aj situácie, kedy k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov dochádza počas existencie manželstva. Hneď na úvod je nutné uviesť, že právny poriadok neumožňuje, aby došlo k zániku BSM počas existencie manželstva z titulu dohody medzi manželmi. Znamená to, že manželia sa nemôžu dohodnúť na tom, že ich manželský vzťah bude trvať naďalej, ale bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zanikne. Občiansky zákonník poskytuje možnosť manželom modifikovať vznik BSM v zmysle ust. § 143a OZ (t.j. dohodnúť sa na okamihu vzniku BSM ku dňu zániku manželstva), avšak neumožňuje im dohodou bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zrušiť ako také. Ak by sa takáto dohoda o zrušení BSM počas existencie manželstva a jeho vyporiadaní uzavrela, bola by v zmysle ust. § 39 OZ absolútne neplatná.¹¹ Ani skutočnosť, že manželia spolu nežijú v spoločnej domácnosti, alebo spoločne ne hospodária s majetkom patriacim do BSM, nezakladá sama o sebe dôvod na to, aby mohlo dôjsť k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov dohodou.¹²

Práve to, ako slovenský právny poriadok konkrétne pripúšťa a v praxi aplikuje možnosti manželov sa rozhodnúť a ovplyvniť podobu ich vzájomných majetkovoprávných vzťahov a kedy

⁹ Ust. § 16 ods. 1 a 2 ZoR „(1) Manželstvo, o ktorom súd rozhodol, že je neplatné, považuje sa za neuzavreté. (2) O právach a povinnostiach manželov k spoločnému dieťaťu a o ich majetkových pomeroch po rozhodnutí súdu o neplatnosti manželstva platia rovnako ustanovenia o právach a povinnostiach rozvedených manželov k spoločnému dieťaťu a o ich majetkových pomeroch.“

¹⁰ Rozhodnutie NS ČSSR sp. zn. R 42/1972, s. 126 ods. 2 a 4: K zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov (§ 148 ods. 1 OZ) dochádza predovšetkým zánikom manželstva (§ 21 ods. 1 ZR), t.j. smrťou alebo vyhlásením za jedného z manželov za mŕtveho alebo rozvodom ich manželstva.

¹¹ Ust. § 39 OZ „Neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom.“

¹² Bližšie pozri: VOJČÍK, P. a kol. Občianske právo hmotné 1, 2 vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 328

môže dôjsť k zániku BSM za trvania ich manželstva, je obsahom nasledovných častí publikácie.

1.1 Predmet bezpodielového spoluvlastníctva manželov

Rozsah, v ktorom slovenský právny poriadok poskytuje manželom dispozičnú autonómiu v úprave ich vzájomných majetkových vzťahov, sa v značnej miere týka modifikácie predmetu bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Z tohto dôvodu je vhodné poukázať na to, čo predstavuje zákonné vymedzenie predmetu BSM, a teda na čo sa bude samotná modifikácia vzťahovať. Občiansky zákonník v ust. § 143 OZ vymedzuje okruh majetku, ktorý priamo zo zákona činí predmet bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Všeobecne stanovuje, že do BSM sa zaraďuje všetko, čo môže byť predmetom vlastníctva a čo nadobudol ktorýkoľvek z manželov za trvania manželstva. Občiansky zákonník konkrétnejšie nevymedzuje, čo všetko môže byť predmetom bezpodielového spoluvlastníctva manželov, a to aj z pragmatického dôvodu, keďže pre jeho rôznorodosť by bolo značne obťažné vymedziť exaktný okruh vecí, majetkových práv a hodnôt, ktoré by do BSM patrili. Z tohto dôvodu zákonodarca zvolil formu negatívneho vymedzenia predmetu BSM, a to tým, že taxatívne vymedzil veci, ktoré nepredstavujú predmet bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Aj keď Občiansky zákonník výslovne nevymedzuje čo všetko považujeme za predmet BSM, z právnej teórie ako aj praxe vyplýva, že sa bude jednať prioritne o veci. Nasvedčuje tomu aj skutočnosť, že samotný Občiansky zákonník umožňuje za predmet BSM považovať všetko, čo je spôsobilé byť predmetom vlastníctva. Je zrejmé, že prioritne sa to týka vecí ako hmotných statkov, a to bez ohľadu na to, či sa jedná o veci hnutel'né, nehnuteľnosti, byty a nebytové priestory, resp. živé zvieratá. Zložitejšia situácia nastáva v prípade otázky zaradenia majetkových práv a iných majetkových hodnôt do bezpodielového spoluvlastníctva manželov.¹³ V tejto otázke dlhodobo prevažoval názor, že

¹³ Ust. § 118 ods. 1 OZ „Predmetom občianskoprávných vzťahov sú veci, živé zvieratá, a pokiaľ to ich povaha pripúšťa, práva alebo iné majetkové hodnoty.“

peniazmi oceniteľné majetkové práva a iné majetkové hodnoty predstavujúce predmet občianskoprávnych vzťahov priamo nespádajú do kategórie predmetov zaradovaných do BSM. Znamená to, že manžel, ktorý ich nadobudol počas manželstva, bude ich výlučným nositeľom, a teda takéto majetkové práva a hodnoty nebudú spadať do BSM. Tomuto tvrdeniu však čiastočne protirečí ustanovenie § 149 ods. 4 OZ, ktoré upravuje problematiku zákonného vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Podľa predmetného ustanovenia sa ako masa BSM vyporiadajú nie len hnuiteľné a nehnuteľné veci, ale aj majetkové práva, ktoré sú pre manželov spoločné.¹⁴ Na danú skutočnosť poukazuje aj novšia judikatúra, ktorá sa čoraz viac prikláňa práve k názoru zaradenia majetkových práv a iných majetkových hodnôt do bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Ako vyplýva aj z rozhodnutia Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Cdo 168/2005 „V bezpodielovom spoluvlastníctve manželov môžu byť hnuiteľné i nehnuteľné veci, a nepochybne aj práva alebo iné majetkové hodnoty, a to bez kvantitatívneho alebo kvalitatívneho obmedzenia, pravda, okrem vecí, ktoré na základe osobitného zákona môžu byť iba vo vlastníctve štátu alebo určených právnických osôb; Spoločným atribútom všetkého toho, čo patrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, je ich majetková hodnota, hodnota, ktorú možno vyjadriť peniazmi, hodnota, s ktorou možno disponovať a prevádzať ju na iné osoby.“¹⁵

¹⁴ Ust. § 149 ods. 4 OZ „Ak do troch rokov od zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov nedošlo k jeho vyporiadaniu dohodou alebo ak bezpodielové spoluvlastníctvo manželov nebolo na návrh podaný do troch rokov od jeho zániku vyporiadané rozhodnutím súdu, platí, pokiaľ ide o hnuiteľné veci, že sa manželia vyporiadali podľa stavu, v akom každý z nich veci z bezpodielového spoluvlastníctva pre potrebu svoju, svojej rodiny a domácnosti výlučne ako vlastníci užíva. O ostatných hnuiteľných veciach a o nehnuteľných veciach platí, že sú v podielovom spoluvlastníctve a že podiely oboch spoluvlastníkov sú rovnaké. To isté platí primerane o ostatných majetkových právach, ktoré sú pre manželov spoločné.“

¹⁵ Predmetné rozhodnutie NS SR sp. zn. 2 Cdo 168/2005, sa týkalo posúdenia, či obchodný podiel patrí do BSM alebo nie. Ako vyplýva z predmetného rozhodnutia „I. Obchodný podiel v spoločnosti s ručením obmedzeným, nadobudnutý manželmi alebo jedným z nich za trvania manželstva a z prostriedkov patriacich do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, predstavuje majetok (hodnotu),

Iné majetkové práva a hodnoty, ktoré spadajú do BSM, sú teda aj cenné papiere; členský podiel v bytovom družstve; príjmy z pracovného pomeru, podnikateľskej činnosti a z autorského práva; plnenie z poisťných zmlúv, ako aj výnosy, úžitky a prírastky majetku, a to bez ohľadu na to, či tento majetok je súčasťou BSM alebo nie.¹⁶

Ako je aj vyššie uvedené, Občiansky zákonník sa zameria na vymedzenie predmetu bezpodielového spoluvlastníctva manželov tzv. negatívnym spôsobom. Znamená to, že vymedzil okruh vecí, ktoré do bezpodielového spoluvlastníctva nespádajú, a to ani vtedy, keď ich niektorý z manželov nadobudol počas trvania manželstva. Medzi veci, ktoré nepatria do BSM, je v zmysle Občianskeho zákonníka majetok nadobudnutý jedným z manželov z titulu dedenia, veci získané darom, veci slúžiace osobnej potrebe alebo výkonu povolania len jedného z manželov, majetok vydaný v rámci predpisov o reštitúcii.

Majetok, ktorý nadobudne jeden z manželov z titulu dedenia, sa považuje výlučne za jeho majetok, a teda nespadá do BSM ani

ktorý sa v rámci konania o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov vyporiadava. II. Pri oceňovaní obchodného podielu v spoločnosti s ručením obmedzeným v rámci vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva sa vychádza z jeho stavu v dobe zániku tohto spoluvlastníctva, avšak z obvyklej ceny v dobe vyporiadania.“

K obdobnému záveru sa prikláňa NS SR aj v rozhodnutí sp. zn. 5 Obdo 11/2007 „I. Hodnota obchodného podielu patrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, preto pri jeho predaji, ktorý sa vymyká z kategórie bežných vecí, je potrebný súhlas oboch manželov. II. Nedostatok súhlasu druhého z manželov s predajom obchodného podielu v spoločnosti s ručením obmedzeným je dôvodom na vyslovenie neplatnosti takejto zmluvy.

Na druhej strane však máme rozhodnutie NS SR sp. zn. 6 Obdo 30/2009, podľa ktorého „I. Spoločníkom spoločnosti je výhradne ten z manželov, ktorý uzavrel spoločenskú zmluvu, on je majiteľom obchodného podielu a nositeľom práv a povinností spoločníka. Obchodný podiel potom nie je súčasťou bezpodielového spoluvlastníctva manželov. II. Nikto iný ako spoločník, ani manžel spoločníka nemôže zasahovať do práv spoločníka previesť svoj obchodný podiel na tretiu osobu za podmienok stanovených § 115 OBZ a spoločenskou zmluvou spoločnosti, ktorej podiel je predmetom prevodu.“

¹⁶ Bližšie pozri: ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 1116 a nasl.

vtedy, ak by sa dedilo počas existencie manželstva. Občiansky zákonník vo svojich ustanoveniach hovorí o veciach získaných dedičstvom, avšak presnejšie by bolo uviesť označenie majetkov, keďže predmet dedenia sa vzťahuje na okruh širší, ako sú len veci.

Veci, získané darom, vychádzajú z princípu bezodplatného prevodu vlastníckeho práva k veci. Darovacia zmluva je ako zmluvný typ upravená v § 628 a nasl. Občianskeho zákonníka. V právnej regulácii bezpodielového spoluvlastníctva manželov je výslovne zakotvené, že dar nepatrí do BSM, a teda je vo výlučnom vlastníctve jedného z manželov, resp. v podielovom spoluvlastníctve obidvoch manželov. Zaujímavá je otázka darovania medzi manželmi. Ako vyplýva z ustálenej teórie a praxe, manželia si môžu darovať medzi sebou iba veci, ktoré sú v ich výlučnom individuálnom vlastníctve, resp. boli nadobudnuté výlučne z prostriedkov patriacich iba jednému manželovi, a teda nepatrili pred darovaním do bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Veci, ktoré patria do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, resp. boli nadobudnuté z prostriedkov patriacich do BSM, nemôžu byť predmetom darovania medzi manželmi.¹⁷

Medzi veci, ktoré nepatria do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, Občiansky zákonník zaraďuje aj veci slúžiace osobnej potrebe alebo výkonu povolania len jedného z manželov. Predmetné veci musia spĺňať určité podmienky, na základe ktorých sa vyhodnotí, či sú, resp. nie sú súčasťou BSM. Prvou podmienkou je, že tieto veci sú schopné svojou povahou slúžiť osobnej potrebe (napr.: manželkina kozmetika, dámske oblečenie), resp. na výkon povolania (napr.: bager, ktorý manžel výlučne používa na výkon svojho povolania bagristu), druhá podmienka

¹⁷ „Jeden z manželů nemůže na druhého převést své vlastnické právo k věci, která je předmětem jejich společného jmění, a to ani darovací smlouvou. Každý z manželů má totiž vlastnické právo k celé věci, jež je omezeno stejným právem druhého manžela. Darování ze společného jmění manželů jednomu z nich je v podstatě hospodaření se společným majetkem. Manžel může platně obdarovat druhého pouze tím, co netvoří součást jejich společného jmění.“ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ M., HULMÁK, M. a kol. 2009. Občanský zákoník I. §1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 1793

je, že veci takémuto účelu reálne slúžia a tretia, že na predmetný účel ich užíva výlučne len jeden z manželov.¹⁸

Ďalšiu výnimku predstavuje majetok, ktorý jeden z manželov nadobudol z titulu reštitúcie. Jedná sa o prípady, kedy majetok patriaci jednému z manželov, resp. jeho predkov bol zhabaný za totalitných režimov a počas trvania manželstva, na základe predpisov o reštitúcii majetkov, mu bol navrátený.¹⁹ Ako vyplýva aj zo súdnej praxe, jedná sa o veci, ktoré reštituent nadobudol z titulu navrátenia majetku, ktoré jemu, prípadne jeho predkovi, boli odňaté, a ktoré v súvislosti s odstránením majetkových krívd spojených s komunistickým režimom boli reštituované.²⁰

Je zrejmé, že z pohľadu vymedzenia predmetu bezpodielového spoluvlastníctva manželov sa môže jeho zákonná úprav javiť čiastočne nejasná, keďže inštitút BSM, tak ako vyplýva aj z jej historickej povahy a účelového zaradenia, sa vzťahuje prioritne na predmety vlastníctva, čo vyplýva už aj zo samotného názvu „spoluvlastníctvo“. Z toho v praxi, ako aj v teoretických rovinách, môže zbytočne vzniknúť polemika, čo všetko predstavuje predmet BSM, a teda či do jeho masy môžu spadať okrem vecí aj nehmotné statky. A práve preto postaviť začlenenie majetku

¹⁸ Rozsudok NS ČR, sp. zn. 30 Cdo 1951/2002 „Z hľadiska účelového určení věci v tom smyslu, zda slouží výlučně výkonu povolání některého z manželů a proto nepatří do jejich bezpodílového spoluvlastnictví, pak není rozhodné, zda tyto věci byly koupeny nebo vydraženy z prostředků náležejících do jejich bezpodílového spoluvlastnictví. Tyto skutečnosti mají totiž právní význam až při vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví, a to ten, že manžel, jehož výkonu povolání věc slouží, je povinen podle § 150 věty druhé obč. zák. nahradit, co ze společného bylo vynaloženo na tuto věc.“

¹⁹ Občiansky zákonník odkazuje na osobitné zákony týkajúce sa vydania majetku v rámci reštitúcie: napr. zákon č. 403/1990 Zb. o zmiernení následkov niektorých majetkových krívd v znení neskorších predpisov, zákon č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách, zákon č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku.

²⁰ Rozsudok NS ČR, sp. zn. 22 Cdo 1424/2003 „Do BSM nepatří věci vydané v rámci předpisů o restituci majetku jednomu z manželů pouze tehdy, měl-li je tento manžel ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo byly-li mu věci vydány jako právnímu nástupci původního vlastníka. To zcela odpovídá smyslu uvedeného ustanovení, tedy aby z BSM byly vyloučeny věci, které sice nabyl jeden z manželů za trvání manželství, ale na které nebyly ani zčásti vynaloženy jejich společné prostředky.“

do BSM na kritériu spôsobilosti byť predmetom vlastníctva sa javí ako nevhodná a z reálneho stavu je zrejmé, že predmet bezpodielového spoluvlastníctva manželov presahuje viazanosť na vlastníctvo a zahŕňa aj majetkové hodnoty, ktoré sami o sebe nepredstavujú hmotný predmet vlastníckeho práva. Podrobnejšie sa touto problematikou publikácia zaoberá v ďalších svojich častiach.²¹

1.2 Modifikácia rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov

Ako je už vyššie uvedené, Občiansky zákonník všeobecne vymedzuje okruh majetku, ktorý zo zákona spadá do bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Cieľom je zabezpečiť majetkové prostriedky pre obidvoch manželov, a tým umožniť uspokojenie ich životných potrieb, zaistenie rovnakej životnej úrovne a pokrytie nákladov spoločnej domácnosti. Keďže občianske právo je základným pilierom súkromného práva, kde normy spravidla majú dispozitívny charakter, bolo potrebné, a to najmä po spoločenských zmenách, ktoré nastali po roku 1989, sa prinavrátiť k tejto koncepcii, a to aj vo vzťahu k úprave majetkových vzťahov manželov. Z uvedeného dôvodu Občiansky zákonník umožňuje manželom odchyliť sa od zákonom vymedzených ustanovení a modifikovať (zmeniť) rozsah bezpodielového spoluvlastníctva manželov spočívajúci v jeho predmete ako aj správe. Dispozitívnosť zákonných ustanovení upravuje § 143a OZ. Jedná sa o ustanovenie, ktoré bolo do Občianskeho zákonníka implikované novelou č. 509/1991 Zb., čím došlo k odstráneniu dovtedy platnej prísne kogentnej zákonnej regulácii bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktorá neumožňovala jeho prípadnú modifikáciu na základe dohody manželov.²² Občiansky zákonník pred účinnosťou zákona

²¹ Bližšie pozri: Podkapitola 3.4 tejto publikácie „Modifikácia a zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov v úvahách „de lege ferenda“.

²² Dôvodová správa k zákonu č. 509/1991 Zb. ktorým sa mení, dopĺňa a upravuje Občiansky zákonník „Nové ustanovení odstraňuje rigoroznosť dosavadní úpravy a umožňuje, aby si manželé svoje vzájemné majetkové vzťahy upravili smluvne odchylné od zákonnej úpravy. V odstavci 2 tohoto ustanovení bolo opäť

509/1991 Zb., ktorým došlo k jeho novelizácii,²³ umožňoval maximálne zrušiť BSM na základe rozhodnutia súdu.²⁴

Súčasná právna úprava umožňuje manželom na základe dohody, ktorú medzi sebou uzavrú, modifikovať rozsah, obsah a časový moment vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov.²⁵ Ako vyplýva zo zákonných ustanovení, z právnej teórie a právnej praxe, na to, aby mohlo dôjsť k modifikácii bezpodielového spoluvlastníctva manželov, sa vyžaduje kumulatívne splnenie viacerých podmienok. V prvom rade sa musí jednať o dohodu, ktorej subjektmi budú výhradne manželia. Vzhľadom k tomu, že Občiansky zákonník výslovne stanovuje možnosť uzavretia takejto dohody výlučne manželom a slovenský právny poriadok neumožňuje uzatvárať tzv. predmanželské zmluvy o úprave rozsahu a vzniku BSM pred uzavretím manželstva, dohoda, ktorou dôjde k modifikácii bezpodielového spoluvlastníctva manželov, musí byť uzavretá za trvania manželstva. Ostatnou podmienkou je, že takáto dohoda musí mať účinky výlučne do budúcnosti („pro futuro“). Znamená to, že dohoda o modifikácii BSM sa nemôže vzťahovať na majetok, ktorý už manželia reálne nadobudli, či už do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, resp. výlučného vlastníctva každého z nich.²⁶ Dôvodom, pre ktorý slovenský

umožněno osvědčené smluvní zřízení tzv. koakvizice. Vzhledem k významu dohody se požaduje forma notářského zápisu. Smluvní volnost při úpravě vzájemných majetkových vztahů vyžaduje zejména i skutečnost, že je třeba umožnit volbu jednotlivých způsobů zejména v případech, že jeden z manželů podniká.“

²³ Bližšie pozri: Podkapitola 3.1 tejto publikácie „História úpravy majetkových vzťahov manželov na území Slovenska.“

²⁴ Ust. § 148 ods 2. Občianskeho zákonníka účinného do 31.12.1991 „Zo závažných dôvodov, najmä ak by ďalšie trvanie bezpodielového spoluvlastníctva odporovalo pravidlám socialistického spoložitia, môže súd na návrh niektorého z manželov toto spoluvlastníctvo zrušiť i za trvania manželstva.“

²⁵ FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2011. s. 842

²⁶ Rozhodnutie ÚS ČR sp. zn. I. ÚS 104/1995: „Novela Občianskeho zákonníka neruší bezpodielové spoluvlastníctvo manželov a tiež neustanovuje žiadny iný spôsob jeho zániku než ten, ktorý je uvedený v § 148 ods. 1 OZ. Podľa § 143a ods. 1 OZ sa manželia môžu dohodnúť iba na rozšírení alebo zúžení zákonom určeného rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva bez toho, aby ho touto cestou mohli odstrániť. Tiež formulácia „zákonom určený rozsah bezpodielového spoluvlastníctva“ svedčí o tom, že zákonodarcovi nejde o odstránenie, ale

právny poriadok nepripúšťa uzavrieť takúto dohodu so spätnou účinnosť je ten, že by tým mohla nastať značná právna neistota vo vzťahu k tretím osobám majúcim voči manželom vzájomné práva, resp. povinnosti. Takúto situáciu možno priblížiť s poukazom na ust. § 147 ods. 1 OZ, podľa ktorého pohľadávka veriteľa jedného z manželov, ktorá vznikla za trvania manželstva, môže byť pri výkone rozhodnutia uspokojená i z majetku patriaceho do bezpodielového spoluvlastníctva manželov. V prípade, ak by bolo možné pripustiť retroaktivitu dohody o modifikácii BSM, tá by mohla ohroziť právne postavenie a možnosť uspokojenia pohľadávky veriteľa niektorého z manželov tým, že manželia by mohli uzatvoriť dohodu o modifikácii BSM tak, aby tým úmyselne zúžili majetok, z ktorého má veriteľ právo uspokojiť svoju pohľadávku. Formalistická podmienka vychádzajúca zo súčasnej legislatívy spočíva v tom, že dohoda, ktorú uzavrú manželia s cieľom modifikovať svoje bezpodielové spoluvlastníctvo, musí mať formu notárskej zápisnice.²⁷

Uvedené podmienky musia byť kumulatívne naplnené na to, aby mohlo dôjsť k modifikácii BSM. V prípade, ak tomu tak nie je, dohoda, ktorú manželia uzavreli, je absolútne neplatná.²⁸

Zmeny v úprave majetkových vzťahov manželov na základe ich zhodnej vôle sa týkajú oblasti rozsahu ako aj správy bezpodielového spoluvlastníctva manželov. V zmysle ustanovenia § 143a ods. 1 OZ „Manželia môžu dohodou rozšíriť alebo zúžiť zákonom určený rozsah bezpodielového spoluvlastníctva. Obdobne sa môžu dohodnúť aj o správe spoločného majetku.“

o spružnenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov „pro futuro“. Manželia si môžu buď vyhradiť vznik bezpodielového spoluvlastníctva až ku dňu zániku manželstva a vymedziť si tak majetkovú autonómiu počas trvania manželstva až do okamihu jeho zániku a s výnimkou spoločného majetku ku dňu zániku manželstva. Môžu však tiež zákonom určený rozsah bezpodielového spoluvlastníctva rozšíriť alebo zúžiť. Z formulácie zákona a zo súvislostí tejto formulácie vyplýva i tu zameranie vo vzťahu do budúcnosti. Toto poňatie podporuje aj požiadavka právnej istoty tretích osôb.“

²⁷ Podrobnejšie sa formálnym náležitostiam notárskej zápisnice publikácia venuje v kapitole 1. podkapitole 1.3.3. „Význam časovej modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov.“

²⁸ Ust. § 39 OZ „Neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom.“

Práve to, akým spôsobom a v akom rozsahu si môžu manželia modifikovať predmet ako aj správu svojho bezpodielového spoluvlastníctva, je obsahom nasledovných podkapitol.

1.2.1 Rozšírenie rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov

Slovenská legislatíva umožňuje manželom, aby modifikovali rozsah predmetu bezpodielového spoluvlastníctva tým, že ho vzájomnou dohodou rozšíria alebo zúžia. Ak sa jedná o rozšírenie predmetu BSM, tak od účinnosti dohody medzi manželmi bude do bezpodielového spoluvlastníctva manželov spadať aj majetok, ktorý je inak z neho vylúčený. V takom prípade do bezpodielového spoluvlastníctva manželov môžu spadať napríklad veci osobnej potreby, veci slúžiace výlučne na výkon povolania, majetok získaný darom a dedením, ako aj majetok nadobudnutý reštitúciou. Samozrejme, je výlučne na manželoch, aby sa dohodli, ktoré kategórie vecí a majetku budú spadať do BSM, a ktoré aj naďalej zostanú z neho vylúčené. Určitú nejednotnosť a polemiku možno badať v otázke, či takáto voľnosť manželov rozhodnúť o tom, čo bude predstavovať predmet BSM je zákonne limitovaná alebo nie. Existujú určité názorové prúdy, ktoré sa prikláňajú k tomu, že bezpodielové spoluvlastníctvo manželov nemožno „rozšíriť“ o veci získané na základe bezodplatných právnych skutočností (darovanie, dedenie a vydanie vecí v rámci reštitúcie jednému z manželov ako právnomu nástupcovi pôvodného vlastníka). Tento názor vychádza z toho, že ak by mal darca alebo porúčiteľ vôľu previesť vec do spoločného vlastníctva manželom, bol by v danom právnom úkone (darovacia zmluva, závet) určil ako oprávnené subjekty oboch manželov.²⁹ Na jednej strane by sme mohli argumentovať, že by v zmysle danej teórie došlo určitým spôsobom k narušeniu vôle darcu, resp. porúčiteľa, čo by sa však dalo eventuálne vyriešiť legislatívnym podmienením platnosti, resp. účinnosti takejto modifikačnej dohody nutnosťou

²⁹ FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2015 [cit. 04.03.2021.] Dostupné na internete <https://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-p-143a-Dohody-o-rozsahu-bezpodieloveho-spoluvlastnictva-zakona-40-1964-Zb.htm>

vedomosti darcu, resp. poručiťa o jej existencii v čase, keď uskutočnil daný právny úkon (uzavrel darovaciu zmluvu, spísal závet). Na druhej strane je treba uviesť, že takéto vylúčenie možnosti rozšíriť bezpodielové spoluvlastníctvo manželov o dary a dedičstvo by v značnej miere oklieštilo dispozitívne možnosti manželov rozhodnúť o rozsahu rozšírenia BSM. Zároveň si treba uvedomiť, že všeobecne obdarovaný, ako aj dedič, majú právo s nadobudnutým majetkom nakladať podľa svojho uváženia a vôle, a teda ho aj previesť na inú osobu. Tým pádom by nakoniec aj tak mohlo dôjsť k prevedeniu vlastníckych práv na druhého manžela bez ohľadu na vôľu darcu, resp. poručiťa. Z tohto dôvodu, ako aj s prihliadnutím na trend rozširovania možností a voľnosti manželov rozhodovať o svojom majetku, by sa javil takýto názorový prúd za značne regresívny.

1.2.2 Zúženie rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov

Zúženie rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov spočíva v tom, že veci, ktoré všeobecne Občiansky zákonník automaticky zaraďuje do bezpodielového spoluvlastníctva manželov bez ohľadu na to, ktorý z manželov sa o ich nadobudnutie pričínal (napr. veci hnutelné, nehnuteľnosti, byty a nebytové priestory, cenné papiere; členský podiel v bytovom družstve; príjmy z pracovného pomeru, podnikateľskej činnosti a z autorského práva; plnenie z poistných zmlúv, ako aj výnosy, úžitky a prírastky majetku), na základe dohody manželov do bezpodielového spoluvlastníctva nebudú spadať. Obdobne ako pri rozšírení, tak aj pri zúžení sa jedná výlučne o veci, majetkové práva a iné majetkové hodnoty, ktoré nadobudnú manželia, resp. ktorýkoľvek z nich až po účinnosti uzavretej dohody. Znamená to, že retroaktivita takejto dohody nie je prípustná a veci, ktoré manželia nadobudli do bezpodielového spoluvlastníctva manželov pred uzavretím dohody, nemôžu byť z BSM vyňaté.³⁰ Zaujímavou

³⁰ Rozhodnutie NS SR sp. zn. 2Sž-o-KS 93/2006: I. Dohodou o rozšírení alebo zúžení rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, uzavretou podľa § 143a ods. 1 Občianskeho zákonníka, nemožno meniť už existujúce vlastnícke vzťahy. II. Dohoda podľa § 143a Občianskeho zákonníka môže upravovať len

otázkou, ktorá sa v prípade zúženia rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov naskytá je, do akej miery manželia môžu svoje bezpodielové spoluvlastníctvo zúžiť. Jedná sa hlavne o to, či na základe svojej vôle by mohli manželia zúžiť rozsah BSM až do takej miery, že by došlo k jeho zániku. Túto otázku právna úprava žiadnym spôsobom neupravuje, a teda je to skôr na ucelenom a logickom výklade ostatných zákonných ustanovení, ako je napr. § 3; § 143; § 148 OZ. Znamená to, že aj keď výslovne zákon nevymedzuje rozsah modifikácie BSM, treba vychádzať zo všeobecných princípov a pravidiel, týkajúcich sa dobrých mravov, ochrany vzájomného postavenia manželov, ako aj ochrany práv a zaistenia právnej istoty tretích osôb. Z uvedeného je možné vyvodiť záver, že aj keď súčasné znenie Občianskeho zákonníka neobsahuje úpravu rozsahu modifikácie (a to tak vo vzťahu k zúženiu ako aj rozšíreniu BSM), dohoda, ktorou by si manželia „de facto“ zúžili bezpodielové spoluvlastníctvo na mieru predstavujúcu jeho zánik, by mala byť neplatná. Následok neplatnosti by spočíval v obchádzaní zákonných ustanovení (má sa jednať o zúženie BSM a nie jeho zánik), ako aj v rozpore s dobrými mravmi v súvislosti s právnym postavením a ochranou manželov, ako aj tretích osôb (ohrozenie právnej istoty v otázke existencie BSM a na to nadväzujúcich práv a povinností). Je potrebné uviesť, že tento záver vychádza zo súčasnej právnej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva manželov a spôsobu regulácie vzťahov, ktoré medzi nimi navzájom, ako aj vo vzťahu k tretím osobám, vznikajú. Pre posudzovanie primeranosti rozsahu zúženia bezpodielového spoluvlastníctva manželov sa v tomto prípade javí ako najvhodnejšie rozhodnutie súdu s ohľadom na špecifickosť jednotlivých prípadov.

Majetok, ktorý počas trvania manželstva bude vyňatý z BSM na základe dohody manželov, bude vo výlučnom vlastníctve manžela, ktorý ho nadobudol. V takom prípade tento majetok nebude spadať do masy BSM, a teda ani nebude predmetom vyporiadania po zániku bezpodielového spoluvlastníctva

režim nadobúdania vecí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov v budúcnosti, ale sama osebe nemôže byť právnym titulom pre zmenu vlastníckych vzťahov manželov založených pred jej uzavretím.“

manželov. Vyporiadavať, tak ako aj všeobecne vyplýva z ust. § 150 OZ, sa budú prostriedky, ktoré zo spoločného majetku manželov boli využité na nadobudnutie, resp. zhodnotenie výlučného vlastníctva jedného z manželov.³¹ Obdobne sa bude postupovať aj v prípade, ak z dôvodu modifikácie BSM nadobudne jeden z manželov vec do svojho výlučného vlastníctva z prostriedkov spoločného úveru obidvoch manželov.³²

1.2.3 Predmet modifikácie

Diskutovanou problematikou, ktorá nie je právnou praxou vyriešená, je otázka, či sa môže na základe dohody rozšíriť, resp. zúžiť BSM o konkrétne veci, resp. majetkové hodnoty. Na jednej strane máme názor, že takúto možnosť Občiansky zákonník nepripúšťa, a že je možné v dohode o rozšírení, resp. zúžení majetku vymedziť okruh majetku, na ktorý sa modifikácia vzťahuje, iba všeobecne.³³ Znamená to, že manželia by sa mohli

³¹ Rozhodnutie NS ČR sp. zn. 22 Cdo/2406/2004 „V souladu s § 143a odst. 1 ObčZ mohli manželé uzavřít dohodu o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví, podle které věc (nebo věci) v budoucnu pořízené z jejich společných prostředků, nabyt jeden z manželů do svého výlučného vlastnictví. Takto pořízená věc se vůbec nestala předmětem jejich bezpodílového spoluvlastnictví. Jestliže k této věci bezpodílové spoluvlastnictví nevzniklo, pak nelze uvažovat ani o tom, že by tímto zúžením bezpodílové spoluvlastnictví částečně zaniklo. K takové věci nelze vypořádávat bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Teprve při úplném zániku bezpodílového spoluvlastnictví, které zpravidla nastává zánikem manželství, tj. rozvodem nebo smrtí jednoho z manželů (§ 148 odst. 1 ObčZ), lze provést vypořádání podle zásad vymezených v § 150 ObčZ. Společné prostředky vynaložené na věc nabytou jedním z manželů na základě dohody o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví se pak vypořádají jako investice společné vynaložené na oddělený majetek manžela.“

³² Bližšie pozri: ZMEKOVÁ, I. *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov*, Vybrané otázky aplikačnej praxe, Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s r.o., 2018. s. 125

³³ „Dohody o rozšírení alebo zúžení bezpodielového spoluvlastníctva sa týkajú majetku v bezpodielovom spoluvlastníctve ako takého a nemôžu sa týkať individuálne určenej veci. Vychádzame z toho, že prvá veta ustanovenia § 143a ods. 1 OZ hovorí o „rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva“. Z toho dôvodu by dohoda mala mať druhový charakter. Jej predmetom nemôže byť teda majetok v bezpodielovom spoluvlastníctve vymedzený ad concretum, ale iba majetok určený ad abstractum. Dohoda o rozšírení rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva má všeobecný (generálny) charakter. Vzťahuje sa na majetok ako celok;

dohodnúť, že napríklad dedičstvo, ktoré nadobudne niektorý z manželov v budúcnosti, sa stane súčasťou BSM, ale nemohli by sa dohodnúť, že iba konkrétna nehnuteľnosť, ktorá je predmetom dedenia, by sa stala ich spoločným majetkom.³⁴ Na druhej strane stojí argumentácia, že takéto ponímanie zákonného ustanovenia § 143a ods. 1 OZ by bolo príliš striktné a reštriktívne a odkláňalo by sa od všeobecného súkromnoprávného princípu zmluvnej voľnosti.³⁵ Je zrejmé, že ustanovenie § 143a ods. 1 OZ svojou neurčitosťou môže vyvolávať v aplikačnej praxi značné nejasnosti. Z tohto dôvodu by bolo potrebné, aj v rámci úvah „de lege ferenda“ a možnej budúcej rekodifikácie súkromného práva, túto problematiku konkrétnejšie regulovať. Vzhľadom na tendenciu postupného uvoľnenia zákonných obmedzení v rámci modifikácie BSM, a to aj plánovaným zavedením inštitútu

netýka sa konkrétnych huteľných vecí a nehnuteľností, ktoré boli nadobudnuté jedným z manželov za trvania manželstva. Dohoda o rozšírení rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva sa teda neuzaviera vo vzťahu k jednotlivým veciam, ktoré nadobudol jeden z manželov za trvania manželstva. Zásada zmluvnej voľnosti však nebráni tomu, aby manželia urobili predmetom bezpodielového spoluvlastníctva aj to, čo bolo predmetom ich výlučného vlastníctva pred uzavretím manželstva.“ FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2015 [cit. 05.03.2021.] Dostupné na internete <https://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-p-143a-Dohody-o-rozsahu-bezpodieloveho-spoluvlastnictva-zakona-40-1964-Zb.htm>

³⁴ Bližšie pozri: KRÁLÍČKOVÁ, Z.: Několik poznámek k institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů jako základu manželského práva majetkového. In Časopis pro právní vědu a praxi, č. 4, 1994, s. 87. 87

³⁵ „Domníevame sa, že je namieste vychádzať z princípu zmluvnej autonómie v oblasti majetkových vzťahov medzi manželmi, a preto žiaduce pripustiť výklad, podľa ktorého manželia môžu rozsah bezpodielového spoluvlastníctva upraviť zmluvne odlišne od zákona aj vo vzťahu k jednotlivým individuálne určeným majetkovým hodnotám. Český zákonodarcu v novelizovanom znení § 143a občianskeho zákoníka po novele vykonanej zákonom č. 91/1998 Sb. umožnil dohodou medzi manželmi upraviť aj len jednotlivé majetkové hodnoty a dokonca pripustil, aby manželia mohli zmeniť rozsah svojho majetku nielen pokiaľ ide o majetkové hodnoty nadobudnuté v budúcnosti, ale aj vo vzťahu k veciam, ktoré už tvoria ich spoločný majetok; zároveň sa legislatívne pripustila možnosť obdobnou formou upraviť aj budúce majetkové vzťahy muža a ženy, ktorí ešte len chcú uzavrieť manželstvo (tzv. predmanželská zmluva).“ ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 1142

predmanželskej zmluvy, sa javí logické, aby z ustanovenia vymedzujúceho modifikáciu bezpodielového spoluvlastníctva manželov jasne vyplývala možnosť rozšíriť, resp. zúžiť BSM aj o individuálne určené veci, resp. majetkové práva a hodnoty.

1.2.4 Ochrana práv tretích osôb

Modifikácia rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov má okrem usporiadania vzájomných majetkových otázok manželov aj významný dopad na vzťahy s tretími osobami. Ako je už vyššie uvedené, Občiansky zákonník umožňuje uzatvárať dohody, ktorými dochádza k rozšíreniu, resp. zúženiu rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov výlučne do budúcnosti. Týmto spôsobom sa legislatíva snaží prioritne zamedziť tomu, aby manželia nemohli svojvoľne určovať rozsah majetku, ktorý eventuálne slúži na uspokojenie existujúcich pohľadávok ich veriteľov. Ďalší ochranný nástroj tretích osôb vo vzťahu k modifikácii BSM je podmienka vedomosti tretej osoby o tom, že v čase vzniku právneho úkonu / pohľadávky tretia osoba mala vedomosť o dohode,³⁶ ktorou manželia modifikovali svoje bezpodielové spoluvlastníctvo.³⁷ „Dohody uvedené v § 143a ods.

³⁶ Rozhodnutie NS ČR sp. zn. 22 Cdo/1593/2004 „Podle názoru dovolacího soudu za „jinou osobou“ ve smyslu § 143a odst. 4 ObčZ je třeba považovat osobu, již se obsah smlouvy o zúžení rozsahu společného jmění může v jejím právním postavení nějak dotknout, resp. může zkrátit její práva. Přitom není právně relevantní, zda taková smlouva byla uzavřena před vznikem právního vztahu některého z manželů (popř. obou) k třetí osobě nebo později. Není také podstatné, zda tato třetí osoba byla při vzniku právního vztahu (pro který mohlo či může být případné zúžení právně významné) o takovém zúžení některým z manželů informována nebo nikoli. Z textu zákona vyplývá, že rozhodná je jakákoliv vědomost třetí osoby o zúžení rozsahu společného jmění manželů, jež ovlivnilo její právní poměry. Třetí osoby jsou tak ve vztahu k manželům principiálně chráněny především před eventuálními nepříznivými dopady některých jejich smluv o zúžení společného jmění manželů, jimiž účastníci mohou sledovat i ztížení uspokojení práv třetích osob, jindy naopak prospěch, resp. zvýhodnění, které by jim z vytvořeného právního vztahu mohl vzniknout na úkor jiných osob. Ustanovení § 143a odst. 4 ObčZ tak čelí případnému obtížnému posuzování bezelstnosti uzavření uvedených smluv a stojí na objektivitě průkazu vědomosti třetí osoby o zúžení společného jmění manželů.“

³⁷ Ust. § 143 ods. 3 druhá veta: „Manželia sa môžu voči inej osobe na túto dohodu odvolať len vtedy, ak jej je táto dohoda známa.“

1 a 2 OZ sú platné iba medzi manželmi. Ich obsah sa však môže dotknúť aj práv tretích osôb. Za „inú osobu“ podľa § 143a ods. 3 druhej vety OZ treba považovať každú osobu, ktorá môže byť obsahom dohody o rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva dotknutá alebo ukrátená na svojich právach. Manželia sa voči inej osobe môžu na uvedené dohody odvolať iba vtedy, ak im je obsah týchto dohôd známy. Dôkazné bremeno o vedomosti tretích osôb o existencii predmetných dohôd zaťažuje manželov.“³⁸

V prípade, ak by manželia uzavreli dohodu, ktorou by modifikovali BSM, a tým pádom ukrátili tretiu osobu (veriteľa) na uspokojení svojej pohľadávky, je možné sa, okrem dovolania absolútnej neplatnosti z titulu retroaktivity takejto dohody, domáhať aj odporovateľnosti takéhoto právneho úkonu v zmysle ustanovenia § 42a a nasl. OZ³⁹. Ako vyplýva z predmetných ustanovení, veriteľ môže okrem iného odporovať právnomu úkonu, ktorým dlžník mal v úmysle ukrátiť, resp. ukrátil veriteľa, a ku ktorému došlo v posledných troch rokoch medzi dlžníkom a osobami jemu blízkymi. Za osobu blízku sa v zmysle ustanovení Občianskeho zákonníka považuje, okrem iných osôb, aj manžel.⁴⁰ „Ak napríklad vec bola v bezpodielovom spoluvlastníctve dlžníka a jeho manžela a pohľadávku veriteľa voči dlžníkovi bolo možné podľa § 147 OZ uspokojiť z majetku patriaceho do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, vyplýva zo zmyslu a účelu odporovacej žaloby, že za splnenia predpokladov uvedených v § 42a OZ je odporovateľným tiež taký právny úkon, ktorým vec bola vylúčená z bezpodielového spoluvlastníctva dlžníka a jeho manžela. Skutočnosť, že veriteľ

³⁸ FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2011. s. 845

³⁹ Ust. § 42a ods. 1 OZ „Veriteľ sa môže domáhať, aby súd určil, že dlžníkovie právne úkony podľa odsekov 2 až 5, ak ukracujú uspokojenie jeho vymáhateľnej pohľadávky, sú voči nemu právne neúčinné. Toto právo má veriteľ aj vtedy, ak je nárok proti dlžníkovi z jeho odporovateľného právneho úkonu už vymáhateľný alebo ak už bol uspokojený.“

⁴⁰ Ust. § 116 OZ „Blízkou osobou je príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel; iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa pokladajú za osoby seba navzájom blízke, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pocítovala ako vlastnú ujmu.“

nemá voči manželovi vymáhateľnú pohľadávku, je sama o sebe nerozhodná.⁴¹

Okrem Občianskeho zákonníka sa môžeme stretnúť aj v iných právnych predpisoch s možnosťou zamedzenia uzavretia dohody, ktorou sa modifikuje BSM s cieľom ochrany tretích osôb – veriteľov. V zmysle ust § 53 ods. 4 zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov sú dohody o úprave bezpodielového spoluvlastníctva úpadcu, ktoré rozširujú rozsah bezpodielového spoluvlastníctva úpadcu aj na majetok pôvodne patriaci len úpadcovi, alebo zužujú rozsah bezpodielového spoluvlastníctva úpadcu v prospech jeho manžela, neplatné, ak boli uzatvorené šesť mesiacov pred vyhlásením konkurzu. Ak manželia uzavreli dohody o úprave bezpodielového spoluvlastníctva úpadcu, ktoré rozširujú rozsah bezpodielového spoluvlastníctva úpadcu aj na majetok pôvodne patriaci len úpadcovi, alebo zužujú rozsah bezpodielového spoluvlastníctva v prospech druhého manžela, tieto dohody sú neplatné, „ex lege“, ak boli uzavreté šesť mesiacov pred vyhlásením konkurzu. Dohodami manželov zákon rozumie dohody, ktorými manželia môžu rozšíriť alebo zúžiť zákonom určený rozsah bezpodielového spoluvlastníctva podľa § 143a OZ. Účelom tohto ustanovenia je zabrániť zúženiu rozsahu majetku, ktorý v prípade vyhlásenia konkurzu podlieha konkurzu.⁴² „Neplatnosťou dohody o rozšírení bezpodielového spoluvlastníctva sa dosiahne to, že majetok, ktorý mal podľa OZ patriť do výlučného vlastníctva úpadcu a v dôsledku dohody sa dostal do režimu bezpodielového spoluvlastníctva, sa opäť stáva výlučným vlastníctvom úpadcu a je v celom rozsahu súčasťou konkurznej podstaty. Neplatnosť dohody, ktorou sa zužuje rozsah bezpodielového spoluvlastníctva v prospech druhého manžela, spôsobí to, že majetok, ktorý sa dostal

⁴¹ ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 1142

⁴² Ust. § 53 ods. 4 ZKaR „Dohody o úprave bezpodielového spoluvlastníctva úpadcu, ktoré rozširujú rozsah bezpodielového spoluvlastníctva úpadcu aj na majetok pôvodne patriaci len úpadcovi alebo zužujú rozsah bezpodielového spoluvlastníctva úpadcu v prospech jeho manžela, sú neplatné, ak boli uzatvorené šesť mesiacov pred vyhlásením konkurzu.“

do výlučného vlastníctva druhého manžela, sa stane súčasťou bezpodielového spoluvlastníctva. O rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva platí zákonný režim ustanovený v § 143 OZ.⁴³

Aj keď Zákon o konkurze a reštrukturalizácii v ustanovení § 53 ods. 4 výslovne neuvádza dohodu, ktorou sa modifikuje čas vzniku BSM, z principiálneho hľadiska je zrejmé, že analogicky by sa takéto ustanovenie malo vzťahovať aj na dohody týkajúce sa vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov ku dňu zániku manželstva. „Zo zákona sa vyhlásením konkurzu stávajú neplatné dohody o úprave BSM uzavreté menej ako šesť mesiacov pred vyhlásením konkurzu, ktoré sú v neprospech úpadcu, a teda aj budúcej konkurznej podstaty.“⁴⁴

V prípade, ak modifikačná dohoda medzi manželmi bola uzavretá skôr ako šesť mesiacov pred vyhlásením konkurzu, veriteľ ju môže odporovať, ak by ňou došlo k ukráteniu jeho pohľadávok.⁴⁵ Opätovne aj tu je dôvod pragmatický, smerujúci k zamedzeniu úmyselného zúženiu majetku úpadcu, ktorý by sa mohol použiť na uspokojenie pohľadávok jeho veriteľov.

1.2.5 Zmena správy spoločného majetku

Ako vyplýva z ustanovenia § 143a ods. 1 OZ, manželia sa môžu dohodnúť nie len na rozšírení, resp. zúžení rozsahu vecí, majetkových práv a hodnôt patriacich do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ale aj na rozšírení, resp. zúžení správy ich spoločného majetku.

Správa majetku manželov spočíva v spôsobe, akým sa manželia podieľajú na hospodárení, užívaní a nakladaní s vecami patriacimi do ich bezpodielového spoluvlastníctva. V zmysle Občianskeho zákonníka vecí, ktoré patria do BSM,

⁴³ ĎURICA, M. Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár. 3. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 501

⁴⁴ KRÁLIK, M. Komentár k zákonu o konkurze a reštrukturalizácii, Bratislava: Ulpianus, [cit. 09.03.2021.] Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/komentovane-ustanovenie/Komentar-k-p-53-zakona-7-2005-Z-z.htm>

⁴⁵ Bližšie pozri: ust. § 42a a nasl. Občianskeho zákonníka

majú právo užívať a nakladať s nimi obaja manželia spoločne.⁴⁶ Obsah bezpodielového spoluvlastníctva manželov je totožný s vlastníckym právom, a teda vychádza zo základnej vlastníckej triády vec držať; vec užívať a požívať jej plody a úžitky; s vecou disponovať a samozrejme aj právo na ochranu vlastníckeho práva. Na rozdiel od podielového spoluvlastníctva, pri BSM neexistujú podiely, a preto každý z manželov vystupuje, ako keby mal vlastnícke právo k celej veci. Napriek tejto širšej koncepcii spoluvlastníctva každý z manželov je pri výkone svojho vlastníckeho práva obmedzený vlastníckym právom druhého manžela. Ako vyplýva tak z Občianskeho zákonníka, ako aj Zákona o rodine, v prípade manželských vzťahov platí princíp rovnosti. V manželstve sú si manželia rovní v právach ako aj v povinnostiach.⁴⁷ Znamená to, že legislatíva stanovuje a garantuje obidvom manželom rovnaké právne postavenie a ochranu. Z toho vyplýva, že manželia sa majú pri výkone vlastníckych práv k spoločnému majetku dohodnúť, akým spôsobom budú veci spoločne spravovať. Základným princípom riadneho fungovania manželstva, a teda samotnej rodiny je, aby každý z manželov podľa svojich možností, schopností a majetkových pomerov sa podieľal na uspokojovaní potrieb rodiny založenej manželstvom.⁴⁸ Predmetný prínos manželov na zabezpečení potrieb spočíva nie len v samotnej majetkovej participácii, ale aj v starostlivosti o deti a domácnosť. Na toto pravidlo sa prihliada aj pri prípadnom vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva

⁴⁶ Všeobecné vymedzenie princípu úpravy správy spoločného majetku je vymedzený v Rozsudku NS ČSSR sp. zn. R 42/1964 na ktorý sa odvoláva a súčasná judikatúra „Správa jmění patřícího do bezpodílového spoluvlastnictví manželů představuje nepochybně hospodaření společným majetkem, které směřuje k využití společného jmění podle účelu, kterému ta či ona součást společného jmění má sloužit. Hospodaření zahrnuje v sobě také nakládání se společným majetkem. Poněvadž podle § 144 cit. zák. oba manželé užívají společné věci v bezpodílovém spoluvlastnictví a jednou z hlavních zásad majetkového práva manželského je úplná rovnoprávnost manželů v manželských vztazích, je třeba právo užívání přiznat oběma manželům stejně k celé věci, když také účel manželství předpokládá, že manželé cestou dohody si sami upraví vhodný způsob užívání, který by oběma nejlépe vyhovoval. Pakliže by se v určitém případě o užívání nedohodli, má kterýkoliv z nich možnost obrátit se na soud se žádostí o rozhodnutí.“

⁴⁷ ust. § 18 Zákona o rodine

⁴⁸ ust. § 19 ods. 1 Zákona o rodine

manželov. Aby predmetný systém rovnosti manželov mohol fungovať aj v realite je nevyhnutné, aby vychádzal z konsenzu vôľ manželov pri správe spoločného majetku.⁴⁹ Inými slovami sa manželia majú dohodnúť, akým spôsobom budú so spoločnými vecami hospodáriť.⁵⁰ Tu by mohol nastať však praktický problém spočívajúci až v prílišnom vzájomnom obmedzovaní manželov pri realizácii vlastníckych práv k spoločným veciam. Z toho dôvodu pri správe bezpodielového spoluvlastníctva manželov Občiansky zákonník ustanovuje, že v prípade bežných vecí týkajúcich sa spoločného majetku patriaceho do BSM, ich môže ktorýkoľvek z manželov uskutočňovať samostatne (napr. nákup potravín, ošatenia, drogérie), v ostatných prípadoch sa vyžaduje súhlas obidvoch manželov (napr. nákup/predaj vecí značnej finančnej hodnoty, ktorá sa v rámci hospodárenia so spoločnými prostriedkami manželov nepovažuje za obvyklú).⁵¹ Znamená to, že v prípade bežnej správy so spoločnými vecami sa nevyžaduje súhlas druhého manžela. Ak ide manžel kúpiť do obchodu potraviny pre zaistenie základných potrieb spoločnej domácnosti, tak nepotrebuje na použitie spoločných finančných prostriedkov súhlas druhého manžela. Ak by sa však jednalo o tzv. „ostatné veci“ t.j. veci, ktoré sa nepovažujú za bežné, vyžaduje sa na takúto dispozíciu súhlas druhého manžela. Napríklad, ak sa manžel rozhodne predat' osobné motorové vozidlo, ktoré patrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, je potrebné, aby mal na takýto právny úkon súhlas druhého manžela. V prípade, ak takýto súhlas nemá a aj napriek tom uskutoční dispozíciu so spoločnou vecou, tak v zmysle § 145 ods. 1 OZ sa takýto právny úkon považuje za neplatný. V prípade absencie súhlasu manžela s nakladaním s majetkom patriacim do BSM sa však jedná

⁴⁹ Bližšie pozri: HRUŠÁKOVÁ, M., FIALA, J.: Několik úvah nad institutem majetkových vztahů mezi manžely. In Právník, roč. 130, č. 2, 1991, s. 134–142.

⁵⁰ Táto zásada vyplýva aj zo Zákona o rodine kde na rozdiel od Občianskeho zákonníka sa nevzťahuje iba na majetkoprávne vzťahy manželov ale celú oblasť fungovania rodiny; ust. § 19 ods. 2 Zákona o rodine.

⁵¹ Ust. § 145 ods. 1 OZ „Bežné veci týkajúce sa spoločných vecí môže vybavovať každý z manželov. V ostatných veciach je potrebný súhlas oboch manželov; inak je právny úkon neplatný.“

o relatívnu neplatnosť právneho úkonu.⁵² Znamená to, že pokiaľ sa manžel, ktorý nedal súhlas na disponovanie so spoločným majetkom patriacim do BSM, nedovolá tejto neplatnosti, považuje sa právny úkon, ktorým došlo k dispozícii so spoločným majetkom za platný.⁵³ Právo dovolať sa relatívnej neplatnosti právneho úkonu sa premlčuje.⁵⁴

Občiansky zákonník vo svojich ustanoveniach nepredpisuje formu, ktorú by mal mať súhlas jedného manžela druhému na uskutočnenie právneho úkonu týkajúceho sa užívania, disponovania a hospodárenia s vecami patriacimi do bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Preto takýto úkon môže byť uskutočnený písomne, ústne, ako aj konkludentnou formou.

Ako je už vyššie uvedené, manželia sa môžu dohodnúť, a teda modifikovať rozsah správy na spoločnom majetku patriacom do BSM. Takáto modifikácia môže byť vo forme rozšírenia, ako aj zúženia správy spoločných vecí. Manželia sa môžu dohodnúť, že určitý okruh majetku bude vo výlučnej správe len jedného z manželov, a teda na nakladanie s týmito vecami, aj keď by nešlo o bežné záležitosti, by sa nevyžadoval súhlas druhého manžela. V takomto prípade sa manžel, ktorý sa vzdal správy spoločného majetku, nemôže v prípade absencie súhlasu dovolávať ani relatívnej neplatnosti právneho úkonu. Protipólom

⁵² Ust. § 40a OZ „Ak ide o dôvod neplatnosti právneho úkonu podľa ustanovení § 49a, 140, § 145 ods. 1, § 479, § 589 a § 701 ods. 1, považuje sa právny úkon za platný, pokiaľ sa ten, kto je takým úkonom dotknutý, neplatnosti právneho úkonu nedovolá. Neplatnosti sa nemôže dovolávať ten, kto ju sám spôsobil. To isté platí, ak právny úkon nebol urobený vo forme, ktorú vyžaduje dohoda účastníkov (§ 40). Ak je právny úkon v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom o cenách, je neplatný iba v rozsahu, v ktorom odporuje tomuto predpisu, ak sa ten, kto je takým úkonom dotknutý, neplatnosti dovola.“

⁵³ Rozhodnutie NS SR, sp. zn. 2 Cdo 50/2000: „Predaj spoločnej nehnuteľnej veci nie je bežnou vecou, ktorú môže v zmysle § 145 ods. 1 OZ vybavovať každý z manželov. Preto ak jeden z manželov uzavrie kúpnu zmluvu o predaji nehnuteľnosti bez súhlasu druhého manžela, takýto právny úkon sa považuje za platný len do času, keď sa druhý manžel jeho neplatnosti nedovolá (§ 40a OZ), pričom dovolať sa musí voči všetkým účastníkom právneho úkonu.“

⁵⁴ Ust. § 101 OZ „Pokiaľ nie je v ďalších ustanoveniach uvedené inak, premlčacia doba je trojročná a plynie odo dňa, keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz.“

by bola modifikácia správy spočívajúca v rozšírení, kedy by majetok patriaci do BSM spravovali manželia spoločne. Takáto modifikácia by sa mohla prejavovať rozšírením poskytovania súhlasu manžela aj na hospodárenie, ktoré sa všeobecne považuje za bežné, ale mohlo by ísť aj o prípad, kedy nebude postačovať na uskutočnenie právneho úkonu týkajúceho sa spoločných vecí súhlas druhého manžela, ale druhý manžel sa bude musieť na takomto úkone osobne podieľať (bude účastníkom právneho úkonu).

Na rozdiel od všeobecného súhlasu pri správe spoločného majetku vo veciach nie bežných v zmysle § 145 ods. 1 OZ, ktorý nemá zákonom predpísanú formu, sa v prípade dohody, ktorou sa modifikuje rozsah správy spoločného majetku manželov, vyžaduje forma notárskej zápisnice. V prípade nedodržania zákonom predpísanej formy by sa jednalo o absolútne neplatný právny úkon.

Ak by nastala situácia, kedy pri výlučnej správe jedným z manželov, resp. pri spoločnej správe obidvoch manželov došlo k nezhode v spojitosti so spravovaním spoločného majetku a nebola by vôľa k uzavretiu novej dohody, ktorá by pôvodnú dohodu zrušila, resp. nahradila, môže sa ktorýkoľvek z manželov obrátiť na súd, aby nahradil vôľu druhého manžela rozhodnutím.

Možnosť modifikácie správy spoločného majetku je ďalším odchýlením sa od striktne kogentnej právnej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Obdobne ako je tomu pri modifikácii rozsahu BSM, tak aj v prípade správy by sa malo prioritne prihliadať na vôľu manželov upraviť si majetkové vzťahy v oblasti správy podľa svojich predstáv. Keďže Občiansky zákonník podrobnejšie nevymedzuje v akom rozsahu a spôsobom má byť táto modifikácia uskutočnená, v prvom rade je to na vzájomnej dohode manželov. Tí majú možnosť si vymedziť, v akom rozmedzí sa daná modifikácia správy uskutoční. Určiť, či sa bude vzťahovať na individuálne určenú vec (napr. osobné motorové vozidlo) alebo vymedzený okruh majetku (napr. poľnohospodárska farma, ktorá bude patriť do BSM, avšak správa bude výlučne v kompetencii jedného z manželov). Stanoviť, či na právne úkony, ktoré nespadajú pod kategóriu bežnej správy

majetku, sa vyžaduje súhlas obidvoch manželov, alebo môžu manželia uskutočňovať takéto právne úkony bez neho. Aj keď Občiansky zákonník výslovne neuvádza hranice dispozitívnosti predmetnej modifikácie, tak ako je tomu aj pri modifikácii rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, mali by byť zachované základné atribúty a zásady, na ktorých občianskoprávne vzťahy (a teda aj majetkové vzťahy medzi manželmi) stoja. To znamená, že prioritne sa musí jednať o konsenzus vôle obidvoch manželov, takáto dohoda by nemala byť v rozpore s dobrými mravmi, a to najmä z pohľadu postavenia ktoréhokoľvek manžela vo vzájomnom majetkovom spoločenstve (zvýhodnenie resp. znevýhodnenie) a samozrejme by nemala obchádzať aktuálnu zákonnú úpravu.

1.3 Modifikácia času vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov

Ďalšia forma modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov je z pohľadu času vzniku. Občiansky zákonník vo svojom ustanovení § 143a ods. 2 umožňuje, aby manželia dohodli vznik bezpodielového spoluvlastníctva manželov ku dňu zániku manželstva. Znamená to, že na základe takejto dohody by počas existencie manželstva nevzniklo bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. Každý z manželov by nadobúdal veci a majetkové práva a iné majetkové hodnoty získané počas manželstva do svojho výlučného vlastníctva. V prípade, ak by niektoré veci manželia získali spoločne, riadili by sa režimom podielového spoluvlastníctva. Znamená to, že každý z manželov, ktorý nadobudne majetok, ktorý by inak spadal do masy BSM, je jeho výlučným, a teda má možnosť sa samostatne rozhodnúť, akým spôsobom ho bude užívať, resp. s ním disponovať, a to bez potreby udelenia súhlasu druhého manžela. Možno konštatovať, že v tomto prípade sa jedná o určité znovunavrátanie sa k inštitútu koakvizície, ktoré sa v našom právnom poriadku vyskytovalo do prijatia Stredného Občianskeho zákonníka č. 141/1950 Zb.⁵⁵

⁵⁵ Bližšie pozri: LACLAVÍKOVÁ, M.: Spolunadobudnutý majetok manželov (koakvizícia) a formovanie modernej úpravy majetkových vzťahov medzi

„Koakvizíciu tvoril taký majetok, resp. majetkový prírastok, ktorý manželia nadobudli, alebo ku ktorého rozmnoženiu prispeli spoločnou prácou, spoločným pričinením, a to v dobe skutočného manželského spolužitia. Boli to hodnoty, ktoré manželia nadobudli spoločne počas manželstva, a ktoré sa potom v prípade zániku manželstva rozdelili rovným dielom medzi oboch manželov, resp. medzi pozostalého manžela a dedičov.“⁵⁶ Princíp koakvizície spočíval v práve každého z manželov na polovicu majetku spolunadobudnutého počas manželstva, ktoré si však mohli uplatniť až zánikom manželstva.⁵⁷

Aj keď možno hovoriť o určitom návrate sa k inštitútu koakvizície, sú badateľné odlišnosti od konceptu pôvodnej úpravy, spočívajúci najmä v rozsahu predmetu spoločného majetku manželov, ktorý podliehal koakvizícii. Kým v súčasnej právnej úprave do BSM spadá to, čo je spôsobilé byť predmetom vlastníctva, v úprave z pred roku 1950 sa okruh majetku podliehajúci koakvizícii vzťahoval na všetko, čo manželia počas manželstva nadobudli spoločným pričinením.⁵⁸

Význam modifikovania vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov spočíva v poskytnutí možnosti manželom sa dohodnúť, kedy dôjde k vzniku ich bezpodielového spoluvlastníctva. Takáto dohoda všeobecne nemá vplyv na rozsah t.j. zúženie, resp. rozšírenie okruhu vecí, majetkových práv a iných majetkových hodnôt spadajúcich do bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Tu sa jedná o určité oddialenie vzniku BSM k zákonom stanovenému okamihu, pričom však nemožno hovoriť o zániku bezpodielového spoluvlastníctva

manželmi (1848–1950). In SCHELLE, K. (ed.): Právni a ekonomické problémy súčasnosti I. Sborník prací. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2007, s. 75.

⁵⁶ ŠOŠKOVÁ, I.: Právne formy usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi na území Slovenska - história a súčasnosť: In Štát a právo. - Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2019, roč. 6, č. 2-3 (2019), s. 198

⁵⁷ LACLAVÍKOVÁ, M.: Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva). Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2010, s. 44.

⁵⁸ Bližšie pozri: BIČOVSKÝ, J.: Bezpodílové spoluvlastnictví manželů BSM, Praha, Linde, 1993, s. 49

ako takom. Obdobne ako je tomu pri modifikácii rozsahu BSM, aj pri stanovení času vzniku bezpodielového spoluvlastníctva sa vyžaduje, aby dohoda medzi manželmi mala zákonom predpísanú formu notárskej zápisnice. To kto, akým spôsobom, kedy a k akému okamihu môže uskutočniť modifikáciu vzniku bezpodielového spoluvlastníctva v zmysle ustanovenia § 143a ods. 2 Občianskeho zákonníka je podrobnejšie rozpísané v nasledovných podkapitolách.

1.3.1 Subjekty modifikačnej dohody

Otázka, ktorá sa ako prvá naskytá je, či môžu uzavrieť takúto dohodu o určení vzniku BSM ku dňu zániku manželstva iba manželia, alebo už aj snúbenci pred uzavretím manželstva. Ustanovenie § 143a ods. 2 OZ, ktoré upravuje predmetnú problematiku vzniku BSM, výslovne umožňuje takúto dohodu uzavrieť iba manželom. V našom právnom poriadku nie je prípustná tzv. „predmanželská zmluva“, ktorá by umožnila snúbencom modifikovať rozsah, resp. vznik bezpodielového spoluvlastníctva manželov v čase pred uzavretím manželstva. Vzhľadom k tomu, že dohoda, ktorou si manželia stanovili vznik BSM ku dňu zániku manželstva, pôsobí, podobne ako aj v prípade iných modifikácií BSM, výlučne pro futuro (t.j. do budúcnosti), majetok, ktorý manželia nadobudli pred uzavretím takejto dohody, a ktorý spĺňa na to zákonom stanovené predpoklady, bude predstavovať súčasť bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Z tohto dôvodu po uzavretí dohody, ktorou sa vznik BSM stanovuje ku dňu zániku manželstva, si budú musieť manželia majetok, ktorý dovtedy nadobudli do bezpodielového spoluvlastníctva, vyporiadať v zmysle pravidiel stanovených Občianskym zákonníkom v § 149 a nasl.⁵⁹

⁵⁹ „Jestliže manželé chtějí vyloučit vznik bezpodílového spoluvlastnictví manželů až ke dni zániku manželství, je nutné dle mého názoru stávající bezpodílové spoluvlastnictví manželů nějakým způsobem zrušit. V souvislosti s dalším postupem byla v literatuře vyslovena otázka (Bičovský, J.: Bezpodílové spoluvlastnictví manželů BSM, Linde, Praha, 1993, str. 48): „Má se provést vypořádání jako při zániku (zrušení) bezpodílového spoluvlastnictví nebo prostě pokračovat a vypořádání přenechat budoucnosti, až přijde doba stanovená pro zánik a vypořádání?“ Autor uvedené otázky se domnívá, že ani jedno řešení nevyhovuje,

Z praktického hľadiska sa preto všeobecne odporúča, aby sa dohoda o čase vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov uzavrela čo najskôr po uzavretí manželstva, a teda aby sa minimalizoval rozsah majetku, ktorý sa následne bude musieť vyporiadať z titulu „zániku BSM“, keďže jeho vznik sa presunie ku dňu zániku manželstva. Práve tu sa naskytá myšlienka, či by teoreticky už snúbenci nemohli uzavrieť dohodu o vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov ku dňu zániku manželstva s tým, že takáto dohoda by sa stala účinnou na základe odkladacej (suspenzívnej) podmienky až uzavretím manželstva. Je však na mieste otázka, či v takomto prípade by sa nejednalo o určitý spôsob obchádzania zákona⁶⁰, a teda či by takýto právny úkon nebol na konci sám o sebe absolútne neplatný.⁶¹ Vzhľadom k tomu, že slovenská právna úprava neumožňuje snúbencom uzatvárať predmanželské zmluvy, a to tak v otázke samotnej existencie BSM ako aj okamihu vzniku bezpodielového spoluvlastníctva v prípade koakvizície, sa daná myšlienka v súčasnosti javí ako v praxi nerealizovateľná vzhľadom na

a že by po vyhradení bezpodielového spoluvlastníctví manželů ke dni zániku manželství v době trvání manželství existovalo trojí hospodaření. Domnívám se, že pokud dojde za trvání manželství ke zrušení bezpodielového spoluvlastníctví manželů (jakýmkoli zákonným způsobem) je vždy nutné toto bezpodielové spoluvlastníctví vypořádat.“ KRÁLÍČKOVÁ, Z.: Několik poznámek k institutu bezpodielového spoluvlastníctví manželů jako základu manželského práva majetkového. In Časopis pro právní vědu a praxi, č. 4, 1994, s. 96. Je možné súhlasiť s predmetným záverom potreby zrušenia a vyporiadania BSM po tom čo došlo k jeho „relatívne zrušeniu“ ku dňu zániku manželstva. K tomuto názoru sa prikláňajú aj ďalší autori, bližšie pozri: ZMEKOVÁ, I. 2018 Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, Vybrané otázky aplikačnej praxe, Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s r.o., 2018., s. 129

⁶⁰ Rozsudok NS SR, sp. zn. 4Obo 20/2007: „I. Podľa ustanovenia § 39 Občianskeho zákonníka neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom, alebo účelom odporuje zákonu, alebo ho obchádza, alebo sa prieči dobrým mravom. Absolútne neplatný právny úkon, je právny úkon, ktorý nie je dovolený. O takúto nedovolenosť a teda absolútnu neplatnosť právneho úkonu ide vtedy, ak svojím obsahom, alebo účelom odporuje zákonu, alebo zákon obchádza. II. Obchádzanie zákona obsahom alebo účelom urobeného právneho úkonu spravidla znamená, že právny úkon neodporuje síce výslovnému zneniu ustanovenia, avšak svojimi dôsledkami sleduje ten cieľ, aby zákon dodržaný nebol.“

⁶¹ Ust. § 39 OZ „Neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom.“

vyššie uvedené následky. Preto je zrejmé, že najvhodnejší spôsob vyriešenia danej problematiky by spočíval vo výslovnej zákonnej možnosti stanovenia si pravidiel modifikácie rozsahu, resp. vzniku BSM ešte pred uzavretím manželstva. Túto by zákon poskytoval snúbencom, čím by sa následne odstránil nežiaduci stav automatického vzniku bezpodielového spoluvlastníctva uzavretím manželstva, jeho neskorším „zrušením“ z titulu modifikácie vzniku BSM ku dňu zániku manželstva a jeho opätovného vzniku k stanovenému okamihu – zániku manželstva.

1.3.2 Okamih vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov

Modifikácia času vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov Občiansky zákonník výslovne viaže k zániku manželstva. „Staršia odborná literatúra pripúšťala možnosť vyhradiť vznik bezpodielového spoluvlastníctva manželov aj k bližšiemu dátumu než ku dňu zániku manželstva, napríklad ku dňu dokončenia štúdií, vojenskej služby, návratu z cudziny a pod.“⁶²

Manželstvo zaniká buď smrťou alebo vyhlásením jedného z manželov za mŕtveho.⁶³ Druhým prípustným spôsobom zániku je rozvod manželstva.⁶⁴ Okamihom nastania predmetnej skutočnosti dôjde v zmysle ust. § 143a ods. 2 OZ k vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Znamená to, že do bezpodielového spoluvlastníctva manželov budú patriť všetky

⁶² ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 1144

⁶³ Ust. § 21 zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov „(1) Manželstvo zaniká smrťou alebo vyhlásením jedného z manželov za mŕtveho. Ak bol jeden z manželov vyhlásený za mŕtveho, manželstvo zaniká dňom, keď rozhodnutie o vyhlásení za mŕtveho nadobudne právoplatnosť. (2) Ak bolo rozhodnutie o vyhlásení jedného z manželov za mŕtveho zrušené, obnoví sa zaniknuté manželstvo, ak manžel toho, kto bol vyhlásený za mŕtveho, uzavrel medzitým nové manželstvo.“

⁶⁴ Ust. § 23 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov „Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spolužitia.“

veci, majetkové práva a iné majetkové hodnoty, ktoré v okamihu zániku manželstva vlastnili manželia jednotlivo, resp. spoločne vo forme podielového spoluvlastníctva, a ktoré v zmysle ust. § 143 OZ majú predstavovať masu BSM. Vzhľadom k tomu, že majetok, ktorý do vzniku BSM bol vo výlučnom vlastníctve jednotlivých manželov, resp. v ich podielovom spoluvlastníctve, sa naň v prípade jeho spotrebovania v čase do vzniku bezpodielového spoluvlastníctva nebude prihliadať. Inými slovami, majetok, ktorý manžel individuálne spotreboval do vzniku bezpodielového spoluvlastníctva, nemusí v rámci vyporiadania BSM nahrádzať, resp. sa nebudú uskutočňovať medzi manželmi z tohto pohľadu žiadne započítavania. Mala by sa tu však brať do úvahy aspoň čiastočne aj opodstatnenosť spotrebovaného majetku manželmi. Preto aj pri vymedzení existujúcich vecí, patriacich do vzniknutého BSM je potrebné prihliadať aj na to, akým spôsobom a z akého dôvodu došlo k zníženiu rozsahu existujúceho majetku jedného z manželov, ktorý v zmysle koakvizície má byť predmetom BSM. Význam to má napríklad ak by niektorý z manželov úmyselne pred zánikom manželstva zúžil rozsah majetku, ktorý by mal následne predstavovať masu BSM.⁶⁵

Jednou z funkcií modifikácie vzniku BSM je určenie konečného majetku, ktorý ku zániku manželstva bude môcť byť prerozdelený medzi bývalých manželov. Pri vyporiadaní spoločného majetku manželov sa aj tu vychádza zo zásad v zmysle § 150 Občianskeho zákonníka. Aj keď všeobecne podiely manželov pri vyporiadaní BSM sú rovnaké (pokiaľ si bývalí manželia nedohodnú inak), v konaní o vyporiadaní BSM súd zohľadňuje aj to, ako sa ktorý z manželov pričinil o spoločný majetok, ako sa staral o spoločnú domácnosť a deti a zároveň či jeho hospodárenie s majetkom nebolo v rozpore z dobrými mravmi. V takom prípade môže súd rozhodnúť o disparite

⁶⁵ Bližšie pozri: ŠOŠKOVÁ, I. 2013. Koakvizícia a otázka skutočného spolužitia manželov v manželskom majetkovom práve platnom na Slovensku (1918–1949) In VOJÁČEK, L. – TAUCHEN, J. (eds.): I. česko-slovenské setkání doktorských studentů a postdoktorandů oboru právní historie a římského práva : sborník příspěvků z konference, Brno, 19. 06. 2013. Brno : Masarykova univerzita, 2013, s. 323–335.

podielov bývalých manželov, pričom ich veľkosť sa bude odvíjať práve od vymedzených kritérií.

Keďže bezpodielové spoluvlastníctvo manželov je viazané výlučne na existenciu manželstva nemôže sa stať, aby naďalej trvalo aj po zániku manželstva. Jeho vznik ku dňu zániku manželstva má za cieľ výlučne stanoviť majetok, ktorý bude v čase zániku manželstva predstavovať masu BSM.⁶⁶

1.3.3 Význam časovej modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov

Význam predmetnej časovej modifikácie vzniku BSM spočíva najmä v určitej forme nezávislosti obidvoch manželov pri hospodárení, užívaní a nakladaní s majetkom inak patriacim do bezpodielového spoluvlastníctva. Vzniká tu absencia potreby súhlasu druhého manžela vo veciach, ktoré by sa inak považovali za spoločné, ako aj vymanenie sa z pasívnej solidarity a zodpovednosti za záväzky druhého manžela. Zároveň slúži ako prostriedok eventuálnej ochrany majetku manžela v prípade výkonu podnikateľskej činnosti druhého manžela. Vzhľadom na princíp solidarity v zmysle § 147 OZ, kedy pohľadávka veriteľa jedného z manželov, ktorá vznikla za trvania manželstva, môže byť pri výkone rozhodnutia uspokojená i z majetku patriaceho do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, je práve týmto spôsobom možné eliminovať riziko postihnutia celého spoločného majetku manželov na úkor uspokojenia pohľadávky veriteľa jedného z nich.

⁶⁶ „Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov je viazané svojou povahou len na čas trvania manželstva. Len čo manželstvo zanikne smrťou niektorého z manželov (§ 21 ods. 1 ZR), rozsudkom súdu o rozvoze manželstva (§ 23 ZR), rozsudkom súdu o neplatnosti manželstva (§ 13 ZR) alebo rozsudkom súdu o vyhlásení jedného z manželov za mŕtveho (§ 21 ods. 1 ZR), zaniká aj bezpodielové spoluvlastníctvo manželov (§ 148 ods. 1 OZ). Zánik tu nastáva priamo zo zákona a netreba ho súdnym rozhodnutím ešte deklarovať.“ FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2015 [cit. 12.03.2021.] Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-p-148-Zanik-bezpodieloveho-spoluvlastnictva-zakona-40-1964-Zb.htm>

Dohoda manželov, ktorá modifikuje rozsah, resp. čas vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov, má zákonom predpísanú formu notárskej zápisnice.⁶⁷ Táto podmienka je zákonom výslovne daná, a preto jej nedodržanie by malo za následok absolútnu neplatnosť takéhoto právneho úkonu.⁶⁸ Znamená to, že ak by manželia uzavreli dohodu v ústnej, resp. písomnej forme, alebo ak by sa jednalo iba o vyhlásenie manžela o tom, že došlo k modifikácii BSM, nemôže takýto prejav vôle, resp. právny úkon vyvolať následky v zmysle § 143a Občianskeho zákonníka.⁶⁹ Vzhľadom na predpísanú formu dohody o modifikácii BSM musí táto spĺňať náležitosti v zmysle ustanovení zákona č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok). Podstatnou náležitosťou je, že takúto dohodu vo forme notárskej zápisnice môže vyhotoviť jedine notár, a to na základe vyhlásenia manželov, že chcú modifikovať svoje BSM.⁷⁰ Ďalšou zákonom stanovenou náležitosťou notárskej zápisnice je jeho obsah.⁷¹ V notárskej zápisnici musí byť uvedené miesto a dátum vyhotovenia a podpísania notárskej zápisnice, identifikačné znaky účastníkov zápisnice, ako aj identifikácia notára. Vymedzenie právneho úkonu, ktorý sa uzatvára vo forme notárskej zápisnice (v tomto prípade dohoda o modifikácii bezpodielového spoluvlastníctva manželov), t.j. akým spôsobom sa manželia dohodli na rozšírení/zúžení rozsahu BSM, alebo že vznik bezpodielového spoluvlastníctva nastane k okamihu zániku manželstva. Je dôležité, aby bolo v zápisnici zaznamenané, že účastníci tohto úkonu sú naň spôsobilí a schvaľujú jeho obsah.

⁶⁷ Ust. § 143a ods. 3 OZ

⁶⁸ Rozhodnutie NS ČR, sp. zn. 22Cdo 2345/2003 „Jiným právním úkonem než dohodou uzavřenou formou notářského zápisu podle § 143a ObčZ ve znění před novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. nemohli manželé vyloučit nabytí věci do jejich bezpodílového spoluvlastnictví, jestliže do tohoto spoluvlastnictví ze zákona patřila.“

⁶⁹ Rozhodnutie NS ČR, sp. zn. 22Cdo 1387/2008: „Samotné prohlášení (souhlas) jednoho z manželů, že určitá věc, pořízená druhým z manželů za trvání společného jmění manželů a z jeho zdrojů, do společného jmění manželů nepatří, není právně relevantní; je bez významu, jestliže podle zákonné úpravy společného jmění manželů (§ 143 ObčZ) do něj náleží.“

⁷⁰ Ust. § 46 zákona č. 323/1992 Zb. Notársky poriadok

⁷¹ Bližšie pozri: ust. § 47 ods. 1 zákona č. 323/1992 Zb. Notársky poriadok

Nakoniec je zápisnica manželmi, ako aj notárom, podpísaná. „Notárska zápisnica je formou verejnej listiny⁷², o ktorej platí domnienka pravdivosti v zmysle § 205 CSP⁷³. Verejná listina potvrdzuje, že ide o vyhlásenie orgánu, ktorý listinu vydal a ak nie je dokázaný opak i pravdivosť toho, čo sa v nej osvedčuje alebo potvrdzuje. Dôkazné bremeno sa v dôsledku toho presúva na subjekt, ktorý pravdivosť obsahu notárskej zápisnice popiera. Forma notárskej zápisnice ako verejnej listiny, ktorá je pre tieto prípady vyžadovaná, je prejavom dôležitosti následkov uskutočnených právnych úkonov pre majetkové vzťahy medzi manželmi.“⁷⁴

Otázka, ktorá sa naskytá v prípade realizácie modifikácie BSM formou notárskej zápisnice je vhodnosť jej registrácie do verejného registra. Na rozdiel od českej právnej úpravy, kde je potreba modifikačnú dohodu ako verejnú listinu zapísať do Evidencie listín o manželskom majetkovom režime, alebo do Zoznamu listín o manželskom majetkovom režime, ktoré sú vedené Notárskou komorou Českej republiky, na Slovensku takáto podmienka účinnosti vo vzťahu k tretím osobám neexistuje. Vzhľadom na skutočnosť, že pre potrebu účinnosti modifikácia BSM na tretie osoby sa vyžaduje ich vedomosť o jej existencii, kde dôkazné bremeno preukázania takejto vedomosti zaťažuje manželov, sa javí ako vhodné zavedenie povinnej evidencie takýchto modifikačných dohôd do verejného registra (podobne ako je tomu aj v iných prípadoch vecnoprávných vzťahov napr. zriadenie záložného práva). Tým pádom by sa mohlo zamedziť obmedzeniu účinnosti modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov na tretie osoby a zároveň tieto subjekty by mali verejný prístup k informáciám týkajúcich sa majetkových

⁷² Ust. § 3 ods. 4 zákona č. 323/1992 Zb. Notársky poriadok

⁷³ Ust. § 205 zákona č. 160/2015 Z.z. Civilný mimosporový poriadok „Listiny vydané orgánmi verejnej moci v medziach ich právomoci, ako aj listiny, ktoré sú osobitným predpisom vyhlásené za verejné, potvrdzujú pravdivosť toho, čo sa v nich osvedčuje alebo potvrdzuje, ak nie je dokázaný opak.“

⁷⁴ ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 1144

pomerov manželov, čo by mohlo predstavovať významný element pri rozhodovaní o vstupe do právnych vzťahov s manželmi.

1.3.4 Ochrana práv tretích osôb

Cieľom zákonnej prípustnosti modifikovať bezpodielové spoluvlastníctvo manželov je umožniť širšiu variáciu možností manželov rozhodnúť o osude majetku, ktorý všeobecne patrí/nepatrí do masy BSM, ale zároveň je dôležité zohľadňovať aj právne postavenie ostatných subjektov občianskoprávných vzťahov a zaistiť, aby takáto dohoda nesmerovala k novej ujme práv tretích osôb, ktoré majú voči manželom. Pri modifikácii vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov sa principiálne vychádza z rovnakých atribútov ochrany tretích osôb ako je tomu pri modifikovaní rozsahu BSM. Preto Občiansky zákonník stanovuje, že dohoda o modifikácii vzniku BSM ku dňu zániku manželstva musí mať formu notárskej zápisnice a zároveň môže výlučne platiť do budúcnosti, a teda sa nevzťahuje na veci, majetkové práva a iné majetkové hodnoty, ktoré sa stali súčasťou BSM pred uzavretím dohody. Elementárnou podmienkou účinnosti dohody modifikujúcej BSM je vedomosť osoby, na ktorú má takáto dohoda dopad, o jej existencii. Jedná sa o subjekt (tzv. inú osobu⁷⁵), ktorý môže byť obsahom dohody modifikujúcej BSM ukrátený, resp. dotknutý na svojich právach.

Aj tu je významná otázka, kedy by sa takáto iná osoba mala dozvedieť o existencii modifikačnej zmluvy, ktorá môže mať dopad na jej práva. Všeobecne to zákon neustanovuje, avšak z aplikačnej praxe, ako aj právnej teórie, je možné ustáliť záver, že otázka okamihu vzniku takejto dohody, resp. vedomosti tretej strany o jej existencii je významná, ale ešte dôležitejšia je skutočnosť, či vedomosť o takejto modifikácii BSM mohla ovplyvniť právne pomery a konanie tretej osoby.⁷⁵

⁷⁵ Rozhodnutie NS ČR, sp. zn. 22Cdo 1593/2004: „Za „jinou osobu“ ve smyslu § 143a ObčZ je třeba považovat osobu, již se obsah smlouvy o zúžení rozsahu společného jmění manželů může v jejím právním postavení nějak dotknout, resp. může zkrátit její práva. Přitom není právně relevantní, zda taková smlouva byla uzavřena před vznikem právního vztahu některého z manželů (popř. obou) k třetí osobě nebo později. Není také podstatné, zda tato třetí osoba byla o takovém

V praxi to znamená, že manželvia sa môžu dohody o modifikácii dovolávať iba v tom prípade, ak tretia osoba mala vedomosť o takejto dohode. Ak by napríklad manželvia, resp. jeden z manželov uzavrel s treťou osobou zmluvu, na základe ktorej by tretej osobe vznikla pohľadávka, ktorá by mohla byť uspokojená aj z majetku patriaceho do BSM, manželvia sa môžu dovolávať modifikačnej dohody o vzniku BSM iba vtedy, ak by tretia osoba mala vedomosť o takejto zmluve v čase, keď predmetná pohľadávka vznikla.⁷⁶ Dôkazné bremeno o tom, že tretia osoba mala vedomosť o takejto modifikačnej zmluve, ako aj o jej obsahu, zaťažuje manželov.

zúžení některým z manželů informována při vzniku právního vztahu (pro který mohlo či může být případně zúžení právně významné); rozhodná je jakákoliv její vědomost o zúžení rozsahu společného jmění manželů, jež by mohlo ovlivnit její právní poměry.“

⁷⁶ Rozsudok NS ČR, sp. zn. 20Cdo 279/2003: „Z účelu ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák., jímž je ochrana právního postavení třetích osob, věřitelů a součástí této ochrany je čelit účelovým dohodám, směřujícím k tomu, aby bylo znemožněno uspokojení pohledávky z majetku ze společného jmění manželů vyplývá, že (má-li ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák. svou funkci skutečně plnit) možnost odvolat se na dohodu podle § 143a odst. 1 až 3 obč. zák. může být manželovi povinného dána jen tehdy, byl-li obsah dohody věřiteli neboli oprávněnému znám nejpozději ke dni vzniku pohledávky (věřiteli, tedy oprávněnému může přitom být obsah dohody podle § 143a odst. 1 až 3 obč. zák. znám jen za předpokladu, že taková dohoda v době vzniku vymáhané pohledávky existovala).

2 ZÁNİK BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV ZA TRVANIA MANŽELSTVA

Slovenský právny poriadok umožňuje manželom v intenciách zákona modifikovať rozsah ako aj okamih vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Legislatíva nepripúšťa možnosť, aby bezpodielové spoluvlastníctvo nevzniklo vôbec (BSM vzniká okamihom uzavretia manželstva a predmanželské zmluvy umožňujúce oddelený režim majetkov sú neprípustné). Manželia majú možnosť si určiť (na základe konsenzu ich vôle), že vznik bezpodielového spoluvlastníctva manželov bude podmienený zánikom manželstva, avšak slovenský právny poriadok im neposkytuje legálnu možnosť sa dohodnúť na samotnom zrušení BSM. Občiansky zákonník pripúšťa zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov počas trvania manželstva, avšak výhradne v zákonom stanovených prípadoch a na základe rozhodnutia súdu. Táto zákonná možnosť zániku BSM nemá za cieľ umožniť manželom obísť elementárnu funkciu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, avšak v určitých stanovených prípadoch zamedziť tomu, aby BSM namiesto svojho predpokladaného účelu, ktorým je materiálne zabezpečenie manželov, rodiny a spoločnej domácnosti, nepôsobil opačne. Z tohto dôvodu slovenský právny poriadok pripúšťa v určitých prípadoch zrušiť bezpodielové spoluvlastníctvo manželov aj napriek tomu, že manželstvo, ako také, aj naďalej existuje. Jedná sa o prípady, ktoré sú taxatívne vymedzené zákonom a nestoja na výhradnej vôli manželov, ale sú podmienené rozhodnutím súdu.

Možno konštatovať, že práve kogentné vymedzenie dôvodov zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov za trvania manželstva sa v značnej miere líši od dispozitívnych ustanovení, s ktorými sa stretávame u väčšiny právnych úprav štátov kontinentálnej Európy. Kým na Slovensku sú striktne vymedzené dôvody ako aj proces zániku BSM za trvania manželstva, v iných krajinách sa môžeme stretnúť s úpravou, ktorá samotnú existenciu BSM ponecháva na vôli manželov počas manželstva, resp.

snúbencov pred uzavretím manželstva. Niektoré právne poriadky môžeme dokonca považovať za protichodné v porovnaní so slovenskou občianskoprávnou úpravou tým, že v nich uzavretím manželstva automaticky nevzniká majetkové spoločenstvo manželov ale podmieňuje sa dohodou manželov/snúbencov (napr. Rakúsko). V prípade, ak sa manželia počas manželstva, resp. snúbenci pred uzavretím manželstva nedohodnú na takomto vzniku majetkového spoločenstva, zostane zachovaný režim oddeleného majetku manželov. Problematikou možného budúceho vývoja danej oblasti na našom území ako aj komparáciou s právnymi poriadkami vybraných štátov sa táto publikácia podrobne venuje v kapitole 3. Vzhľadom na to, že cieľom predmetnej časti je analýza právnej úpravy zániku manželstva „de lege lata“, budú sa aj nasledovné podkapitoly venovať súčasnému právnemu stavu tejto oblasti a obsahu s tým súvisiacich zákonných ustanovení.

2.1 Zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov zo závažných dôvodov

Občiansky zákonník vymedzuje dve situácie, kedy môže dôjsť k zániku BSM počas existencie manželstva. Jeden z prípadov zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov za trvania manželstva je upravený v § 148 ods. 2 OZ. Z uvedeného ustanovenia vyplýva, že zo závažných dôvodov, najmä ak by ďalšie trvanie bezpodielového spoluvlastníctva odporovalo dobrým mravom, môže súd, na návrh niektorého z manželov, bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zrušiť aj za trvania manželstva. Jedná sa teda o výnimočné situácie, kedy by objektívne ďalšia existencia BSM bola v rozpore s dobrými mravmi. V týchto prípadoch súd môže rozhodnúť o zániku BSM, avšak iba výlučne na návrh niektorého z manželov. Občiansky zákonník exaktne nevymedzuje dôvody, pre ktoré by mohlo dôjsť k zániku BSM počas existencie manželstva, keďže dôvody ako aj situácie, pre ktoré trvanie BSM odporuje dobrým mravom, môžu byť značne rôznorodé. Odborná literatúra ako aj súdna prax však zaviedla určité kritériá, ktoré by mal súd pri rozhodovaní o možnom zániku BSM zohľadňovať. Súd nemá povinnosť automaticky vyhovieť

takémuto návrhu na zrušenie BSM počas manželstva.⁷⁷ Namiesto subjektívnych tvrdení a pocitov, ktoré manžel navrhujúci zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva vo svojom návrhu prezentuje, by mal súd objektívne, nezávisle a na základe dostatočného množstva dôkazov a preverenia relevantných skutočností posúdiť situáciu, ktorá v rámci manželských majetkových vzťahov medzi manželmi pretrváva. Ako vyplýva zo súdnej praxe týkajúcej sa práve posudzovania závažnosti dôvodov pre zánik BSM, existujú určité schémy, ktoré napomáhajú súdu vyhodnotiť situáciu a rozhodnúť o zrušení BSM počas manželstva. Základom pre posúdenie toho, či bezpodielové spoluvlastníctvo manželov má zotrvať alebo nie je to, či spĺňa svoju funkciu, ktorou je prioritne zabezpečenie životných potrieb manželov, rodiny a spoločnej domácnosti. Ide o posúdenie toho, či konaním, resp. nekonaním jedného manžela nedochádza k reálnemu ohrozeniu, resp. strate možnosti plnohodnotne zabezpečiť životné potreby druhého manžela, ako aj detí, a to z pohľadu zabezpečenia bývania (úhrada nákladov spojených s bývaním), stravy, ošatenia, liekov, hygienických potrieb, nákladov spojených so vzdelávaním detí, ich výchovou, starostlivosťou a voľnočasovými aktivitami.

2.1.1 Dôvod zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov

Dôvod, pre ktorý k takémuto ohrozeniu môže dôjsť je ten, že podstatou bezpodielového spoluvlastníctva manželov je kumulácia majetku, ktorý manželia počas existencie manželstva nadobudnú s tým, že v dôsledku bezpodielovosti sa považuje predmetný majetok za ich spoločný.⁷⁸ Samozrejme, zákon v prípade BSM uplatňuje určité obmedzenia v spojitosti s hospodárením

⁷⁷ Rozhodnutie NS ČSSR, sp. zn. Prz 51/1965: „Z výslovného znení ustanovení § 148 odst. 2 OZ, zejména při srovnání s ustanovením § 149 OZ vyplývá, že posouzení zda jsou dány závažné důvody pro další trvání bezpodílového spoluvlastnictví, přísluší pouze soudu a že ingerence účastníků je možná jen v rámci soudního řízení přednášením skutečností, které mohou být důvodem pro zrušení bezpodílového spoluvlastnictví.“

⁷⁸ Ust. § 144 OZ

a dispozíciou majetku patriaceho do BSM,⁷⁹ avšak vo vzťahu k tretím osobám vystupujú manželia spoločne a nerozdielne⁸⁰.

Prioritnou funkciou bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ako inštitútu úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi, je zabezpečenie potrieb manželov, ako aj ich rodiny. Kumulovanie majetku získaného jednotlivými manželmi počas manželstva do spoločného majetku spočíva v tom, aby životná úroveň obidvoch manželov ako aj detí, ktoré vychovávajú, bola rovnaká. V praxi môžu nastať situácie, kedy manželia nemajú porovnateľné schopnosti a možnosti na zabezpečenie rovnakej životnej úrovne. Môže to byť v dôsledku toho, že jeden z manželov uprednostnil pred lepším zárobkom starostlivosť o rodinu a domácnosť, alebo zo zdravotných dôvodov, resp. nedostatku pracovných príležitostí nemôže uskutočňovať zárobkovú činnosť v rozsahu, aby dosiahol životnú úroveň druhého manžela. Z tohto dôvodu bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zakladá určitú formu solidárnosti spočívajúcu v tom, že majetok nadobudnutý ktorýmkoľvek z manželov počas manželstva sa považuje za ich spoločný. V prípade aktív sa to javí ako dobrý a vhodný nástroj na zabezpečenie rovnosti životnej úrovni členov rodiny, čo by malo napomôcť k jej plnohodnotnému a harmonickému fungovaniu. Táto solidárnosť sa však týka aj pasív (záväzkov, dlhov), ktoré manželia za trvania manželstva vygenerujú, spočívajúca v možnosti veriteľa uspokojiť si pohľadávku, ktorú „vyprodukoval“ jeden z manželov, z ich spoločného majetku.⁸¹

⁷⁹ Ust. § 145 ods. 1 OZ „Bežné veci týkajúce sa spoločných vecí môže vybavovať každý z manželov. V ostatných veciach je potrebný súhlas oboch manželov; inak je právny úkon neplatný.“

⁸⁰ Ust. § 145 ods. 2 OZ „Z právnych úkonov týkajúcich sa spoločných vecí sú oprávnení a povinní obaja manželia spoločne a nerozdielne.“

⁸¹ „Záväzok, ktorý vznikol za trvania manželstva jednému z manželov a ktorý patrí do bezpodielového spoluvlastníctva, plnia obaja manželia spoločne a nerozdielne. V takom prípade sú manželia spoločnými dlžníkmi (§ 511 OZ). Odpoveď na otázku, či spoločný záväzok manželov vzniká i v prípade, že išlo o záväzok prislúchajúci do bezpodielového spoluvlastníctva manželov založený právnym konaním len jedného z nich, vyplýva predovšetkým z úpravy záväzkového práva. Ide o záväzky, ktoré môžu vzniknúť z právnych úkonov, najmä zo zmlúv, ako aj zo spôsobenej škody, z bezdôvodného obohatenia alebo z iných

V zmysle § 147 ods. 1 OZ pohľadávka veriteľa len jedného z manželov, ktorá vznikla za trvania manželstva, môže byť pri výkone rozhodnutia uspokojená i z majetku patriaceho do bezpodielového spoluvlastníctva manželov. „Keďže v bezpodielovom spoluvlastníctve neexistujú podiely žiadneho zo spoluvlastníkov (manželov) na spoločnej veci, nemôže sa veriteľ pri vymáhaní svojej pohľadávky, ktorá vznikla za trvania manželstva len voči jednému z manželov, obmedziť iba na „podiel“ tohto manžela (dlžníka) na spoločnom majetku. Uvedené ustanovenie preto umožňuje, aby veriteľ dosiahol uspokojenie svojej pohľadávky aj z tých vecí, ktorých je dlžník bezpodielovým spoluvlastníkom.“⁸² Je zrejmé, že aj v takýchto prípadoch, pokiaľ manželia nemodifikujú rozsah BSM, pretrváva medzi manželmi vo vzťahu k tretím osobám (veriteľom) solidarita, čo môže mať za následok ohrozenie majetku manžela, ktorý za vznik takýchto záväzkov a dlhov nemôže. Práve toto sa môže považovať za závažný dôvod, ktorý ohrozuje manžela bez jeho zavinenia v možnosti zabezpečenia si životných potrieb a v úbytku majetku.⁸³

skutočností uvedených v zákone (§ 489 OZ).“ FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2011. s. 854

⁸² FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2011. s. 859

⁸³ Rozhodnutie NS SR sp. zn. 8Cdo/263/2019 „Ustanovenie § 145 Obč. zákonníka sa vzťahuje na právne úkony týkajúce sa spoločných vecí, t. j. vecí, ktoré už sú súčasťou bezpodielového spoluvlastníctva. Právna možnosť uzavierať zmluvy len jedným z manželov nie je existenciou bezpodielového spoluvlastníctva nijako obmedzená. Ustálená prax dovolacieho súdu hovorí, že tieto úkony sa priamo netýkajú už nadobudnutého majetku v BSM. Uzavretím takýchto zmlúv len jedným z manželov teda nevzniká spoločný záväzok manželov, ale iba individuálny záväzok toho manžela, ktorý zmluvu sám uzatvoril. V širšom kontexte existencie spoločného majetku manželov sa však takáto pôžička, či úver dotýka spoločného majetku manželov, nakoľko podľa § 147 Obč. zákonníka platí, že pohľadávka veriteľa len jedného z manželov, ktorá vznikla za trvania manželstva, môže byť pri výkone rozhodnutia uspokojená i z majetku patriaceho do bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Nepriaznivé dopady vyplývajúce z tohto ustanovenia pre toho manžela, voči ktorému veriteľ nemá pohľadávku, sú dôsledkom existencie bezpodielového spoluvlastníctva, s ktorým je spätá nutnosť vzájomného zdieľania majetkového osudu manželov do doby, pokiaľ ich bezpodielové spoluvlastníctvo trvá. Vzhľadom na konštrukciu, vznik a rozsah bezpodielového spoluvlastníctva manželov možno eliminovanie týchto nepriaznivých dopadov riešiť len zmenou rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva alebo jeho zánikom.“

Princíp solidárnosti je teda do určitej miery významný prostriedok zabezpečenia rovnakého postavenia a životnej úrovne manželov, avšak problém môže nastať v prípade pasív, kedy zadlžovanie/nehospodárnosť jedného z manželov presahuje možnosti „rodinného rozpočtu“, a tým pádom ohrozuje zabezpečenie potrieb druhého manžela a ostatných členov domácnosti. Jedná sa o prípady tzv. „rozšafného“ míňania prostriedkov patriacich do BSM ako je uskutočňovanie nedôvodných nákupov, míňanie finančných prostriedkov na hazardné hry, zadlžovanie sa a míňanie finančných prostriedkov v dôsledku závislosti na alkohole, omamných a psychotropných látkach, ako aj uzatváranie nevýhodných zmlúv o pôžičke. Závažnými dôvodmi pre zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva sú: márnотratné správanie jedného z manželov; poškodzovanie hospodárskych záujmov rodiny; dlhotrvajúca neexistencia spoločnej domácnosti a.i. Ide o správanie manžela, ktoré sa prejavuje v nehospodárnom nakladaní so spoločným majetkom na úkor rodiny - najmä maloletých detí, alebo tým, že sa manžel vôbec nepodieľa na vytváraní spoločného majetku, vyhýba sa práci, nežije trvale s rodinou a ani nezabezpečuje jej potreby.⁸⁴ Súd v takomto prípade spravidla zisťuje, či inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov plní svoj účel, a či jeho ďalšie trvanie neodporuje dobrým mravom v tom, že by jedného z manželov výrazne poškodzoval.⁸⁵ Zároveň v rámci konania zisťuje, či predmetný stav je dlhotrvajúci, a či je možná jeho náprava. Až na základe zistených skutočností a ich objektívneho posúdenia

⁸⁴ Rozhodnutie NS ČSSR, sp. zn. 5 Cz 104/1967: „Zpravidla je důvodem zrušení bezpodílového spoluvlastnictví takové závažné chování jednoho z manželů, které se projevuje v nehospodárném nakládání se společným majetkem na úkor rodiny (především nezletilých dětí), popř. v tom, že jeden z manželů se nepřičiňuje o vytváření společného majetku, vyhýbá se práci, nezajišťuje potřeby rodiny atp. Pouhé zjištění, že manželé žijí odděleně, nestačí k závěru, že jsou dány důvody pro zrušení bezpodílového spoluvlastnictví; je třeba zároveň zkoumat, zda jde o trvalý a neodčinitelný stav (bez naděje na obnovu spolužití manželů), a zda se v důsledku odděleného žití manželů nepodílejí oba na vytváření společného majetku.“

⁸⁵ FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2011. s. 862

môže súd rozhodnúť o zrušení bezpodielového spoluvlastníctva manželov v zmysle ust. 148 ods. 2 OZ.

2.1.2 Spôsob zrušenia bezpodielového spoluvlastníctva manželov

Súd môže zrušiť zo závažných dôvodov BSM počas existencie manželstva výlučne na návrh. Z ustanovenia § 148 ods. 2 Občianskeho zákonníka vyplýva, že takýto návrh na zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva môže podať ktorýkoľvek z manželov. Logicky ako aj z praxe je zrejmé, že navrhovateľom bude zvyčajne ten z manželov, ktorý je na svojich majetkových právach ohrozovaný konaním, resp. nekonaním druhého manžela. Občiansky zákonník však nevylučuje možnosť, aby takýto návrh podal aj manžel, ktorý je zodpovedný za vznik záväzkov ohrozujúci ich spoločný majetok. K zrušeniu BSM nemôže dôjsť na základe dohody manželov. Z uvedeného dôvodu nie je ani prípustné, aby došlo v rámci súdneho konania k zrušeniu bezpodielového spoluvlastníctva manželov súdnym zmerom.

V rámci predmetného konania súd rozhoduje výlučne o zániku BSM, a teda nezaobrá sa otázkou jeho vyporiadania. Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zanikne až právoplatnosťou súdneho rozhodnutia. Právoplatnosťou rozsudku môžu manželia uskutočniť vyporiadanie majetku patriaceho do zaniknutého BSM. K vyporiadaniu bezpodielového spoluvlastníctva manželov môže dôjsť na základe dohody manželov, rozhodnutím súdu alebo priamo zo zákona. Pri vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov z titulu jeho zrušenia za trvania manželstva platia všeobecné ustanovenia Občianskeho zákonníka o vyporiadaní v zmysle ust. § 150 OZ. Pri vyporiadaní BSM sa vychádza z princípu parity t.j. rovnosti podielov manželov na majetku predstavujúcom masu BSM. V prípade, ak sa na spoločný majetok manželov použili prostriedky vo výlučnom vlastníctve jedného z nich, má tento nárok požadovať náhradu takto vynaložených prostriedkov. Taktiež ak sa na výlučný majetok jedného manžela vynaložili prostriedky patriace do BSM, má tento povinnosť ich nahradiť. Okrem reálnej participácie na tvorbe spoločného majetku

dôležitou skutočnosťou, ktorá má význam pri vyporiadaní BSM, sú potreby maloletých detí, ako aj to, v akom rozsahu sa o ne a spoločnú domácnosť ten ktorý z manželov staral.⁸⁶ Písomná forma dohody o vyporiadaní BSM sa vyžaduje v prípade, ak majetkom, ktorý sa vyporiadava, je nehnuteľnosť.⁸⁷ V ostatných prípadoch sa písomná forma nevyžaduje, avšak manželia majú právo navzájom požiadať o vydanie písomného potvrdenia o tom, akým spôsobom sa vyporiadali.⁸⁸

Ak manželia nie sú schopní sa vyporiadať na základe dohody, môže ktorýkoľvek z nich podať návrh na vyporiadanie

⁸⁶ Rozsudok NS SR sp. zn. 5 Cdo 495/2015 „Ak zanikne BSM, vykoná sa vyporiadanie podľa zásad uvedených v § 150 Občianskeho zákonníka (viď § 149 ods. 1 Občianskeho zákonníka). Vyporiadanie BSM podľa § 150 Občianskeho zákonníka pozostáva jednak zo stránky kvalitatívnej, t.j. usporiadania vlastníctva k jednotlivým veciam patriacim do BSM, jednak zo stránky kvantitatívnej, ktorá sa týka jednotlivých hodnôt účastníkov – bývalých manželov. Predmetom vyporiadania BSM je všetko, čo do tohto spoluvlastníctva patrilo a čo existovalo ku dňu jeho zániku. Vyporiadanie BSM sa vykonáva ako vyporiadanie v tzv. širšom zmysle, to znamená, že do úvahy sa berú a vyporiadávajú aj pohľadávky a dlhy vzniknuté za trvania manželstva účastníkov a ich spoločného hospodárenia. Podľa § 150 Občianskeho zákonníka pri vyporiadaní sa vychádza z toho, že podiely oboch manželov sú rovnaké. Každý z manželov je oprávnený požadovať, aby sa mu uhradilo, čo zo svojho vynaložil na spoločný majetok, a je povinný nahradiť, čo sa zo spoločného majetku vynaložilo na jeho ostatný majetok. Ďalej sa prihliadne predovšetkým na potreby maloletých detí, na to, ako sa každý z manželov staral o rodinu, a na to, ako sa zaslúžil o nadobudnutie a udržanie spoločných vecí. Pri určení miery pričinenia treba vziať tiež zreteľ na starostlivosť o deti a na obstarávanie spoločnej domácnosti. Dovolací súd uvádza, že toto ustanovenie upravuje zásady, z ktorých treba vyhádzať pri vyporiadaní BSM. Základnou zásadou pre vykonanie vyporiadania BSM je, že podiely oboch manželov sú rovnaké (princíp parity). Z tejto zásady však zákon pripúšťa výnimky, ktoré umožňujú podiely určiť aj iným pomerom. Výšku podielov môže ovplyvniť napríklad skutočnosť, že niektorý z manželov sa napriek svojim schopnostiam a možnostiam nestaral o rodinu, že sa nepričiňoval (hoci mohol) o nadobudnutie a zveľaďovanie spoločných vecí a podobne. V rámci vyporiadania BSM súd i bez návrhu musí prihliadnuť na to, čo bolo zo spoločného majetku vynaložené na oddelený (samostatný) majetok niektorého z manželov. Na druhej strane, manžel, ktorý vynaložil na spoločný majetok prostriedky, ktoré boli jeho výlučným vlastníctvom, je oprávnený požadovať, aby mu bola vrátená hodnota takto vynaložených prostriedkov späť do jeho výlučného vlastníctva.“

⁸⁷ Ust. § 46 ods. 1 OZ

⁸⁸ Ust. § 149 ods. 2 OZ

bezpodielového spoluvlastníctva manželov na súd. Vyporiadanie BSM môže nastať až po právoplatnosti rozsudku, na základe ktorého dochádza k zániku BSM z titulu ust. § 148 ods. 2, a teda návrh na vyporiadanie BSM môže ktorýkoľvek z manželov podať na súd až po právoplatnosti súdneho rozhodnutia, ktorým bezpodielové spoluvlastníctvo zaniká.⁸⁹ Ak by niektorý z manželov podal návrh na zrušenie BSM spolu s návrhom na jeho vyporiadanie, súd by takýto návrh v časti týkajúcej sa vyporiadania zamietol.⁹⁰

Tretia alternatíva vyporiadania BSM z titulu jeho zániku za trvania manželstva je priamo zákonom. Jedná sa o prípady, kedy bezpodielové spoluvlastníctvo manželov síce zanikne, ale k jeho vyporiadaniu nedošlo. Keďže dlhodobé nevyporiadanie BSM po jeho zániku by mohlo mať negatívny dopad na manželov (napr. v otázke hospodárenie so spoločnou vecou), ako aj tretie osoby (uspokojenia pohľadávky zo spoločného majetku manželov) a zároveň vyvolávať právnu neistotu v otázke režimu, v ktorom sa tento majetok nachádza, Občiansky zákonník v § 149 ods. 4 OZ ustanovuje, že ak nedôjde k vyporiadaniu bezpodielového spoluvlastníctva dohodou manželov alebo nedošlo k podaniu návrhu na vyporiadanie BSM na súd do troch rokov od jeho zániku, nastane vyporiadanie priamo zo zákona. Jedná sa o nevyvrátiteľnú právnu domnienku vyporiadania, kde každý z manželov nadobudne do svojho výlučného vlastníctva hnuťelné veci, ktoré v predmetnom období troch rokov výlučne užíval, v prípade ostatných hnuťelných vecí ako aj nehnuteľností sa tieto pretransformujú do režimu podielového spoluvlastníctva, kde podiely každého z manželov budú rovnaké. Vyporiadanie BSM má neodmysliteľnú spätosť s jeho zánikom, a to aj v prípadoch, kedy samotné manželstvo zostalo zachované. Javí sa ako správna aj argumentácia, aby v prípade zániku BSM za trvania manželstva došlo k jeho vyporiadaniu a nečakalo sa až na samotný zánik

⁸⁹ Ust. § 149 ods. 3 OZ

⁹⁰ Rozhodnutie NS ČSSR sp. zn. R 28/1966 „Spojenie konania o zrušení s konaním o vysporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov (§ 149 ods. 3 OZ) nie je možné. Ak navrhovateľ spojil návrh na zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva s návrhom na vysporiadanie, súd návrh na vysporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva zamietne.“

manželstva. Predchádzalo by to vzniku a dlhotrvajúcej existencii rôznych vlastníckych režimov (majetok patriaci do výlučného vlastníctva, podielového spoluvlastníctva a bezpodielového spoluvlastníctva), ktoré by mohlo v rámci súčasnej právnej úpravy vyvolávať nepriehľadnosť majetkovoprávných vzťahov medzi manželmi, a to tak z pohľadu samotného vlastníctva a hospodárenia s majetkom, ako aj v spojitosti s právnymi vzťahmi k tretím osobám.⁹¹ Vzhľadom k tomu, že problematika vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva manželov predstavuje rozsiahlu oblasť skúmania, táto publikácia sa danej otázke podrobnejšie nevenuje z dôvodu, aby sa neodchýlila od stanovených cieľov spočívajúcich predovšetkým v analyzovaní modifikácie BSM a jeho zániku za trvania manželstva.

2.2 Zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov z dôvodu vyhlásenia konkurzu

Ďalším prípadom, kedy dochádza k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov priamo zo zákona je ten, ak na majetok jedného z manželov bol vyhlásený konkurz. Predmetnú situáciu právne reguluje zákon č. 7/2005 o konkurze a reštrukturalizácii v platnom znení v ustanoveniach § 53. V prípade, ak bol vyhlásený konkurz na majetok jedného z manželov (úpadcu), dochádza k zániku BSM priamo zo zákona. „Vyhlásením konkurzu na majetok dlžníka – fyzickej osoby, ktorá je subjektom bezpodielového spoluvlastníctva manželov, zaniká toto bezpodielové spoluvlastníctvo „ex lege“. Zákon o konkurze a reštrukturalizácii priznáva správcovi aktívnu vecnú legitimáciu na podanie návrhu na vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Týmto nestráca aktívnu vecnú legitimáciu druhý manžel, ktorý nie je úpadcom. Ak však tento manžel nevyužije svoje oprávnenie podať návrh na vyporiadanie, správca je povinný

⁹¹ „Domnívam se, že pokud dojde za trvání manželství ke zrušení bezpodílového spoluvlastnictví manželů (jakýmkoli zákonným způsobem) je vždy nutné toto bezpodílové spoluvlastnictví vypořádat.“ KRÁLÍČKOVÁ, Z.: Několik poznámek k institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů jako základu manželského práva majetkového. In Časopis pro právní vědu a praxi, č. 4, 1994, s. 96

vyporiadať zaniknuté bezpodielové spoluvlastníctvo manželov podaním návrhu na súd alebo mimosúdne. Správca koná namiesto úpadcu.“⁹² „Jedným z najdôležitejších účinkov vyhlásenia konkurzu je zánik úpadcovho bezpodielového spoluvlastníctva manželov (ďalej len „BSM“).“⁹³ Tento účinok logicky prichádza do úvahy jedine v prípade, že úpadcom je fyzická osoba, pričom nie je dôležité, či je alebo nie je podnikateľom. Tento účinok vyhlásenia konkurzu sa neuplatní v prípade, že úpadca bezpodielové spoluvlastníctvo manželov nemá, a to napríklad z dôvodu, že nie je zosobášený, alebo jeho BSM zaniklo skôr (napr. rozhodnutím súdu počas trvania manželstva).“⁹⁴ Bez ohľadu na to, či došlo k zániku BSM vyhlásením konkurzu, resp. už pred jeho vyhlásením bolo bezpodielové spoluvlastníctvo zrušené (napr. z dôvodu podnikateľskej činnosti jedného z manželov v zmysle ust. § 148a ods. 2 OZ), musí dôjsť k jeho vyporiadaniu, ak sa tak ešte nestalo. Po vyhlásení konkurzu na majetok úpadcu sa vyporiadanie BSM uskutočňuje v réžii správcu v zmysle zákona o konkurze a reštrukturalizácii. Správca je oprávnený vykonať vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov. V týchto prípadoch postupuje v zmysle ust. § 150 OZ, kde je vymedzený spôsob a pravidlá vyporiadania BSM. Správca buď podá návrh na vyporiadanie BSM na súd, resp. ak sa s druhým manželom dohodol, môže podať na súd návrh na schválenie zmieri ohľadne dohody o vyporiadaní BSM, ktorú uzavrel v mene a na účet úpadcu.⁹⁵

⁹² ĎURICA, M. Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár. 3. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 500

⁹³ Ust. § 53 ods. 1 ZKaR „Vyhlásením konkurzu zaniká úpadcovo bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. Ak došlo vyhlásením konkurzu k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov alebo ak sa do vyhlásenia konkurzu už zaniknuté úpadcovo bezpodielové spoluvlastníctvo manželov nevyporiadalo, treba vykonať jeho vyporiadanie.“

⁹⁴ KRÁLIK, M. Komentár k zákonu o konkurze a reštrukturalizácii, Bratislava: Ulpianus, [cit. 15.03.2021] Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/komentovane-ustanovenie/Komentar-k-p-53-zakona-7-2005-Z-z.htm>

⁹⁵ Ust. § 53 ods. 2 ZKaR „Správca je oprávnený vykonať vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov zaniknutého vyhlásením konkurzu namiesto úpadcu vrátane podania návrhu na vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov príslušným súdom. Dohodu o vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov je správca oprávnený uzavrieť len vo forme zmieri schváleného príslušným súdom.“

Zákon o konkurze a reštrukturalizácii upravuje taktiež situáciu, kedy v čase vyhlásenia konkurzu na majetok úpadcu už došlo k zániku BSM, avšak jeho vyporiadanie ešte nebolo uskutočnené. V takýchto prípadoch z dôvodu ochrany práv veriteľov zákon o konkurze a reštrukturalizácii stanovuje, že všetky dohody o vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov uzavreté v posledných šiestich mesiacoch pred vyhlásením konkurzu sú neplatné. Cieľom je zamedziť svojvoľnému a úmyselnému nakladaniu s majetkom manželov (úpadcu) za účelom jeho zúženia, a teda oslabenia možnosti uspokojenia veriteľov. V prípade, ak v čase vyhlásenia konkurzu prebieha konanie o vyporiadaní BSM, vstupuje správca na miesto úpadcu dňom vyhlásenia konkurzu. Obdobne ako v prípade zániku BSM okamihom vyhlásenia konkurzu, aj v prípade ak bezpodielové spoluvlastníctvo zaniklo pred vyhlásením konkurzu a nedošlo k procesu vyporiadania, správca má povinnosť bezodkladne podať návrh na vyporiadanie BSM na miesto úpadcu.⁹⁶

Tak ako pri zániku a vyporiadaním BSM, zákon o konkurze a reštrukturalizácii reguluje možnosti modifikácie jeho rozsahu v prípade vyhlásenia konkurzu na majetok jedného z manželov. Akékoľvek dohody týkajúce sa rozšírenia, zúženia, resp. vzniku BSM ku dňu zániku manželstva sú neplatné, ak boli uzavreté v období šesť mesiacov pred vyhlásením konkurzu. Opätovne aj tu je dôvod pragmatický a smerujúci k zamedzeniu úmyselného zúženia majetku úpadcu, ktorý by sa mohol použiť na uspokojenie pohľadávok jeho veriteľov.⁹⁷

⁹⁶ Ust. § 53 ods. 3 ZKaR „Ak úpadcovo bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zaniklo pred vyhlásením konkurzu, a) dohody o vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov uzavreté v posledných šiestich mesiacoch pred vyhlásením konkurzu sú neplatné, b) ak sa už začalo konanie o vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktoré sa doposiaľ právoplatne neskončilo, vstupuje správca do konania namiesto úpadcu dňom vyhlásenia konkurzu, c) ak sa ešte nezačalo konanie o vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov, je správca povinný bezodkladne podať návrh na toto vyporiadanie namiesto úpadcu, d) na účinnosť dohody o vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov je potrebné schválenie príslušným súdom.“

⁹⁷ Ust. § 53 ods. 4 ZKaR „Dohody o úprave bezpodielového spoluvlastníctva úpadcu, ktoré rozširujú rozsah bezpodielového spoluvlastníctva úpadcu aj na majetok pôvodne patriaci len úpadcovi alebo zužujú rozsah bezpodielového

V prípade, ak úpadca uzavrie manželstvo po vyhlásení konkurzu, bezpodielové spoluvlastníctvo manželov vznikne až okamihom ukončenia konkurzu.⁹⁸ Je to z dôvodu, aby nedochádzalo k možnosti uspokojovania pohľadávok veriteľov úpadcu, ktoré vznikli pred uzavretím manželstva z majetku, ktorý by sa generoval aj činnosťou druhého manžela. Inými slovami, v opačnom prípade by bolo možné momentom uzatvorenia manželstva do konkurznej podstaty zahrnúť aj všetok majetok nadobudnutý druhým manželom počas manželstva a z tohto majetku by boli následne uspokojované pohľadávky veriteľov úpadcu, čo sa javí z pohľadu druhého manžela ako nespravodlivé.⁹⁹

2.3 Zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov z dôvodu uloženia trestu prepadnutia majetku

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zaniká priamo zo zákona aj v prípade, ak jeden z manželov bol odsúdený za trestný čin, za ktorý mu bol uložený trest prepadnutia majetku. Trestný zákon pozná viacero druhov trestov, ktoré môžu byť páchatelovi trestného činu uložené. Jedným z nich je aj trest prepadnutia majetku, kedy majetok odsúdeného, ktorý sa viaže, resp. je zvyčajne výsledkom trestnej činnosti, za ktorú sa páchatel odsudzuje, prepadne v prospech štátu.¹⁰⁰

Keďže však takýto majetok môže byť nadobudnutý počas existencie manželstva odsúdeného, a teda môže predstavovať súčasť BSM, Trestný zákon stanovuje, že v prípade odsúdenia

spoluvlastníctva úpadcu v prospech jeho manžela, sú neplatné, ak boli uzatvorené šesť mesiacov pred vyhlásením konkurzu.“

Bližšie k možnosti modifikácie BSM v súvislosti s vyhlásením konkurzu na majetok jedného z manželov pozri kapitolu 2. tejto publikácie.

⁹⁸ Ust. § 53 ods. 5 ZKaR „Ak úpadca počas konkurzu uzavrie manželstvo, bezpodielové spoluvlastníctvo manželov vzniká až zrušením konkurzu.“

⁹⁹ Bližšie pozri: KRÁLIK, M. Komentár k zákonu o konkurze a reštrukturalizácii, Bratislava: Ulpianus, [cit. 12.03.2021.] Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/komentovane-ustanovenie/Komentar-k-p-53-zakona-7-2005-Z-z.htm>

¹⁰⁰ Ust. § 59 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v platnom znení „Vlastníkom prepadnutého majetku sa stáva štát, ak súd nerozhodne inak na základe vyhlásenej medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná.“

páchateľa na trest prepadnutia majetku, bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zo zákona zaniká.¹⁰¹ Cieľom je chrániť druhého z manželov, aby zbytočne nedošlo k prepadnutiu majetku, o ktorý sa zaslúžil, a ktorý spadá do BSM. Obdobne ako je tomu v prípade vyhlásenia konkurzu na majetok úpadcu, aj pri uložení trestu prepadnutia majetku sa po zániku BSM uskutoční jeho vyporiadanie. Pravidlá vyporiadania vychádzajú aj v tomto prípade z ustanovenia § 150 OZ. „Na miesto manžela, ktorému bol v zmysle ustanovenia § 59 ods. 3 TZ uložený trest prepadnutia majetku, nastupuje v prípade vysporiadania bezpodielového spoluvlastníctva manželov dohodou štát, zastúpený príslušným okresným úradom v sídle kraja, v ktorého územnom obvode sa prepadnutý majetok nachádza.“¹⁰²

2.4 Zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov pri podnikaní

Ako je zrejmé, slovenský právny poriadok upravuje viaceré situácie, kedy dochádza k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov počas existencie manželstva. Sú to špecifické prípady, ktoré majú prioritne ochrániť druhého z manželov pred tým, aby nebol nedôvodne ukrátený z majetku, o ktorého nadobudnutie sa počas manželstva sám zaslúžil, a ktorý slúži na zabezpečenie jeho životných potrieb a potrieb ostatných rodinných príslušníkov.

Z rovnakého dôvodu Občiansky zákonník preventívne pripúšťa zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov aj v situácii, kedy jeden z manželov získa oprávnenie na

¹⁰¹ Ust. § 59 ods. 3 TZ „Právoplatným rozhodnutím súdu o prepadnutí majetku zaniká bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. Do konkurznej podstaty patrí majetok v dlžníkovom bezpodielovom spoluvlastníctve manželov, ak ešte nedošlo k jeho vyporiadaniu. Vyporiadaniu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ku ktorému došlo skôr, vrátane úkonov, ktoré zmenili jeho rozsah, možno v konkurze odporovať.“

¹⁰² FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2015 [cit. 12.03.2021.] Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-p-149-Vysporiadanie-bezpodieloveho-spoluvlastnictva-zakona-40-1964-Zb.htm>

podnikateľskú činnosť.¹⁰³ Za takéto oprávnenie sa nepovažuje akákoľvek podnikateľská aktivita, ale činnosť, kedy za záväzky zo svojej podnikateľskej činnosti zodpovedá podnikateľ celým svojim majetkom, a teda prípadne aj majetkom spadajúcim do BSM. Jedná sa najmä o tzv. živnostenské podnikanie, resp. iný druh samostatne zárobkovej činnosti, ručenie spoločníka vo verejnej obchodnej spoločnosti alebo komplementára v komanditnej spoločnosti.

Nástroj, ktorý má napomôcť zmierniť riziko dopadu neúspešného podnikania jedného z manželov na spoločný majetok patriaci do BSM tým, že dôjde k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov počas existencie manželstva, je ustanovenie § 148a Občianskeho zákonníka.¹⁰⁴ Podľa predmetného ustanovenia súd na návrh zruší bezpodielové spoluvlastníctvo manželov v prípade, že jeden z manželov získal oprávnenie na podnikateľskú činnosť. Návrh môže podať ten z manželov, ktorý nezískal oprávnenie na podnikateľskú činnosť. Pokiaľ toto oprávnenie majú obaja manželia, môže návrh podať ktorýkoľvek z nich.¹⁰⁵ Ochrana druhého manžela nepodnikateľa sa v ust. § 148a OZ prejavuje nie len možnosťou zrušenia BSM, ale aj obmedzením v hospodárení so spoločným majetkom spočívajúcim v tom, že ak chce manžel podnikateľ použiť majetok patriaci do BSM na podnikateľské aktivity, potrebuje na to súhlas druhého manžela.

2.4.1 Súhlas manžela na použitie spoločného majetku v podnikaní

V prípade, ak by manželia neupravili rozsah BSM prostredníctvom modifikácie v zmysle § 143a OZ, na to, aby

¹⁰³ Ust. § 2 ods. 1 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník „Podnikaním sa rozumie sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku alebo na účel dosiahnutia merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu, ak ide o hospodársku činnosť registrovaného sociálneho podniku podľa osobitného predpisu.“

¹⁰⁴ Bližšie pozri: PETRÍKOVÁ, L., Ochrana súkromia a rodiny vo svetle pracovného práva In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii. Roč. 21, Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2017. s. 366-372.

¹⁰⁵ Ust. § 148 ods. 2 OZ

mohol jeden z manželov použiť na začatie svojej podnikateľskej činnosti majetok patriaci do BSM, sa vyžaduje súhlas druhého manžela.¹⁰⁶ Už predmetná regulácia má za cieľ ochrániť manžela nepodnikateľa pred svojvoľným použitím spoločného majetku manželom podnikateľom na jeho podnikateľskú činnosť. Jeho použitie je podmienené súhlasom druhého manžela. Zákon neustanovuje formu takéhoto súhlasu. Z praxe, ako aj z príslušnej judikatúry je zrejmé, že takýto súhlas môže mať rôznu formu t.j. môže byť písomný, ústny, ako aj urobený konkludentne.¹⁰⁷

Súdna prax zároveň rozlišuje to, či sa má na začatie podnikania všeobecne použiť majetok patriaci do BSM, alebo či sa jedná len o individuálnu podnikateľskú investíciu. V prípade, ak ide o všeobecné bližšie nekonkretizované použitie spoločného majetku manželov, vyžaduje sa súhlas podnikateľovho manžela. V týchto prípadoch nehrá rolu rozsah, v akom sa má majetok patriaci do BSM použiť na podnikateľské účely. V prípade, ak by manžel – podnikateľ použil predmetný majetok bez súhlasu druhého manžela, takýto právny úkon by sa považoval za absolútne neplatný, a teda by nepodliehal režimu v zmysle ust. § 145 OZ.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Ust. § 148a ods. 1 OZ „Na použitie majetku v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov potrebuje podnikateľ pri začatí podnikania súhlas druhého manžela. Na ďalšie právne úkony súvisiace s podnikaním už súhlas druhého manžela nepotrebuje.

¹⁰⁷ 1. Souhlasem ve smyslu § 16 odst. 1 zák. č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání, později § 148a ObčZ před novelou, provedenou zákonem č. 91/1998 Sb., je třeba rozumět obecný (generální) předem daný souhlas manžela podnikatele poté, co tento zahájil podnikání, a to před prvním právním úkonem, při němž měl být, v souvislosti s jeho podnikáním, použit majetek (jeho část) náležející do bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Muselo jít o souhlas k použití jakéhokoliv (blíže neurčeného) majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů za uvedeným účelem. Souhlas k jednorázovému použití majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů na konkrétní podnikatelský účel sám o sobě není souhlasem ve smyslu uvedených ustanovení. 2. Tento souhlas manžela mohl být učiněn i konkludentně, a to i pro případ použití nemovitostí patřících do bezpodílového spoluvlastnictví manželů. PR, 1999, č. 5 – NS sp. zn. 2 Cdon 2072/97: ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ M., HULMÁK, M. a kol. 2009. Občanský zákoník I. §1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 987

¹⁰⁸ Bližšie pozri: FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2011. s. 864

Ak by však použil manžel podnikateľ majetok patriaci do BSM na jednorazový konkrétny podnikateľský účel, v tomto prípade by sa absencia súhlasu druhého manžela posudzovala v zmysle ust. § 145 OZ, a teda jednalo by sa o tzv. relatívnu neplatnosť.¹⁰⁹

„Súhlas s použitím spoločného majetku k podnikaniu druhého manžela sám o sebe nemôže vylúčiť oprávnenie druhého manžela užívať majetok patriaci do bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Tento súhlas neoprávňuje podnikajúceho manžela na to, aby naďalej spoločný majetok užíval výlučne, alebo aby výlučne rozhodol o spôsobe jeho užívania. K záveru, že spoločný majetok je oprávnený užívať výlučne len jeden z manželov, môže viesť iba zistenie, že medzi manželmi bola v tomto zmysle uzatvorená dohoda“¹¹⁰ v zmysle ust. § 143a OZ.

Na mieste je aj otázka, či manžel, ktorý poskytol súhlas na použitie majetku patriaceho do bezpodielového spoluvlastníctva manželov ho môže v budúcnosti odvolať. Právny poriadok takúto situáciu výslovne neupravuje, avšak zo všeobecnej koncepcie právnej logiky a zachovania právnej istoty, či už vo vzťahu medzi manželmi ako aj vo vzťahu a ochrane postavenia tretích osôb, sa takáto možnosť nepripúšťa. Súhlas by mohol byť neplatný v prípade, ak by nespĺňal podstatné náležitosti právneho úkonu v zmysle § 39 a nasl. Občianskeho zákonníka, eventuálne ak by zasahoval do práv a oprávnených záujmov iného a bol v rozpore s dobrými mravmi.

V prípade nezhody, v zmysle všeobecného hospodárenia so spoločným majetkom manželov, je na návrh ktoréhokoľvek z manželov príslušný o danej veci rozhodnúť súd na základe § 146 ods. 1 OZ. Otázka je, či by sa mohol tento princíp aplikovať aj v spojitosti s udelením súhlasu použitia spoločného majetku na podnikateľskú činnosť. Z pohľadu ochrany manžela nepodnikateľa

¹⁰⁹ Bližšie pozri: GANDŽALOVÁ, D.,: Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov a podnikanie, In Pocta Sentě Radvanové : k 80. narodeninám. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009. s. 173-187.

¹¹⁰ ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 1185

sa javí ako zrejme nepripustenie možnosti nahradenia jeho vôle rozhodnutím súdu. Nasvedčuje tomu aj samotná formulácia ustanovenia § 148a ods. 1 OZ, v zmysle ktorej sa vyžaduje súhlas manžela nepodnikateľa, kde aj s prihliadnutím na súkromnoprávnu zásadu autonómie vôle nemožno subjekt k takémuto prejavu nútiť, a teda analogicky ani nahradiť jeho vôľu súdnym rozhodnutím. Na druhej strane z pohľadu manžela podnikateľa je možné konštatovať, že ide o značné obmedzenie rozsahu jeho hospodárenia a disponovania s majetkom, ktorý plánuje použiť na podnikateľský účel. Vzhľadom na princíp rovnakého postavenia manželov, tak v osobných ako aj majetkovoprávných vzťahoch, sa v takomto prípade jeho postavenie javí ako značne znevýhodnené. Možno konštatovať, že vzhľadom na filozofiu koncepcie súčasnej právnej úpravy majetkovoprávných vzťahov manželov, kde má prioritné postavenie ochrana zabezpečenia potrieb manželov, rodiny a spoločnej domácnosti pred dispozičnou autonómiou samotných manželov, čo sa prejavuje v zákonnej obmedzenosti ich rozhodovania o osude BSM, sa súhlas manžela nepodnikateľa na použitie majetku z titulu jeho ochrany javí ako nevyhnutný. Na druhej strane, aj v súvislosti s možným budúcim trendom liberalizácie v rozhodovaní manželov v otázkach bezpodielového spoluvlastníctva manželov, sa javí ako prijateľná možnosť náhrady súhlasu manžela rozhodnutím súdu po tom, čo by bol podrobne preukázaný rozsah ako aj vymedzené riziká jeho použitia.

Zároveň treba uviesť, že súhlas poskytnutý manželom nepodnikateľom na použitie spoločného majetku na podnikateľskú činnosť manžela podnikateľa neznamená (a nemôže ani nahrádzať modifikačnú dohodu), že daný majetok bude môcť byť výlučne užívaný iba manželom podnikateľom.

2.4.2 Zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov rozhodnutím súdu z titulu podnikania

Podľa ust. § 148a ods. 2 OZ „Súd na návrh zruší bezpodielové spoluvlastníctvo manželov v prípade, že jeden z manželov získal oprávnenie na podnikateľskú činnosť. Návrh môže podať ten z manželov, ktorý nezískal oprávnenie na podnikateľskú činnosť. Pokiaľ toto oprávnenie majú obaja manželia, môže

návrh podať ktorýkoľvek z nich.“ Ako je už vyššie uvedené, v určitých prípadoch, kedy jeden z manželov získa oprávnenie na podnikanie, resp. ručí ako spoločník v obchodnej spoločnosti celým svojim majetkom, zákon poskytuje právo manželov zrušiť ich bezpodielové spoluvlastníctvo počas existencie manželstva. Takéto zrušenie BSM však môže nastať výlučne na základe rozhodnutia súdu. Zákon nepripúšťa takéto jeho zrušenie na základe dohody medzi manželmi. Súd zruší bezpodielové spoluvlastníctvo manželov výlučne na návrh. Aktívne legitimovaný subjekt na podanie návrhu na zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov v zmysle ust. § 148a ods. 2 OZ je manžel, ktorý predmetné oprávnenie na podnikanie nezískal – t.j. manžel nepodnikateľ. V prípade, ak by mali oprávnenie na podnikanie obidvaja manželia, môže takýto návrh na zrušenie BSM počas manželstva podať na súd ktorýkoľvek z nich.¹¹¹

Keďže získanie oprávnenia na podnikanie manželom sa považuje za zákonný dôvod na zrušenie BSM, súd po podaní návrhu zisťuje len, či sú splnené všetky formálne náležitosti návrhu a overuje, či reálne bolo takéto oprávnenie na podnikanie manželovi vydané. V prípade, ak sú splnené dané podmienky, súd bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zruší. „Rozhodnutie súdu nezávisí od jeho voľnej úvahy, ako je to v prípade zrušenia bezpodielového spoluvlastníctva manželov podľa § 148 ods. 2 OZ. Zákon v tomto prípade vychádza z predpokladu, že podnikateľská činnosť je vždy spojená s možnosťou negatívneho dopadu na majetkové pomery druhého manžela v rámci inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, a že uvedená ochrana je pri splnení ostatných podmienok uvedených v tomto ustanovení vždy potrebná.“¹¹² Bezpodielové

¹¹¹ Rozsudok NS SR sp. zn. 4 Cdo 111/2009 „So získaním oprávnenia na podnikateľskú činnosť zákon spája vznik oprávnenia na zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov súdom. Ide o špeciálnu úpravu (lex specialis) v pomere k § 148 ods. 2 Občianskeho zákonníka, pretože v tomto ustanovení (§ 148a ods. 2) je dôvod na jeho zrušenie dané priamo zákonom. Podmienkou je, aby jeden z manželov získal oprávnenie na podnikateľskú činnosť. Aktívnu legitimáciu na podanie návrhu zákon priznáva tomu z manželov, ktorý nie je podnikateľom. V prípade, keď sú podnikateľmi obaja manželia, návrh na zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva môže podať ktorýkoľvek z nich.“

¹¹² ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár.

spoluvlastníctvo manželov zaniká právoplatnosťou súdneho rozhodnutia. Účinky tohto rozhodnutia pôsobia ex nunc, t.j. od právoplatnosti rozsudku a nie od okamihu podania žaloby, resp. dňa získania podnikateľského oprávnenia. Čas, dokedy manžel nepodnikateľ má podať návrh na zrušenie BSM, nie je limitovaný. Znamená to, že nie je potrebné, aby to uskutočnil bezodkladne po tom, čo druhý manžel získal oprávnenie podnikateľ. Samozrejme, je treba si uvedomiť, že čím neskôr sa takýto návrh podá, tým väčšie je riziko negatívneho dopadu záväzkov z podnikateľskej činnosti na spoločný majetok. Obdobne ako je tomu aj v ostatných zákonných dôvodoch zrušenia bezpodielového spoluvlastníctva manželov, s návrhom na zrušenie BSM nemôže byť zároveň spojený návrh na jeho vyporiadanie. Keďže samotný zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov nastáva až právoplatnosťou rozhodnutia, až vtedy je možné uskutočniť jeho vyporiadanie.¹¹³

„Pozastavenie vykonávania živnosti nie je dôvodom na zamietnutie návrhu na zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov podľa § 148a ods. 2 OZ (Ro NS ČR z 21. 12. 1999, sp. zn. 22 Cdo 174/1998).“¹¹⁴

2.4.3 Rozdelenie príjmov z podnikania

Keďže prioritou inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov je zaistiť obidvom manželom primerané majetkové zabezpečenie, Občiansky zákonník upravuje aj situáciu, kedy došlo k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov z dôvodu výkonu podnikateľskej činnosti jedného z manželov, avšak tento predmetnú podnikateľskú činnosť vykonáva spoločne, resp. s pomocou druhého manžela, ktorý nie je podnikateľom. V takejto situácii je predpoklad, že zdrojom príjmu manželov je práve predmetná podnikateľská činnosť. V prípade, ak by nedošlo k zrušeniu BSM, tak príjmy z takejto činnosti by boli automaticky

2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 1184

¹¹³ Bližšie pozri: ii spôsoby zániku BSM

¹¹⁴ FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2015 [cit. 19.03.2021.] Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-p-148a-Postup-pri-podnikani-manzela-zakona-40-1964-Zb.htm>

súčasťou bezpodielového spoluvlastníctva manželov. V prípade ale ak došlo k zrušeniu BSM z titulu získania podnikateľského oprávnenia jedného z manželov, takéto príjmy nemôžu predstavovať súčasť bezpodielového spoluvlastníctva, keďže to už neexistuje. Z tohto dôvodu Občiansky zákonník v ustanovení § 148a ods. 3 upravuje osud príjmov nadobudnutých predmetnou podnikateľskou činnosťou a stanovuje, že predmetné príjmy si majú manželia rozdeliť medzi sebou.¹¹⁵ Toto ustanovenie prioritne vychádza z princípu dispozičnej autonómie, a teda umožňuje manželom, aby si dohodli spôsob a pomer rozdelenia týchto príjmov. Predmetná dohoda musí mať formu písomnej zmluvy, pričom v prípade jej nedodržania sa stáva takýto úkon absolútne neplatný. V prípade, ak by sa manželia nedohodli v akom pomere sa medzi nich rozdelia príjmy z podnikateľskej činnosti, nastúpi zákonom stanovená úprava prerozdelenia, a to rovným dielom.¹¹⁶

Zánikom bezpodielového spoluvlastníctva manželov môže následne nastať vyporiadanie majetku, ktoré do BSM patrilo. V prípade zániku BSM rozhodnutím súdu z dôvodu podnikania jedného z manželov sa vyporiadanie riadi pravidlami obdobnými, ako sú pre vyporiadanie BSM v prípade jeho zániku z titulu rozvodu manželstva. Znamená to, že sa postupuje v zmysle ust. §§ 149, 149a, 150 OZ. Vyporiadanie sa môže uskutočniť na základe dohody manželov, pričom táto nemá predpísanú formu okrem prípadu, ak by sa vyporiadala nehnuteľnosť.¹¹⁷ Aj tu každý z manželov je povinný na požiadanie druhého manžela mu poskytnúť písomné potvrdenie o tom, ako sa vyporiadali. V prípade, ak dohoda nie

¹¹⁵ Ust. 148a ods.3 OZ „Ak podnikateľskú činnosť po zrušení bezpodielového spoluvlastníctva manželov vykonáva podnikateľ spoločne alebo s pomocou manžela, ktorý nie je podnikateľom, rozdelia sa medzi nich príjmy z podnikania v pomere určenom písomnou zmluvou; ak taká zmluva nebola uzavretá, rozdelia sa príjmy rovným dielom.“

¹¹⁶ Rozhodnutie NS ČR, sp. zn. 22 Cdon 174/1998: Ak podnikateľskú činnosť po zrušení bezpodielového spoluvlastníctva manželov vykonáva podnikateľ spoločne alebo s pomocou manžela, ktorý nie je podnikateľom, rozdelia sa medzi nich príjmy z podnikania v pomere určenom písomnou zmluvou; ak taká zmluva nebola uzavretá, rozdelia sa príjmy rovným dielom.

¹¹⁷ Ust. § 149a OZ „Pokiaľ sa dohody medzi manželmi podľa ustanovení § 143 a 149 týkajú nehnuteľností, musia mať písomnú formu a nadobúdajú účinnosť vkladom do katastra.“

je možná, môže ktorýkoľvek z manželov podať na súd návrh na vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Ak by k podaniu takéhoto návrhu nedošlo, dôjde k jeho vyporiadaniu priamo zo zákona.¹¹⁸

Všeobecne vyporiadanie BSM vychádza z pravidiel na vyporiadanie obsiahnutých v ustanovení § 150 Občianskeho zákonníka. „Pri vyporiadaní sa vychádza z toho, že podiely oboch manželov sú rovnaké.¹¹⁹ Každý z manželov je oprávnený požadovať, aby sa mu uhradilo, čo zo svojho vynaložil na spoločný majetok a je povinný nahradiť, čo sa zo spoločného majetku vynaložilo na jeho ostatný majetok. Ďalej sa prihliadne predovšetkým na potreby maloletých detí, na to, ako sa každý z manželov staral o rodinu a na to, ako sa zaslúžil o nadobudnutie a udržanie spoločných vecí. Pri určení miery pričinenia treba vziať tiež zreteľ na starostlivosť o deti a na obstarávanie spoločnej domácnosti.“

¹¹⁸ Ust. § 149 ods. 4 OZ „Ak do troch rokov od zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov nedošlo k jeho vyporiadaniu dohodou alebo ak bezpodielové spoluvlastníctvo manželov nebolo na návrh podaný do troch rokov od jeho zániku vyporiadané rozhodnutím súdu, platí, pokiaľ ide o hnuťelné veci, že sa manželia vyporiadali podľa stavu, v akom každý z nich veci z bezpodielového spoluvlastníctva pre potrebu svoju, svojej rodiny a domácnosti výlučne ako vlastník užíva. O ostatných hnuťelných veciach a o nehnuteľných veciach platí, že sú v podielovom spoluvlastníctve a že podiely oboch spoluvlastníkov sú rovnaké. To isté platí primerane o ostatných majetkových právach, ktoré sú pre manželov spoločné.“

¹¹⁹ Rozhodnutie Ústavného súdu SR, II. ÚS 395/2010: „Do vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva manželov treba na rozvedených manželov hľadieť ako na rovnocenných vlastníkov, čo sa týka kvantity i kvality ich bezpodielového spoluvlastníckeho práva. V prípade nezhôd bývalých (rozvedených) manželov v súvislosti s výkonom jednotlivých atribútov vlastníckeho práva k ich spoločnému majetku rozhodne o ochrane tohto atribútu na návrh niektorého z nich všeobecný súd (§ 146 ods. 1 OZ). Do vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva, resp. do doby, keď niet zákonného právneho podkladu, jeden z manželov nemôže bývalému manželovi, ktorý je sám v rovnakom rozsahu a kvalite ako druhý manžel vlastníkom predmetu bezpodielového spoluvlastníctva, prenechať svoje užívacie právo k tomuto predmetu bezpodielového spoluvlastníctva, napríklad do nájmu ani do obdobného vzťahu odplatného užívania.“

2.5 Obnovenie zrušeného bezpodielového spoluvlastníctva manželov

Predchádzajúca časť tejto publikácie sa zameriavala na zákonom stanovené možnosti zrušenia/zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov počas existencie manželstva. V niektorých prípadoch dochádza k takémuto zániku BSM priamo zo zákona, v iných sa vyžaduje návrh jedného z manželov. Vo všetkých prípadoch sa však naskytá otázka, či takto zrušené bezpodielové spoluvlastníctvo manželov je možné obnoviť. Odpoveď na túto otázku nám dáva ustanovenie § 151 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého sa bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, ktoré zaniklo za trvania manželstva, môže obnoviť, avšak výlučne na základe rozhodnutia súdu, vydaného na návrh jedného z manželov. Obnovenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov teda nenastáva automaticky odpadnutím dôvodu jeho zániku, ale je potrebné, aby k jeho obnoveniu došlo rozhodnutím súdu na návrh ktoréhokoľvek z manželov. Súd pri rozhodovaní nemá povinnosť vyhovieť návrhu na obnovu bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Vždy má povinnosť pri rozhodovaní zistiť, či došlo k odpadnutiu dôvodov, na základe ktorých došlo k zániku BSM, a teda či je možné predmetné bezpodielové spoluvlastníctvo manželov opätovne obnoviť. Účinky takéhoto rozhodnutia pôsobia „ex nunc“, a teda bezpodielové spoluvlastníctvo sa obnovuje okamihom právoplatnosti rozsudku. Znamená to, že do bezpodielového spoluvlastníctva manželov bude spadať majetok, ktorý nadobudli po právoplatnosti rozhodnutia súdu, a teda majetok, ktorý manželia nadobudli počas obdobia neexistencie BSM, zostane aj naďalej v oddelenom vlastníckom režime.

Ako vyplýva aj z rozsudku Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 4 Cdo 111/2009 „V prípade, ak bezpodielové spoluvlastníctvo bolo súdom zrušené a manželstvo trvá, k jeho obnoveniu, ako to vyplýva z ustanovenia § 151 Občianskeho zákonníka, môže dôjsť len rozhodnutím súdu na základe návrhu jedného z manželov. Zákon vylučuje jeho faktické obnovenie, ako aj jeho obnovenie na základe dohody manželov. Len prejavená vôľa jedného z manželov obnoviť bezpodielové spoluvlastníctvo neznamená,

že bez ďalšieho súd takémuto návrhu vyhovie. Úspešnosť či neúspešnosť takéhoto návrhu bude závisieť od okolností konkrétneho prípadu, najmä, či odpadli dôvody, pre ktoré bolo bezpodielové spoluvlastníctvo zrušené, teda, či ten z manželov, ktorý získal oprávnenie k podnikateľskej činnosti, toto oprávnenie stratil alebo nie.“

3 HISTÓRIA, KOMPARÁCIA A BUDÚCNOSŤ MODIFIKÁCIE A ZÁNIKU BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV ZA TRVANIA MANŽELSTVA

3.1 História úpravy majetkových vzťahov manželov na území Slovenska.

Pre urobenie si vhodnej predstavy o tom, kde spočíva pôvod súčasnej právnej úpravy majetkových vzťahov manželov na Slovensku, akým spôsobom sa menila a akým smerom by sa mohla uberať do budúcnosti, je vhodné uskutočniť historický exkurz tejto oblasti a zistiť, ako sa súčasná právna úprava bezpodielového spoluvlastníctva manželov vyvíjala a kde sú korene jej súčasnej podoby.

Možno konštatovať, že do prvej polovice 20. storočia manželské majetkové právo, obdobne ako aj ďalšie odvetvia súkromného práva, vychádzali z princípov právnej obyčaje. Daná právna oblasť sa považovala za výsostne súkromnú, kde v zmysle obyčajového práva bolo prioritne na manželoch, aby si prostredníctvom dohody usporiadali svoje majetkové pomery. Jednalo sa o tzv. manželské zmluvy, ktoré umožňovali manželom si upraviť svoje majetkové pomery podľa konsenzu vôle oboch manželov. V prípade ak tak neurobili, čo v danom období bol bežný jav, keďže takáto manželská zmluva si vyžadovala formu notárskej zápisnice a s prihliadnutím na náklady s tým spojené, ako aj právnu gramotnosť väčšiny obyvateľstva, sa tento inštitút uplatňoval skôr sporadicky, sa automaticky uplatňoval tzv. zákonný režim. Ten spočíval v princípe oddeleného majetku. Znamenalo to, že uzavretie manželstva v podstate nemalo vplyv na zmenu majetkových vzťahov manželov a každý z manželov aj naďalej nadobúdala majetok do svojho výlučného vlastníctva. Tu však manželské majetkové právo aplikovalo inštitút tzv. koakvizície, ktorá spočívala v tom, že aj keď v zmysle zákona v situáciách, kedy pri absencii manželskej zmluvy sa uplatňoval režim oddeleného majetku, v prípade smrti jedného z manželov

a za podmienky platnosti manželstva a skutočného spolužitia manželov mali manželia navzájom nárok na vydanie polovicu toho, čo druhému manželovi za trvania manželstva k majetku prirástlo. Vychádzalo sa z princípu porovnania rozsahu majetku, s ktorým ten ktorý manžel vstúpil do manželstva a rozsahu majetku, ktorý mal v čase zániku manželstva a realizácie vyrovnania. Všeobecne mali manželia nárok na finančné vyporiadanie tohto vyrovnávacieho podielu, avšak v prípade, ak by manžel nemal dostatok finančných prostriedkov na vyrovnanie, resp. hodnota peňazí nezodpovedala samotnej hodnote majetku (inflácia), bolo možné mu vydať aj reálnu časť daného majetku. Aj keď na území Slovenska sa aplikovalo v oblasti majetkových vzťahov manželov obyčajové právo, je možné badať podobnosť s právnou úpravou Predlitavska (rakúskej časti monarchie), kde platil Všeobecný Občiansky zákonník (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch – ABGB) z roku 1811, ktorý princíp oddeleného majetku s naakumulovaným ziskom (koakvizícia) uplatňuje v majetkových vzťahoch manželov do súčasnosti.

Významný zlom pre ďalšie smerovanie právnej úpravy majetkových vzťahov manželov mali politické a spoločenské zmeny po roku 1948. Nástupom socialistického zriadenia, ktorého princípy a ideologické prvky sa postupne premietli aj do právneho poriadku v Československu, došlo k podstatným zmenám aj v oblasti manželského majetkového práva. Prvým principiálnym cieľom bolo odstránenie dovtedajšej prílišne súkromnoprávnej podoby úpravy majetkových vzťahov manželov. Do popredia sa mali stavať osobné vzťahy medzi manželmi, ktoré mali následne len determinovať majetkové vzťahy manželov.¹²⁰ Znamená to, že majetkové vzťahy, ktoré v predchádzajúcom období hrali primárne rolu pri formovaní manželských a rodinných vzťahov, už v tomto prípade nemali mať takéto rozhodné postavenia. Koncepcia potlačenia majetkoprávných zásad v manželstve vychádzala zo socialistickej ideológie a legislatívne bola inšpirovaná sovietskym vzorom. Úprava manželských vzťahov vrátane majetkových bola

¹²⁰ MOSNÝ, P.: Zákon o rodine – prvý československý kódex. In Velké kodifikace II. sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 5. – 8. září 1988. Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 246

zahrnutá v novom osobitnom zákone č. 265/1949 Zb. o rodinnom práve, čo predstavovalo odlišnosť aj z pohľadu systematického, keďže dovtedy právna úprava majetkových vzťahov medzi manželmi bola v štátoch kontinentálnej Európy všeobecne zahrnutá v Občianskych zákonníkoch.

Elementárna zmena nastala v samotnom ponímaní úpravy majetkovoprávných vzťahov manželov. Prijatím predmetného zákona o rodinnom práve bol do právneho poriadku zavedený inštitút zákonného majetkového spoločenstva. Podstatou predmetného inštitútu bolo, že majetok, ktorý manželia nadobudli za trvania manželstva, sa považoval za výsledok ich spoločného pričinenia bez ohľadu na to, kto sa reálne a akou mierou pričínil o jeho nadobudnutie.¹²¹ Obdobne ako aj v iných oblastiach súkromného práva, sa v zmysle socialistickej ideológie začala uprednostňovať kogentnosť ustanovení pred možnosťou slobodnej dispozície právnych subjektov. Preto aj zákonné majetkové spoločenstvo predstavovalo kogentné ustanovenie, ktoré síce manželia mohli modifikovať z pohľadu rozsahu a správy, avšak nemohli ho na základe dohody zrušiť. Zrušenie zákonného majetkového spoločenstva bolo prípustné len vo výnimočných prípadoch na základe rozhodnutia súdu.¹²²

Vzhľadom na kogentnú povahu právnej úpravy inštitútu zákonného majetkového spoločenstva, Zákon o rodinnom práve vymedzoval, čo všetko bude do tohto spoločenstva spadať. Malo sa jednať o tzv. získaný majetok, teda majetok, ktorý

¹²¹ ŠOŠKOVÁ, I.: Právne formy usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi na území Slovenska - história a súčasnosť: In Štát a právo. Banská Bystrica: Belianum, 2019, roč. 6, č. 2-3 (2019), s. 191-234

¹²² Ust. § 29 zákona č. 265/1949 Zb. o rodinnom práve: „(1) Manželvia sa môžu dohodnúť, že rozsah imania im spoločného bude iný, než aký je pri zákonomnom majetkovom spoločenstve. Aj správu spoločného imania môžu dohovorom upraviť ináč, než ustanovuje zákon. Rovnako môžu zákonné majetkové spoločenstvo vyhradiť až ku dňu zániku manželstva. (2) Na platnosť takých manželských majetkových dohovorov je potrebná forma súdnej zápisnice. (3) Voči inej osobe sa môžu manželvia na taký dohovor odvolať len vtedy, ak je jej známy.“

Ust. § 29 zákona č. 265/1949 Zb. o rodinnom práve: „(1) Na žiadosť ktoréhokoľvek z manželov môže súd zo závažných príčin zákonné majetkové spoločenstvo zrušiť. (2) Zákonné majetkové spoločenstvo zaniká, len čo je niektorý z manželov pozbavený svojprávnosti.“

manželia nadobudli za trvania manželstva. Obdobne ako je tomu aj v súčasnej právnej úprave bezpodielového spoluvlastníctva manželov, zákon stanovil výnimky toho, čo do zákonného majetkového spoločenstva spadať nebude. Jednalo sa o dary (a to aj v prípade ak sa darovalo medzi manželmi), dedenie (t.j. majetok, ktorý niektorý z manželov nadobudol za trvania manželstva z titulu dedenia), veci slúžiace osobnej potrebe (oblečenie, obuv, kozmetiky a.i.) a veci slúžiace výlučne na výkon povolania jedného z manželov (napr. nástroje, ktoré jeden z manželov ako robotník užíval pri výkone svojho povolania). Zmeny nastali aj v oblasti správy majetku, keďže na rozdiel od predchádzajúceho právneho stavu, kedy hlavné postavenie pri spravovaní spoločného majetku bolo v réžii manžela, sa po novom na spravovaní spoločného majetku podieľali obidvaja manželia.

Zákon o rodinnom práve umožňoval manželom modifikovať rozsah zákonného majetkového spoločenstva na základe ich vzájomnej dohody. Tak isto sa mohli manželia dohodnúť na vzniku zákonného majetkového spoločenstva ku dňu zániku manželstva. Jednalo sa o prípady, kedy manželstvo zaniklo z titulu smrti jedného z manželov,, resp. vyhlásením za mŕtveho, rozvodom alebo pozbavením svojprávnosti jedného z manželov. V prípade zániku zákonného majetkového spoločenstva, či už za trvania manželstva, resp. po jeho zániku, sa imanie manželov spravovalo ustanoveniami o spoluvlastníctve v zmysle Stredného občianskeho zákonníka č. 141/1950 Zb, kde podiely obidvoch manželov boli rovnaké.¹²³ Tu možno badať určitú odlišnosť od princípu koakvizície – t.j. vyrovnacieho podielu v prípade zániku spoločného majetkového režimu. V zmysle Zákona o rodinnom práve sa zákonné majetkové spoločenstvo pretransformovalo do spoluvlastníctva, kde každý z manželov nadobudol polovičný podiel. Znamená to, že nedochádzalo k vysporiadaniu ich zákonného majetkového spoločenstva vyplatením vyrovnávacieho podielu, ale došlo k reálnemu nadobudnutiu spoluvlastníckeho podielu každý o veľkosti $\frac{1}{2}$ v pomere k celku na celom spoločnom imaní.

¹²³ Ust. § 29 zákona č. 265/1949 Zb. o rodinnom práve: „(1) Len čo zákonné majetkové spoločenstvo zanikne, platia o imaní, ktoré doň patrilo, primerane ustanovenia o spoluvlastníctve. (2) Podiely manželov sú si rovné.“

Ďalšie významné zmeny v úprave majetkových práv manželov nastali prijatím Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb. Zmeny nastali z pohľadu systematiky, keďže úprava majetkových vzťahov manželov bola súčasťou Občianskeho zákonníka, ako aj zmeny inštitucionálne a obsahové, keďže zákonné majetkové spoločenstvo sa zmenilo na bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. Zmena v systematike sa prejavila tým, že majetkové vzťahy manželov už neboli upravené osobitným právnym predpisom (v tomto prípade novoprijatým zákonom č. 94/1963 Zb. o rodine), ale stalo sa obsahovou súčasťou Občianskeho zákonníka. Jednalo sa o druhú časť Občianskeho zákonníka, upravujúcu socialistické spoločenské vlastníctvo, ako aj osobné vlastníctvo, kde v rámci tretej hlavy bolo upravené osobné spoluvlastníctvo podielové, ako aj bezpodielové spoluvlastníctvo manželov.

Najmarkantnejšiu zmenu však možno badať z pohľadu nahradenia celkovej koncepcie úpravy majetkových práv manželov, a to zavedením úplne nového právneho inštitútu – bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. Jednalo sa o právny inštitút, ktorý dovtedajšie kontinentálne právne poriadky nepoznali. Išlo o prvok socialistického práva, kde prím hrali osobné vzťahy manželov pred majetkovými a kde kogentnosť ustanovení malo prednosť pred dispozičnou voľnosťou. Keďže bezpodielové spoluvlastníctvo manželov sa považovalo za osobné spoluvlastníctvo, ktoré bolo všeobecne značne oklieštené a malo druhoradé postavenie popri socialistickom spoločenskom vlastníctve, prejavilo sa to aj v rozsahu toho, čo mohlo v zmysle legislatívy byť predmetom BSM. Z kogentného ustanovenia § 143 OZ bolo zrejmé, že predmetom mohli byť iba veci. Znamená to, že pohľadávky, ako ani dlhy, ktoré tomu ktorému manželovi vznikli za trvania manželstva, nepredstavovali predmet bezpodielového spoluvlastníctva manželov.¹²⁴

¹²⁴ Ust. § 143 zákona č. 40/1964 Zb. účinného do 31.12.1991, kedy došlo k jeho úprave prijatím zákona č. 509/1991 Zb. „V bezpodielovom spoluvlastníctve manželov je všetko, čo môže byť predmetom osobného vlastníctva a čo niektorý z manželov nadobudol za trvania manželstva, s výnimkou vecí získaných dedičstvom alebo darom, ako aj vecí, ktoré podľa svojej povahy slúžia osobnej potrebe alebo výkonu povolania len jedného z manželov.“

Ďalším osobitným špecifikom predmetného inštitútu bola jeho bezpodielovosť. BSM sa radilo medzi vecné práva, a to konkrétne osobné spoluvlastníctvo, kde sa následne členilo na spoluvlastníctvo podielové a bezpodielové. Toto poňatie bezpodielovosti bolo nové a spočívalo v tom, že manželia síce mali veci vo svojom spoluvlastníctve, avšak rozsah ich vlastníckych práv a povinností nebol vyjadrený podielom, ale spočíval na princípe, že každý z manželov bol vlastníkom celej veci. Znamenalo to, že každý z manželov vlastnil vec v 1/1, avšak vlastnícke právo každého z nich bolo limitované vlastníckym právom druhého manžela. Prejavovalo sa to najmä pri hospodárení a nakladaní so spoločnou vecou, kedy v prípade ak sa nejednalo o bežné úkony, bol potrebný súhlas druhého manžela, kde jeho absencia spôsobovala neplatnosť takéhoto právneho úkonu.

Z pohľadu skúmanej problematiky je dôležité uviesť, že zavedením bezpodielového spoluvlastníctva manželov došlo k absolútnemu vylúčeniu možnosti modifikácie rozsahu, ako aj okamihu vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov. V zmysle ideologických tendencií takáto zmluvná modifikácia nebola potrebná, keďže manželstvo predstavovalo rovnosť obidvoch partnerov tak v rovine osobnej, ako aj majetkovej a v „socialistickej spoločnosti sa manželia pričínajú podľa svojich síl a schopností o nadobudnutie spoločných vecí“¹²⁵. Znamenalo to, že vtedajší právny poriadok nepripúšťal, aby si manželia modifikovali svoje majetkové vzťahy dohodou (v prípade jej uzavretia bola neplatná z titulu odporovania zákonu)¹²⁶, a teda

¹²⁵ MURÁNSKA, J.: Manželské majetkové právo v československom právnom poriadku a tendencie jeho vývoja v podmienkach samostatnej Českej a Slovenskej republiky. In VOJÁČEK, L. – SALÁK, P. – VALDHANS, J.: Dny práva 2017 – Days of Law 2017. Část II. (Re-) kodifikace úspěšné a neúspěšné. Brno: Masarykova univerzita, 2018, <https://www.law.muni.cz/dokumenty/44539>, s. 92

¹²⁶ ŠOŠKOVÁ, I.: Právne formy usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi na území Slovenska - história a súčasnosť: In Štát a právo. Banská Bystrica: Belianum, 2019, roč. 6, č. 2-3 (2019), s. 191-234;

Pozri § 39 OZ v pôvodnom znení: „Neplatný je právny úkon, ktorý svojim obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči záujmom spoločnosti.“ Ako vyplývalo z ust. § 500, ods. 1 OZ, dňom účinnosti OZ (t.j. 1. apríla 1964) skončila i právna účinnosť skorších modifikačných dohôd podobného obsahu.

bezpodielové spoluvlastníctvo manželov nemohli rozšíriť na veci získané darom alebo dedením, alebo naopak zúžiť vylúčením z BSM veci, ktoré by tam inak patrili.

To isté platilo pre možnosti dohodnúť si vznik bezpodielového spoluvlastníctva manželov ku dňu zániku manželstva. Okrem ideologického zdôvodnenia, tak radikálneho zásahu do autonómie vôle a zmluvnej slobody manželov, sa často využívala argumentácia v zmysle všeobecnej nepotrebnosti a nevyužitelnosti takéhoto inštitútu subjektmi práva. „Občania iba minimálne využívali možnosti zmluvných modifikácií dané zákonom. Zákonodarca považoval takýto postoj občanov za dôkaz nepotrebnosti úpravy zmluvných kodifikácií a v druhej kodifikácii v r. 1963 zaujal stanovisko, že kogentná úprava majetkových vzťahov manželov vcelku zodpovedá potrebám života a aj názorom našich občanov na usporiadanie majetkových vzťahov medzi manželmi.“¹²⁷ Taktiež zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov za trvania manželstva bolo značne obmedzené. Jediný dôvod, kedy k takémuto zániku mohlo dôjsť, bolo na základe rozhodnutia súdu, a to len v prípade, ak by ďalšie trvanie BSM hrubo odporovalo pravidlám socialistického spolužitia.¹²⁸

Inštitút BSM neumožňoval žiadne zmluvné modifikácie jeho usporiadania čo do momentu jeho vzniku, predmetu, správy či vyporiadania. V období do roku 1982 (t.j. do doby prijatia prvej zásadnejšej novely OZ) bola občianskoprávna úprava negatívne poznamenaná absenciou právnej úpravy relatívnej neplatnosti právnych úkonov, takže všetky neplatné právne úkony boli podriadené režimu neplatnosti absolútnej, so všetkými tvrdými dopadmi, ktoré tento druh neplatnosti so sebou prináša.“ DVOŘÁK, J.: Vývoj občanského práva. In MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.): Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989. Sborník příspěvků. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004, s. 486.

¹²⁷ Pôsobenie právnej úpravy na rodinné vzťahy. (Hlavný referát – bez uvedenia autora). In Acta Facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. IV. medzinárodná konferencia rodinného práva socialistických krajín 27. septembra – 1. októbra 1971. Bratislava : Vydala Právnická fakulta UK ako účelovú publikáciu v Slovenskom pedagogickom nakladateľstve, 1975, s. 29.

¹²⁸ Ust. § 148 ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. účinného do 31.12.1991, kedy došlo k jeho úprave prijatím zákona č. 509/1991 Zb. „Zo závažných dôvodov, najmä ak by ďalšie trvanie bezpodielového spoluvlastníctva odporovalo pravidlám socialistického spolužitia, môže súd na návrh niektorého z manželov toto spoluvlastníctvo zrušiť i za trvania manželstva.

Po spoločenských a politických zmenách, ktoré priniesol november 1989, bolo potrebné na túto situáciu reflektovať aj z pohľadu práva. Keďže socialistické zriadenie a jeho koncepcia bola nahradená demokratickým zriadením a trhovým hospodárstvom, bolo nevyhnutné, aby sa tieto zmeny premietli aj do právneho poriadku, a teda aj do oblasti občianskeho práva. Vzhľadom k tomu, že k týmto zmenám došlo rýchlo, bolo potrebné aj rýchlo konať.¹²⁹ Samozrejme, uskutočňovať zmeny v tak rozsiahlej oblasti akým je občianske právo, nie je možné expresne rýchlo. A preto aj keď existovala myšlienka prijatia úplne nového občianskeho kódexu, ktorý by nahradil dovtedy platný zákon č. 40/1964 Zb., vzhľadom na zdĺhavosť a komplikovanosť tohto procesu došlo k dočasnému riešeniu, prijatím veľkej novely Občianskeho zákonníka zákonom č. 509/1991 Zb., ktorým malo dôjsť k prechodnej právnej úprave spočívajúcej v odstránení ustanovení a právnych inštitútov nezodpovedajúcim aktuálnym spoločenským potrebám a ich nahradeniu novými, resp. staronovými ustanoveniami a inštitútmi.¹³⁰

¹²⁹ „Návrh novely občanského zákoníku je součástí uceleného procesu přeměn v soukromoprávní oblasti. Ústavní zakotvení občanských práv a svobod, rozvoj soukromého podnikání a postupný vznik tržního hospodářství kladou nové nároky na občanské právo, jimž již neodpovídá dosavadní znění občanského zákoníku. ...“ In Vládní návrh zákona, kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. FS ČSFR 1990–1992. Tisky. Tisk 685. http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0685_07.htm.

¹³⁰ ŠOŠKOVÁ, I.: Právne formy usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi na území Slovenska - história a súčasnosť: In Štát a právo. Banská Bystrica: Belianum, 2019, roč. 6, č. 2-3 (2019), s. 191-234: „Protože úplná rekodifikace občanského zákoníku vyžaduje několikaletou přípravu, je potřebné v relativně krátké době přizpůsobit soukromé právo, vyjádřené především občanským zákoníkem, současným naléhavým potřebám tak, aby úprava vyhovovala nejen v období přechodu k tržnímu mechanismu, ale aby současně vytvořila přirozený přechod k zákonnému vyjádření koncepce soukromého práva na moderních principech. Proto v návaznosti na souběžně připravovaný obchodní zákoník, který by k občanskému zákoníku měl být v poměru speciálního předpisu k předpisu základnímu, byly připraveny obsáhlé změny v podobě novely občanského zákoníku, které by měly překlenout nutnou dobu do rekodifikace.“ Pozri Vládní návrh zákona, kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník [on-line]. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. FS ČSFR 1990–1992. Tisky. Tisk 685. [cit. 2019-03-08]. Dostupné na

Napriek tomu v rámci právnej úpravy Občianskeho zákonníka, a to aj po prijatí novely zákonom č. 509/1991 Zb., naďalej zostal zachovaný v právnom poriadku rýdzo socialistický inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Zmena však nastala v zavedení možnosti modifikácie rozsahu, ako aj okamihu vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Znamená to, že po novom si manželia mohli dohodnúť, že rozsah predmetu bezpodielového spoluvlastníctva rozšíria, resp. zúžia, ako aj mohli na základe dohody stanoviť vznik BSM ku dňu zániku manželstva.¹³¹ V čom však aj naďalej zostala zachovaná kogentnosť právnej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva manželov bolo v tom, že BSM vznikalo priamo zo zákona okamihom uzavretia manželstva a manželia sa nemohli dohodnúť na jeho zrušení. Zotrvanie rigidnosti odzrkadľuje aj nemožnosť zmluvnej modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov pred uzavretím manželstva snúbencami (uzavretie tzv. predmanželskej zmluvy).

Kde možno badať reflektovanie na trhové hospodárstvo a výkon podnikateľskej činnosti je doplnenie dovtedajších ustanovení o § 148a, podstata ktorého spočíva v snahe poskytnúť určitú ochranu manžela nepodnikateľa, ako aj ich spoločného majetku pri výkone podnikateľskej činnosti jedného z nich. Odzrkadľuje sa to na tom, že v prípade ak by manžel, ktorý začína podnikateľ, chcel použiť na výkon podnikateľskej činnosti majetok patriaci do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, vyžaduje sa na takéto použitie súhlas druhého manžela. Zároveň nová právna úprava umožňovala, aby v prípade ak jeden z manželov

internete: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0685_08.htm. Napríklad podľa prof. Lazara sa otázka potreby rekodifikácie aj po tejto tzv. veľkej novelizácii Občianskeho zákonníka stala ešte nástojčivejšia. „...diskontinuita predchádzajúceho štyridsaťročného vývoja v oblasti úpravy osobných a majetkových práv vo vtedajšom Československu sa neriešila začiatkom 90. rokov konzekventne, v dôsledku čoho vzniklo legislatívne provizórium základnej súkromnoprávnej úpravy. Táto diskontinuita bola založená na fundamentálnych deformáciách vykonaných kodifikáciou majetkových i súvisiacich vzťahov ešte v šesťdesiatych rokoch.“ LAZAR, J.: Základné aspekty kodifikácie slovenského Občianskeho zákonníka (úvodný referát). In LAZAR, J. (ed.): Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva. Materiály z odbornej konferencie. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti SR, 2008, s. 131–132.

¹³¹ Ust. § 143a OZ

získa oprávnenie na podnikanie, mohlo dôjsť k zániku BSM rozhodnutím súdu na návrh druhého manžela.

Okrem vyššie uvedeného nového dôvodu pre zánik BSM za trvania manželstva novelou došlo aj k pozmeneniu existujúcej možnosti zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov, a to v tom, že súd mohol BSM zrušiť za trvania manželstva, ak bolo v rozpore už nie s pravidlami socialistického spolužitia, ale v rozpore s dobrými mravmi.

Zmeny sú viditeľné aj v systematike Občianskeho zákonníka a v zaradení bezpodielového spoluvlastníctva manželov medzi vecné práva, a to konkrétne spoluvlastníctvo. Bol to následok odstránenia socialistického modelu členenia vlastníckeho práva na socialistické a osobné, pričom po novele z roku 1991 došlo už iba k jednotnému označeniu „vlastnícke právo“, ktorého nositeľom mohli byť všetky subjekty občianskeho práva.

Historická perspektíva právnej úpravy majetkových vzťahov manželov a jeho vývoj má význam nie len z pohľadu vedomosti, akým spôsobom sa majetkové vzťahy medzi manželmi v minulosti vyvíjali, ale môže byť inšpiratívna aj v prípade reflexie na spoločenské potreby a zmeny súčasnej právnej regulácie (viď. príkladom Česká republika). Je preto na mieste zvážiť, či inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktorý bol implementovaný do nášho právneho poriadku v polovici dvadsiateho storočia, nie je v súčasnej dobe skôr na príťaž a všeobecne sa nevymyká ponímaniu manželských majetkových vzťahov v širšom európskom kontexte. A práve pri zhodnotení tohto stavu a možného smerovania do budúcnosti má významné postavenie reflexia na minulosť, a to tak z pohľadu poučenia sa z chýb, ako aj možnej inšpirácie.

3.2 Komparácia právnej úpravy majetkových vzťahov manželov vo vybraných zahraničných právnych poriadkoch

Pre získanie ucelenej predstavy o spôsobe modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov a jeho možného zániku za trvania manželstva a možnosti prípadného pozmenenia

súčasnnej právnej úpravy danej právnej oblasti na Slovensku je nepochybne dôležité mať určitú ucelenú predstavu a poznatky o tom, ako je daná oblasť upravená v iných krajinách. Práve prostredníctvom exkurzu a komparácie vybraných právnych úprav je cieľom tejto kapitoly ozrejmiť to, ako sú majetkové vzťahy medzi manželmi upravené v ostatných štátoch kontinentálnej Európy. Samozrejme, z dôvodu rozsiahlosti predmetu skúmania sa proces analyzovania zameriava na vybrané, tzv. klasické normy civilného práva, ktoré viac menej predstavujú určitý základný pilier a inšpiratívny prvok pre ďalšie krajiny, ktorých právna úprava stojí na princípoch európskeho kontinentálneho práva. Jedná sa konkrétne o rakúsku právnu úpravu, kde otázka modifikácie a zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov je generálne regulovaná vo Všeobecnom občianskom zákonníku z roku 1811 (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch), nemeckú právnu úpravu, kde skúmaná problematika je prioritne vymedzená v nemeckom Občianskom zákonníku z roku 1895 (Bürgerliches Gesetzbuch), francúzsku právnu úpravu (Code civil z roku 1804) a holandské občianske právo (Burgerlijk Wetboek). Samozrejme, každá z uvedených krajín, ako aj ostatné právne poriadky štátov Európskej únie majú úpravu modifikácie a zániku majetkových vzťahov manželov regulovanú s väčšími či menšími odchýlkami. Vyplýva to predovšetkým z historického kontextu, sociálnych, ekonomických, náboženských, kultúrnych, ako aj politických vplyvov na spoločnosť jednotlivých štátov, ktoré sa následne premietli aj do oblasti práva a prijatých legislatívnych noriem. Z uvedeného dôvodu je možné badať rozdielnosti v ponímaní postavenia spoločných majetkovoprávnych vzťahov a s tým spojenej právnej úpravy samotnej existencie, povahy, vzniku, rozsahu, modifikácie, ako aj zániku majetkových vzťahov manželov a s tým spojených inštitútov, ako sú majetkové spoločenstvá, spoločný majetok, alebo bezpodielové spoluvlastníctvo manželov.

Všeobecne sa môžeme stretnúť s dvomi koncepciami právnej regulácie majetkových vzťahov manželov. Prvá dáva do popredia zákonnú reguláciu majetkových vzťahov manželov s následnou širšou, resp. užšou možnosťou ich modifikácie na základe dohody manželov (napr. slovenská právna úprava, poľská právna úprava, litovská právna úprava, slovinská právna úprava). Na druhej strane

máme právne poriadky, ktoré do popredia kladú prioritne zmluvnú voľnosť manželov, a teda právo si upraviť majetkové pomery, ktoré medzi manželmi za trvania manželstva vzniknú (napr. nemecká právna úprava, španielska právna úprava, portugalská právna úprava).

Odlišnosti možno badať v samotnom právnom predpise, ktorý majetkové vzťahy manželov v jednotlivých krajinách upravuje. Kým vo väčšine krajín kontinentálnej Európy sú majetkové vzťahy manželov, ich existencia, ako aj zánik prioritne upravené v Občianskom zákonníku (napr. Belgicko, Francúzsko, Holandsko, Taliansko), existujú štáty, kde tieto vzťahy upravujú osobitné právne predpisy. Buď je to zákon o rodine, ktorý upravuje okrem všeobecných rodinnoprávných vzťahov aj otázku úpravy majetkových vzťahov manželov (Bulharsko, Estónsko, Poľsko), alebo tzv. zákon o manželstve, ktorý sa osobitne zameriava na reguláciu manželských práv a povinností, ktoré manželom po uzatvorení manželstva vznikajú a zároveň upravuje aj ich majetkové vzťahy a s tým spojené možnosti existencie majetkového spoločenstva, jeho modifikácie, ako aj zániku. S takouto legislatívou, kde manželské osobné ako aj majetkové vzťahy sú upravené v jednotnom osobitnom predpise, sa môžeme stretnúť v škandinávskych krajinách (Dánsko, Švédsko, Fínsko).

Dôležitý faktor predstavuje aj rozsah zmluvnej autonómie manželov pri úprave ich majetkových vzťahov. V niektorých krajinách možno badať značnú liberálnosť z pohľadu slobody manželov si dohodnúť podmienky, za akých bude ich majetkové spoločenstvo existovať. Jedná sa predovšetkým o krajiny, ktoré prioritne vychádzajú zo súkromnoprávnej zásady autonómie vôle a zmluvnej slobody. Tu spravidla majú osoby (snúbenci) právo upraviť si svoje majetkovoprávne vzťahy ešte pred uzavretím manželstva, rozhodnúť sa, či majetkové spoločenstvo manželov vznikne a za akých podmienok (napr. Belgicko, Portugalsko, Slovinsko, Fínsko, Španielsko). Odlišnosti možno nachádzať aj v rozsahu, akom si manželia môžu svoje majetkové vzťahy modifikovať. Kým napríklad v Španielsku je modifikácia majetkového spoločenstva manželov prípustná, avšak s určitými obmedzeniami smerujúcimi k ochrane majetkovej istoty každého z manželov v spojitosti s pokrytím ich životných potrieb, tak

napríklad v Estónsku zákon žiadne legálne obmedzenia pri modifikácii manželom neukladá.

Ďalším prvkom, s ktorým sa môžeme stretnúť vo viacerých právnych úpravách, sú zákonom ustanovené viaceré spôsoby modifikácie, na ktorých sa môžu manželia, resp. v niektorých krajinách aj snúbenci dohodnúť. Napríklad taliansky právny poriadok pripúšťa, aby sa manželia rozhodli medzi zmluvným a zákonným režimom. Zmluvný režim umožňuje manželom sa dohodnúť, či majetok budú mať v tzv. oddelenom režime, alebo v tzv. režime spoločného majetku. V prípade oddeleného režimu, každý z manželov nadobúda majetok za trvania manželstva do svojho výlučného vlastníctva, resp. podielového spoluvlastníctva (ak ho nadobudli spoločne), kde autonómne tento majetok spravuje a zároveň výlučne zodpovedá predmetným majetkom za dlhy, ktoré mu vznikli. V prípade zmluvného režimu spoločného majetku manželov, títo majú právo uskutočniť modifikácie v rozsahu spoločného majetku, avšak sú čiastočne limitovaní zákonnými ustanoveniami, ktoré im neumožňujú do spoločného majetku zahrnúť veci slúžiace osobnej potrebe každého z manželov, majetok, ktorý potrebuje jeden z manželov na výkon svojho povolania, majetok nadobudnutý manželom z titulu náhrady škody, ako ani dávky v nezamestnanosti. Manželia takúto zmluvu môžu uzavrieť pred manželstvom, kde jej účinnosť nastane až uzavretím manželstva, ako aj kedykoľvek počas trvania manželstva. Takáto zmluva sa eviduje vo forme verejnej listiny, resp. vo forme tzv. anotácie na listine o uzavretí manželstva, ktorá je evidovaná matričným úradom. Čo sa týka zákonného režimu, tu talianska legislatíva ustanovuje, že spoločným majetkom je všetko, čo jednotlivo alebo spoločne manželia nadobudnú po svadbe. Obdobne ako je tomu aj u nás, zo zákonnej úpravy predmetu majetkového spoločenstva manželov je vyňatý majetok, ktorý manžel nadobudol pred uzavretím manželstva; ktorý nadobudol darovaním, resp. dedením; ktorý slúži jeho osobnej potrebe, ako aj výkonu povolania. Zároveň medzi výlučný majetok manžela patria aj dávky v nezamestnanosti, pričom tieto, spolu s vecami slúžiacimi osobnej potrebe a výkonu povolania jedného z manželov, nemôžu byť súčasťou majetkového spoločenstva ani v prípade zmluvnej modifikácie. Talianska

legislatíva vymedzuje aj inštitút tzv. odloženého spoločného majetku manželov, ktorý predstavuje výnosy z osobného majetku každého z manželov, ako aj majetok použitý na podnikateľskú činnosť jedného z manželov. Podstata spočíva v tom, že ak predmetný majetok, resp. vygenerované zisky existujú v čase zániku spoločného majetkového režimu, manžel, ktorý predmetné zisky nevygeneroval, resp. nevykonával podnikateľskú činnosť, na ktorú sa použil spoločný majetok, sa nestáva vlastníkom, resp. spoluvlastníkom takéhoto majetku, ale má nárok na adekvátnu časť finančnej náhrady, ktorú v prípade, ak sa na tom nedohodnú samotní manželia, určí súd.

V gréckej legislatíve sa primárne vychádza zo zmluvnej voľnosti manželov, a teda prioritne sa predpokladá, že manželia si uzavrú zmluvu, v ktorej sa dohodnú čo a v akom rozsahu sa bude počas manželstva zaraďovať do ich spoločného majetku, akým spôsobom bude ich majetok spravovaný a dokonca si môžu určiť aj čas trvania existencie majetkového spoločenstva. Ak manželia v zmluve neurčia rozsah spoločného majetku, tento sa bude spravovať v zmysle zákonných ustanovení, a teda spoločným bude všetok majetok okrem vecí slúžiacich osobnej potrebe a výkonu povolania, majetok nadobudnutý jedným z manželov bezodplatne (t.j. dar), ako aj práva duševného vlastníctva. V prípade ak by manželia takúto zmluvu neuzavreli, nastupovala by zákonná úprav ich majetkových vzťahov, ktorá je v porovnaní so slovenskou právnou úpravou značne odlišná. Rozdielnosť spočíva v tom, že pokiaľ u nás sa v prípade zákonného rozsahu považuje za predmet bezpodielového spoluvlastníctva manželov všetko, čo manželia nadobudnú za trvania manželstva, okrem zákonom stanovených výnimiek v zmysle § 143 OZ(dar, dedenie, veci slúžiace osobnej potrebe ect.), grécka právna úprav v prípade absencie dohody manželov stanovuje, že majetok, ktorý manželia nadobudnú za trvania manželstva, zostane v ich individuálnom vlastníctve, resp. podielovom spoluvlastníctve, osobitne si ho budú spravovať a každý bude autonómne zodpovedať za svoje dlhy. V prípade zániku manželstva má manžel nárok na podiel z prírastku na majetku druhého manžela, ktorý nadobudol počas manželstva, ak sa prvý manžel preukázateľným spôsobom o tento prírastok pričínal.

Je badateľné, že právna úprava skúmanej oblasti sa v jednotlivých krajinách líši. Preto prioritou je zamerať sa a podrobnejšie analyzovať tzv. klasické právne úpravy kontinentálneho práva, ktoré vo väčšej či menšej miere ovplyvňovali a ovplyvňujú civilistickú legislatívu majoritnej časti európskych štátov.

3.2.1 Rakúska právna úprava

Právna úprav majetkového spoločenstva manželov je v spolkovvej republike Rakúsko upravená primárne Všeobecným občianskym zákonníkom (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch – ABGB), prijatým v roku 1811 a predstavujúcim jeden zo základných občianskoprávných pilierov kontinentálneho civilného práva. Napriek tomu, že predmetný právny predpis je v účinnosti viac ako dvesto rokov, princíp ako aj funkcia majetkového spoločenstva manželov zostala zachovaná. Samozrejme, aj tu došlo k určitým zmenám reflektujúcim najmä spoločenský vývoj. Čo možno spomenúť, je novela z roku 1978, pozmeňujúca správu spoločného majetku, a to z dôvodu, že dovtedajšie ustanovenia (§ 1238 – 1241 ABGB), selektovali rozsah práv a povinností manželov pri správe majetku spôsobom silnejšieho postavenia manžela, kde primárne manžel mal oprávnenie správy spoločného majetku a dokonca aj majetku, ktorý prináležal manželke. Je zrejmé, že vzhľadom na spoločenský vývoj v rámci dvadsiateho storočia bola takáto selekcia na základe pohlavia v rozpore s primárnou zásadou rovnosti medzi mužom a ženou, a preto tieto ustanovenia už naďalej nemali svoje miesto a opodstatnenie.

V porovnaní so slovenskou právnou úpravou možno konštatovať, že v Rakúsku, podobne ako je tomu v súčasnosti aj v Českej republike, sa v prípade úpravy majetkových vzťahov manželov a vymedzení jeho rozsahu hovorí o spoločnom majetku manželov, resp. majetkovom spoločenstve, teda inštitúte, ktorý zahŕňa väčšiu škálu sekundárnych predmetov ako je tomu u nás, vrátane pohľadávok a dlhov, ktoré manželom za trvania manželstva vznikli.

Rakúsky Všeobecný občiansky zákonník upravuje majetkové spoločenstvo („Gütergemeinschaft“) v ustanoveniach paragrafov

1233 – 1237 ABGB. Hneď prvú a zásadnú odlišnosť v porovnaní so slovenskou právnou úpravou možno badať v tom, že v zmysle rakúskeho práva samotné uzavretie manželstva nespôsobuje automaticky vznik majetkového spoločenstva manželov.¹³² To vzniká iba v prípade, ak manželia uzavrú zmluvu, na základe ktorej sa dohodnú na majetkovom spoločenstve. Takáto zmluva musí mať formu notárskej zápisnice v zmysle Zákona o notárstve.¹³³ Ak manželia takúto zmluvu neuzavrú, resp. nedodržia zákonom predpísanú formu, každý z manželov nadobudne majetok za trvania manželstva do svojho výlučného vlastníctva, resp. pri spoločnom nadobudnutí do podielového spoluvlastníctva. V prípade, ak sa manželia rozhodli uzavrieť zmluvu o zriadení majetkového spoločenstva, môžu sa dohodnúť, či táto bude pôsobiť (mať účinky) medzi živými, alebo pre prípad smrti. Všeobecne platí, že majetkové spoločenstvo sa zriaďuje pre prípad smrti („koakvizícia“), kde sa odlišuje to, či v rámci dohody manželia zahrnuli do majetkového spoločenstva celý majetok, ktorý počas manželstva nadobudli, alebo len časť. V prípade, ak zahrnuli do majetkového spoločenstva celý majetok, pozostalý manžel má nárok na jeho polovicu (aktív), ktoré ostanú po odpočítaní dlhov (pasív).¹³⁴ V prípade, ak by do majetkového spoločenstva bola zahrnutá iba časť majetku, takéto pravidlo podielov sa uplatní iba vo vzťahu k majetku, ktorý je ich spoločný. Ak manželia uzavrú dohodu o majetkovom spoločenstve s účinkami „inter vivos“, táto sa tiež môže týkať celého majetku nadobudnutého počas manželstva, alebo jeho časti. Manželia si tu môžu dohodnúť veľkosť ideálnych podielov na spoločnom majetku, v opačnom prípade sa podiely považujú za rovnaké. Zároveň sa môžu dohodnúť na obmedzeniach v spojitosti s nakladaním so spoločným majetkom.

Vzhľadom k tomu, že rakúska právna úprava nevychádza z automatického zriaďovania majetkového spoločenstva manželov priamo zo zákona, takáto dohoda, na základe ktorej sa zriadi medzi manželmi majetkové spoločenstvo, ako aj jeho

¹³² § 1233 ABGB

¹³³ Notariatsaktsgesetz RGBI. Nr. 76/1871 § 1 písm. a)

¹³⁴ § 1234 ABGB

rozsah, vychádza zo zmluvnej autonómie manželov. Rakúsky občiansky zákonník však reguluje situácie, kedy už k samotnému režimu majetkového spoločenstva manželov došlo. Týka sa to napríklad otázky vyporiadania majetku patriaceho do majetkového spoločenstva v prípade zániku manželstva. Vychádza sa zo skutočnosti, či do majetkového spoločenstva manželov spadá celý majetok manželov, alebo len vymedzená časť. Ak sa majetkové spoločenstvo týka všetkého majetku, ktorý manželia počas manželstva nadobudli, tak za dlhy, ktoré im počas manželstva vznikli, zodpovedajú spoločne v celom rozsahu, avšak v prípade, ak majetkové spoločenstvo sa vzťahovalo iba na časť majetku nadobudnutého za trvania manželstva, spoločná zodpovednosť sa bude týkať výlučne dlhov, ktoré súvisia s týmto spoločne nadobudnutým majetkom.¹³⁵

Ďalší zákonom vymedzený osobitný režim v rámci majetkových vzťahov manželov má vlastníctvo nehnuteľností. Ak jeden z manželov je vlastníkom nehnuteľnosti, ktorá sa užíva na spoločné bývanie, vznikne druhému manželovi vecné právo k polovici danej nehnuteľnosti, ktoré zároveň zamedzuje vlastníkovi disponovať s predmetnou nehnuteľnosťou bez súhlasu druhého manžela. Podmienkou tu je, že takéto vecné právo druhého manžela k nehnuteľnosti vzniká jeho zaevidovaním do verejného registra. Manžel, ktorý má vecné právo k manželovej nehnuteľnosti, síce nemá počas trvania manželstva nárok na úžitky z predmetnej veci, ale okamihom smrti druhého manžela nadobudne predmetný polovičný podiel do svojho výlučného vlastníctva. Právny poriadok to však podmieňuje tým, že touto sukcesiou nemôžu byť ukrátení veritelia, ktorí majú na nehnuteľnosti zriadené záložné práva.

Rakúska legislatíva pozná aj inštitút predmanželskej zmluvy. Jedná sa o prípady, kedy snúbenci ešte pred uzavretím manželstva si dohodnú podmienky, na akých bude ich majetkové spoločenstvo za trvania manželstva fungovať. Z obsahového ako aj formálneho hľadiska má takáto dohoda stanovené rovnaké legislatívne podmienky, ako je tomu pri manželských zmluvách v zmysle Všeobecného občianskeho zákonníka. Samozrejme, podmienkou

¹³⁵ § 1235 ABGB

pre účinnosť takejto dohody je to, aby medzi snúbencami došlo k uzavretiu manželstva (odkladacia podmienka).

Problematika úpravy majetkových vzťahov nie je v Rakúsku upravená iba Občianskym zákonníkom. Významnú úlohu, a to najmä z pohľadu zabezpečenia ochrany pred neprimeraným majetkovým zvýhodnením, resp. znížhodnením jedného z manželov, ako aj spôsobu vyporiadania spoločného majetku manželov, má osobitný právny predpis – zákon o manželstve.¹³⁶ Tu sa okrem všeobecných práv a povinností, ktoré manželia navzájom majú v rámci ich vzťahov vyplývajúcich z uzatvorenia manželstva, reguluje aj problematika nakladania so spoločným majetkom, modifikácie majetkového spoločenstva, zodpovednosti za dlhy, ktoré počas manželstva vznikli, ako aj ich vyporiadanie. Predmetný zákon zároveň vymedzuje formálne ako aj obsahové náležitosti, ktoré musia byť splnené v prípade uzatvorenia modifikačnej dohody medzi manželmi. Z formálneho hľadiska takáto dohoda musí mať formu notárskej zápisnice, ak jej predmetom sú spoločné úspory manželov, nehnuteľnosti, ako aj hnutel'né veci, ktoré nespádajú medzi veci bežnej potreby (či už z pohľadu hodnoty, ako aj využitia).¹³⁷

Je možné konštatovať, že v skúmanej oblasti badať viaceré odlišnosti a špecifiká medzi rakúskou a slovenskou právnou úpravou. Okrem toho, že rakúska legislatíva hovorí o majetkovom spoločenstve manželov, čo predstavuje inštitút širší ako je tomu v prípade bezpodielového spoluvlastníctva manželov, významný rozdiel spočíva v tom, že kým u nás bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, ako forma zákonom stanovenéj úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi, vzniká priamo zo zákona, kde všetko, čo manželia nadobudnú počas manželstva, predstavuje predmet BSM (okrem zákonom stanovených výnimiek), v Rakúsku uzavretie manželstva nevyvoláva takýto právny následok. Manželia síce majú zo zákona právo si autonómne založiť a určiť rozsah majetkového spoločenstva, avšak ak tak nespravia, ich režim majetkovoprávných vzťahov bude naďalej oddelený, t.j. každý bude vlastníť a nadobúdať majetok výlučne pre seba, a to aj za

¹³⁶ Ehegesetz dRBI. I S 807/1938 §§ 91 - 92

¹³⁷ Ehegesetz dRBI. I S 807/1938 §§ 97

trvania manželstva. V prípade, ak sa manželia rozhodnú zmluvne modifikovať rozsah, ako aj vznik majetkového spoločenstva, rakúska legislatíva vymedzuje formálne náležitosti, ktoré musia byť splnené s cieľom ochrany tak majetkových práv samotných manželov, ako aj práv tretích osôb – ich veriteľov.

3.2.2 *Nemecká právna úprava*

Majetkové právo manželov je v spolkovvej republike Nemecko regulovaný Občianskym zákonníkom (Bürgerliches Gesetzbuch – BGB), prijatým v roku 1896. Nemecký občiansky zákonník komplexne upravuje vzťahy medzi manželmi, ako aj manželstvo samotné. Znamená to, že na rozdiel od súčasnej slovenskej právnej úpravy, kde manželské práva a povinnosti sú upravené v Zákone o rodine a ich majetkovoprávne vzťahy reguluje Občiansky zákonník, v Nemecku je manželské právo ako celok upravené výlučne v Občianskom zákonníku. Majetkové práva manželov sú konkrétne upravené v 6. časti BGB, ktorá sa člení na viaceré oddiely. Možno konštatovať, že predmetná regulácie je značne podrobná, keďže iba problematika majetkových práv manželov je upravená v dvesto paragrafoch (§§1363 – 1563 BGB).

Nemecká právna úprava selektuje majetkové práva manželov do dvoch režimov. Prvý režim je tzv. zákonný majetkový režim a druhý tzv. zmluvný majetkový režim. Celková koncepcia danej úpravy má dispozitívny charakter, keďže zákonný režim majetkových práv manželov sa bude aplikovať iba v prípadoch, ak manželia neupravujú svoje majetkové vzťahy zmluvou.

Zákonný majetkový režim vychádza, obdobne ako je tomu aj v Rakúskej právnej úprave, z princípu tzv. oddeleného majetku. Znamená to, že každý z manželov aj po uzavretí manželstva bude nadobúdať svoj majetok do svojho výlučného vlastníctva. Jedná sa však o tzv. režim oddeleného majetku manželov s naakumulovaným ziskom („Zugewinnngemeinschaft“), ktorý vzniká priamo zo zákona, ak manželia neuzavrú zmluvu, kde si vzťahy upravujú iným spôsobom, a to, či už v režime úplného spoluvlastníctva – majetkového spoločenstva („Gütergemeinschaft“), alebo v režime oddeleného majetku bez akumulácie („Gütertrennung“).

V rámci úpravy majetkových vzťahov manželov má prioritné postavenie dispozičná autonómia manželov, a teda dohoda manželov má vždy prednosť pred zákonnou úpravou. Samozrejme, nevzťahuje sa to na prípady, ak by takáto dohoda neprimeraným spôsobom sťažila postavenie jedného z manželov, bola v rozpore s dobrými mravmi, resp. obchádzala zákonom stanovené výnimky v rámci rozsahu modifikácie a správy majetkového spoločenstva. Predmetný autonómny prvok umožňuje, aby sa prioritne manželia dohodli na tom, akým spôsobom, resp. režimom sa budú ich majetkové vzťahy spravovať. Tu Občiansky zákonník pripúšťa režim oddeleného majetku, ako aj režim majetkového spoločenstva. Kým pri režime oddeleného majetku obidvaja manželia budú nadobúdať majetok do svojho výlučného vlastníctva, čomu zodpovedá aj následná správa majetku, v prípade majetkového spoločenstva majetok, ktorý manželia nadobudnú za trvania manželstva, sa stane ich spoločným. Rozsah modifikácia v porovnaní so slovenskou právnou úpravou spočíva v tom, že dané režimy si môžu meniť, ako aj rušiť kedykoľvek počas manželstva.

Ako je vyššie uvedené, v prípade úpravy majetkových vzťahov priamo zákonom sa v Nemecku aplikuje režim oddeleného majetku s naakumulovaným ziskom / vyrovnaním prírastkov/. Jedná sa o zákonnú úpravu majetkovoprávných vzťahov manželov, ktorý spočíva v tom, že každý z manželov aj po uzavretí manželstva bude nadobúdať majetok do svojho výlučného vlastníctva, avšak po zániku manželstva, či už z dôvodu úmrtia jedného z manželov, alebo aj rozvodu, alebo na základe dohody, má každý z manželov právo na vyrovnávací podiel z majetku druhého manžela, ktorý počas manželstva naakumuloval. Zákon stanovuje, že predmetný vyrovnávací podiel v prípade zániku majetkového režimu z titulu smrti jedného z manželov bude zodpovedať hodnote jednej štvrtiny majetku, ktorý zosnulý manžel počas existencie manželstva nadobudol. Ak by došlo k zániku tohto režimu z titulu iného než smrť, (napr. rozvod, dohoda manželov), má každý z manželov nárok na vyrovnávací podiel zodpovedajúci $\frac{1}{2}$ hodnoty majetku po odpočítaní dlhov (tzv. konečný majetok). Určitým spôsobom by sme predmetný režim mohli prirovnáť k forme modifikácie vzniku bezpodielového spoluvlastníctva

manželov ku dňu zániku manželstva v slovenskom právnom poriadku. Samozrejme, obidva tieto inštitúty majú svoje vlastné špecifiká, ktoré neumožňujú ich všeobecné zamieňanie. Pri nemeckej právnej úprave hovoríme o tzv. vyrovnanom podiele zo zisku. Zisk predstavuje rozdiel medzi pôvodným majetkom, s ktorým manžel vstupoval do manželstva po odpočítaní pasív a konečným majetkom, ktorý mal v čase, kedy došlo k zániku majetkového režimu po odpočítaní pasív. V prípade slovenskej modifikácie vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov ku dňu zániku manželstva ide o princíp, kedy všetky veci nadobudnuté ktorýmkoľvek manželom, ktoré existujú k uvedenému dňu zániku manželstva a spĺňajú podmienky pre to, aby boli predmetom BSM, sa stanú masou bezpodielového spoluvlastníctva manželov a následne budú predmetom vyporiadania. Rozdiel je teda badateľný tak v predmete, ako aj v povahe vyporiadania.

Úplné spoluvlastníctvo predstavuje určitú klasickú formu majetkového spoločenstva. Jedná sa o majetkový režim, ktorý v zmysle nemeckej právnej úpravy môže vzniknúť len na základe dohody manželov, prípadne snúbencov. Tu manželia počas existencie úplného spoluvlastníctva budú nadobúdať majetok (tak aktíva ako aj pasíva) do svojho spoločného vlastníctva. Takáto dohoda musí mať formu notárskej zápisnice, kde manželia sa môžu dohodnúť na tom, že do ich majetkového spoločenstva nebude patriť iba majetok, ktorý nadobudli počas existencie manželstva, ale aj majetok „prinesený“ do manželstva, teda majetok, ktorý každý z manželov vlastnil pred vznikom tohto spoločenstva. Manželia v rámci dohody o zriadení majetkového spoločenstva si môžu vymedziť, ktorý majetok nebude do tohto spoločenstva spadať, a teda sa stane výhradným majetkom každého z manželov. Okrem dispozičnej autonómie aj samotný Nemecký občiansky zákonník vymedzuje výnimky, kedy určitá časť majetku sa bude považovať za výhradnú, a teda nebude spadať do majetkového spoločenstva. Jedná sa o majetok, ktorý nie je možné previesť na iný subjekt prostredníctvom právneho úkonu (tzv. špeciálny majetok – ako sú strelné zbrane, osobitné veci slúžiace na výkon povolania iba jednému z manželov), ďalej sa sem zaraďujú pohľadávky a dlhy z pracovnoprávných vzťahov, ako aj podiel vo verejnej obchodnej spoločnosti a spoločnosti

s ručením obmedzeným. Za výhradný majetok sa bude považovať aj dar, ako aj dedičstvo, ak darca, resp. poručiteľ to výslovne uviedol v darovacej zmluve / závete.

Ďalšou modifikáciou majetkových vzťahov medzi manželmi je dohoda o oddelenom majetku. Jedná sa o dohodu medzi manželmi, ktorá musí mať formu verejnej listiny, a na základe ktorej sa manželia, resp. snúbenci dohodnú, že medzi nimi počas manželstva nevznikne majetkové spoločenstvo. Každý z manželov bude nadobúdať majetok do svojho výlučného vlastníctva a na rozdiel od zákonného režimu oddeleného majetku s naakumulovaným ziskom sa tu nebude po zániku takéhoto režimu vyplácať vyrovnávací podiel.

Osobitosťou právnej úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi v Nemecku je existencia tzv. francúzsko – nemeckého majetkového režimu. Historická ako aj spoločenská prepojenosť pohraničných oblastí Nemecka a Francúzska (Alsasko – Lotrinsko, republika Bádensko – Wurttembersko, Sársko, Porýnie – Falcko) je reflektovaná aj v súčasnej nemeckej legislatíve. Vzhľadom k tomu, že v týchto oblastiach je značná existencia zmiešaných nemecko - francúzskych manželstiev, zavedením predmetného osobitného režimu sa malo docieľiť určité kompromisné riešenie medzi francúzskou a nemeckou právnou úpravou majetkových vzťahov manželov. Na základe uvedeného došlo k implementovaniu tzv. francúzsko – nemeckého režimu, ktorý síce spočíva v oddelenosti majetkov manželov počas trvania manželstva spolu s inštitútom vyrovnacieho podielu, avšak rozsah vyrovnania z naakumulovaného majetku manželov po zániku tohto režimu je užší, ako je tomu pri všeobecnej nemeckej zákonnej úprave oddeleného majetku s naakumulovaným ziskom (napr. nespadá sem bolestné, ako ani zhodnotenie pozemku manžela jeho preklasifikovaním na pozemok vyššej hodnoty, napr. na stavebný pozemok).

3.2.3 Francúzska právna úprava

Manželské majetkové vzťahy sú vo Francúzsku primárne upravené v Občianskom zákonníku (Code civil). Základná zákonná úprav týchto vzťahov vyplýva z princípu vzniku

majetkového spoločenstva priamo zo zákona. Jedná sa o prípady, kedy je uzavreté manželstvo, avšak manželia neuzavrú žiadnu dohodu, v rámci ktorej by si svoj majetkový režim upravili. V takom prípade automaticky nastupuje zákonný majetkový režim spočívajúci v majetkovom spoločenstve manželov („de la communauté légale“). Tento režim sa v značnej miere podobá slovenskému bezpodielovému spoluvlastníctvu, aj keď treba hneď na úvod uviesť, že jeho sekundárny predmet je širší, keďže do neho spadajú aj pohľadávky a dlhy, ktoré manželom vznikli za trvania tohto režimu. Čo sa však týka oblasti vlastníckeho práva, tak tu je zrejma určitá podobnosť. Tak ako u nás, aj v rámci francúzskeho zákonného režimu do majetkového spoločenstva budú spadať všetky hnutel'né veci a nehnuteľnosti, ktoré manželia nadobudli od uzavretia manželstva. Výnimkou, tak ako aj na Slovensku, sú veci slúžiace osobnej potrebe, alebo výkonu povolania jedného z manželov, veci, ktoré každý z manželov nadobudol ešte pred uzavretím manželstva, veci nadobudnuté dedením a darom. Z majetkového spoločenstva sú vyňaté zároveň nároky z náhrady nemajetkovej ujmy, bolestného, ako aj nescudziteľné pohľadávky (t.j. viažuce sa výhradne na osobu veriteľa) a dôchodky. Do majetkového spoločenstva sa nezaraďujú ani plody z oddeleného majetku, či už hmotného, resp. iných majetkových hodnôt napr. nájomné, dividendy, zisky z investičných činností. Obdobne ako je tomu aj na Slovensku, v prípade, ak sa použijú spoločné prostriedky na získanie, resp. zhodnotenie výlučného majetku jedného z manželov, má druhý z manželov v prípade zániku majetkového spoločenstva nárok na primeranú finančnú kompenzáciu.

Francúzska právna úprava uprednostňuje zmluvnú voľnosť pri určení vzniku, rozsahu a trvania majetkového spoločenstva pred úpravou zákonnou. Code civil poskytuje viaceré alternatívy, ktoré si manželia v rámci úpravy vzájomných majetkových vzťahov môžu vybrať („de la communauté conventionnelle“).¹³⁸ Manželia majú právo sa dohodnúť na tzv. oddelenom majetku. Jedná sa o režim, kedy každý z manželov počas existencie manželstva (ak sa v budúcnosti nedohodnú inak) bude nadobúdať majetok do

¹³⁸ § 1387 Code civil

svojho výlučného vlastníctva a každý z nich bude individuálne zodpovedať za dlhy, ktoré mu počas tohto obdobia vzniknú.¹³⁹ Režim oddeleného majetku má však určité zákonné obmedzenia, ktoré majú zaistiť zabezpečenie základných životných potrieb obidvoch manželov, ako aj ich spoločnej domácnosti a rodiny. Z tohto dôvodu každý z manželov má právo bývať a užívať nehnuteľnosť, v ktorej sa nachádza ich spoločná domácnosť, a to bez ohľadu na to, či je predmetná nehnuteľnosť vo výlučnom vlastníctve jedného z manželov, alebo patrí obidvom. To isté sa vzťahuje aj na veci hnuťelné, ktoré všeobecne slúžia obidvom manželom pre účely spoločnej domácnosti (napr. nábytok, zariadenie domácnosti – kuchynské spotrebiče, televízor, počítač, práčka a.i.), ako aj disponovanie s finančnými prostriedkami druhého z manželov na zabezpečenie nevyhnutných nákladov spoločnej domácnosti a potrieb rodiny (najmä nákladov spojených so starostlivosťou o deti a ich výchovou).

Protipólom oddeleného majetku je možnosť manželov sa dohodnúť na úplnom majetkovom režime, kedy do majetkového spoločenstva bude patriť aj majetok, ktorý v zmysle zákonného režimu je vo výlučnom vlastníctve každého z manželov. V prípade úplného majetkového režimu bude spoločný majetok manželov zahŕňať všetky hnuťelné a nehnuteľné veci, majetkové práva, pohľadávky a dlhy, ako aj iné majetkové hodnoty.¹⁴⁰

Okrem vyššie uvedeného, francúzsky Občiansky zákonník pripúšťa ďalšie možnosti, akými si manželia môžu upraviť svoje majetkové vzťahy. Manželia majú možnosť si zvoliť niektorú zo zákonom poskytnutých alternatív režimu majetkových vzťahov, pričom podmienkou je, že takáto modifikácia majetkových vzťahov musí byť výsledkom dohody manželov vo forme verejnej listiny. Manželia si môžu dohodnúť, že hnuťelné veci získané jedným z manželov, či už kúpou, zhotovením, dedením alebo darom, bude súčasťou majetkového spoločenstva. Pri daroch a dedičstve to však neplatí v prípade, ak darca, resp. porúčiteľ výslovne uvádza, že daný majetok bude patriť výlučne jednému z manželov. Majú právo si určiť, kto a v akom rozsahu bude

¹³⁹ § 1537 Code civil

¹⁴⁰ § 1526 Code civil

spravovať spoločný majetok. Môžu sa dohodnúť, že podľa ich uváženia a konsenzu určitý majetok bude vyňatý z majetkového spoločenstva, a to aj v prípade, ak by všeobecne do existujúceho zákonného majetkového režimu mal patriť.

Francúzska právna úprav pripúšťa, aby si manželia dohodli aj tzv. režim oddeleného majetku s vyrovnávacím podielom. Je to obdobný princíp ako v prípade nemeckej právnej úpravy, kedy počas manželstva každý z manželov nadobúda majetok do svojho výlučného vlastníctva, pričom v prípade zániku takéhoto režimu, či už z dôvodu dohody, rozvodu alebo smrti jedného z manželov, má každý z nich nárok na vyrovnávací podiel. Ten sa vypočíta ako rozdiel medzi hodnotou majetku, ktorý každý z manželov vlastnil pri vzniku tohto režimu a hodnotou majetku k okamihu zániku tohto režimu. Rozdiel v porovnaní s nemeckou právnou úpravou je najmä v rozsahu predmetu, z ktorého sa bude vypočítavať vyrovnávací podiel (t.j. obidve právne úpravy majú odlišný rozsah majetku, ktorý sa zahŕňa pre stanovenie konečného majetku, z ktorého sa určí vyrovnávací podiel). Ako bolo spomenuté aj v rámci exkurzu do nemeckej právnej úpravy, francúzsky Code civil recipročne umožňuje pre zmiešané francúzsko nemecké páry, ako aj pre iné páry žijúce v Nemecku alebo vo Francúzsku, na ktoré sa vzťahuje nemecký alebo francúzsky majetkový režim, si majetkové vzťahy vymedziť prostredníctvom tzv. francúzsko – nemeckého režimu. Tento, ako už bolo spomenuté v predchádzajúcej časti, spočíva v oddelenom majetkovom režime, kedy manželia nadobúdajú majetok do svojho výlučného vlastníctva, avšak pri zániku manželstva má každý z manželov nárok na vyrovnávací podiel. Ten sa vypočíta z hodnoty majetku, ktorý rozsahovo predstavuje kompromis medzi nemeckou a francúzskou právnou úpravou oddeleného majetku s naakumulovaným ziskom.

Pri analyzovaní nemeckej a francúzskej právnej úpravy a jej porovnaní so slovenskou právnou úpravou majetkových vzťahov manželov možno badať významné obsahové rozdiely. Nemecká a francúzska úprava sa z pohľadu histórie a spoločenskej prepletenosti ovplyvňovala, čo okrem iného možno badať aj na uzákonení majetkového režimu slúžiaceho pre zmiešané nemecko - francúzske páry v obidvoch krajinách.

Spoločné znaky sú aj v možnostiach, akými si, či už snúbenci pred uzavretím manželstva, ako aj manželia počas trvania manželstva, môžu upraviť svoje majetkové pomery, ktoré sú omnoho širšie a z pohľadu dispozičnej autonómie rozsiahlejšie, ako je tomu na Slovensku. Odhliadnuc od vymedzenia predmetu majetku spadajúceho do majetkového spoločenstva (v nemeckom a francúzskom majetkovom spoločenstve sú na rozdiel od slovenského bezpodielového spoluvlastníctva manželov zahrnuté aj práva a iné majetkové hodnoty), je rozdiel aj v existencii zákonných možností a zmluvných modifikácií, ktoré si manželia, či už pred uzavretím manželstva alebo počas neho, môžu zvoliť pre upravenie svojich majetkových vzťahov. Samozrejme, aj tu je však voľnosť manželov zákonne obmedzená v rozsahu zabezpečenia osobných potrieb jednotlivých manželov, ako aj potrieb ich spoločnej domácnosti a rodiny.

3.2.4 Holandská právna úprava

V Holandsku, tak ako je tomu aj u nás, sú majetkové práva manželov upravené Občianskym zákonníkom (Burgerlijk Wetboek). V rámci časti Občianskeho zákonníka (kniha č. 1) sú upravené osobné ako aj rodinné práva a s tým spojené povinnosti. V rámci rodinnoprávných vzťahov holandský Občiansky zákonník upravuje aj problematiku spoločného majetku manželov a jeho možnej modifikácie. Na rozdiel od slovenskej právnej úpravy tak, ako je tomu aj vo väčšine ďalších členských štátoch EÚ, môžeme hovoriť skôr o majetkovom spoločenstve manželov než o bezpodielovom spoluvlastníctve. Je to najmä z toho dôvodu, že holandská právna úprava zahŕňa do spoločného majetku nie len veci, ale aj práva t.j. pohľadávky a záväzky, ktoré manželom, resp. jednému z nich vznikli počas manželstva.

V majetkovoprávnej úprave manželov došlo v roku 2018 k novele, ktorá pozmenila rozsah majetku, ktorý bude spadať do majetkového spoločenstva, novelizovala problematiku podnikania a podrobnejšie upravila existenciu, ako aj modifikácie majetkového spoločenstva medzi manželmi.

Pred uvedenou novelou do majetkového spoločenstva manželov patril všetok majetok okrem zákonných výnimiek, ktorý

manželia nadobudli od okamihu vzniku manželstva – všeobecne považovaný za okamih vzniku majetkového spoločenstva manželov (Článok 94).¹⁴¹ Majetkové spoločenstvá manželov, ktoré vznikli pred prvým januárom 2018, podliehajú právnomu režimu, ktorý bol účinný v čase uzavretia manželstva. Výnimku tvoria situácie, kedy manželia uzavreli predmanželskú zmluvu, na základe ktorej majetkové spoločenstvo nevzniklo, resp. bolo zúžené a takúto zmluvu následne zrušili po tom, čo nastala účinnosť súčasnej právnej úpravy. Aktuálna legislatíva všeobecne ustanovuje, že do majetkového spoločenstva manželov patrí majetok, ktorý manželia nadobudli po vzniku majetkového spoločenstva tak spoločne, ako aj každý sám. V zmysle súčasnej právnej úpravy do majetkového spoločenstva budú patriť aj veci, ktoré manželia nadobudli spoločne ešte pred jeho vznikom, to znamená, že sa to môže týkať aj situácie, kedy majetkové spoločenstvo ešte nevzniklo z dôvodu, že nedošlo k uzavretiu manželstva, avšak budúci manželia (partneri) už spolu žijú a majetok nadobúdajú spoločne. Tu je badateľný omnoho širší rozsah spoločného majetku manželov v porovnaní so slovenskou právnou úpravou, keďže sa do spoločného majetku manželov zahŕňa aj to, čo manželia nadobudli spoločne ešte pred tým, ako uzavreli manželstvo. Holandský Občiansky zákonník všeobecne vymedzuje, že do majetkového spoločenstva nepatrí dedičstvo, dary, dôchodky starobné ako aj vdovské. To sa netýka darov medzi manželmi, ako ani darov a dedičstva, kde bolo dohodnuté manželmi, že budú spadať do spoločného majetku.

Čo sa týka práv ako aj záväzkov, tie môžu byť spoločné t.j. sú súčasťou majetkového spoločenstva manželov, alebo to môžu byť práva a záväzky, ktoré sa viažu výlučne na osobu jedného z manželov. Holandská právna úprava, podobne ako je tomu aj na Slovensku, pripúšťa, aby pohládávka veriteľa jedného z manželov bola uspokojená zo spoločného majetku. Holandský Burgerlijk Wetboek však výslovne ustanovuje, že prioritne má byť takáto pohládávka uspokojená z výlučného majetku manžela, ktorému dlh vznikol a až v prípade jeho nedostatku sa môže použiť na uspokojenie veriteľa aj majetok spoločný. Platí tu aj obrátený

¹⁴¹ Burgerlijk Wetboek Boek 1, Artikel 94

režim, kedy dlh, ktorý spadá do majetkového spoločenstva manželov, môže byť uspokojený aj z výlučného majetku jedného z manželov, pričom tomu následne vzniká nárok na kompenzáciu zo spoločného majetku v prípade vyrovnania z titulu zániku majetkového spoločenstva. Kompenzačný princíp sa uplatní aj v prvom uvedenom prípade, t.j. vtedy, keď výlučný dlh jedného z manželov bol uhradený zo spoločného majetku, kde následne v prípade vyporiadania po zániku majetkového spoločenstva má druhý manžel nárok na kompenzáciu časti (všeobecne jednej polovice) toho, čo sa na pokrytie výlučných dlhov jedného z manželov použilo zo spoločného majetku.

3.3 Modifikácia majetkových práv manželov a ich zánik za trvania manželstva v súčasnej českej právnej úprave.

Obdobne, ako sú v slovenskej právnej úprave regulované vzťahy medzi manželmi prostredníctvom osobitného inštitútu v Občianskom zákonníku, je tomu tak aj v Českej republike. Avšak hneď na úvod treba uviesť, že aj keď v rámci spoločného štátu sme mali dlhú dobu jednotnú právnu úpravu majetkových vzťahov manželov, postupne po roku 1989, a najmä po rozpade spoločného štátu, došlo k viacerým zmenám, ktoré mali za následok postupný vznik odlišností právnej úpravy manželských majetkových vzťahov na Slovensku a v Českej republike. Ak sa pozrieme na spoločnú právnu úpravu ešte v rámci Československej republiky, s jednotnou právnu úpravou majetkových vzťahov medzi manželmi sa môžeme stretnúť v zákone č. 265/1949 Zb. o rodinnom práve. Predmetný právny predpis upravoval aj otázku majetku, ktorý získajú manželia počas trvania manželstva. V danom zákone bolo v súčasnosti nám známe bezpodielové spoluvlastníctvo manželov označené ako zákonné majetkové spoločenstvo manželov. „Bol to nový inštitút, už svojim názvom snažiaci sa zreteľne vyjadrovať dobovú podstatu majetkových vzťahov medzi manželmi“.¹⁴² Obdobne ako pri súčasnom inštitúte BSM, aj tu bola upravená otázka vzniku predmetného majetkového

¹⁴² ŠOŠKOVÁ, I. Právne formy usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi na území Slovenska - história a súčasnosť: In Štát a právo. - Banská

spoločenstva, jeho rozsahu (t. j. ktorý majetok získaný manželmi je jeho súčasťou), otázka hospodárenia so spoločným majetkom, ako aj zániku, resp. zrušenia majetkového spoločenstva manželov. Právna úprava taktiež obsahovala ustanovenia týkajúce sa následného vyporiadania zákonného majetkového spoločenstva po zániku manželstva. Legislatívna úprava majetkových vzťahov manželov bola obsiahnutá v zákone o rodinnom práve až do roku 1964, kedy bol prijatý Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb., ktorým bola všeobecná právna úprava majetkových vzťahov medzi manželmi začlenená do Občianskeho zákonníka. Okrem obsahových zmien došlo týmto aktom aj k zmene pojmového označenia inštitútu regulujúceho manželské majetkové právo na tzv. „bezpodielové spoluvlastníctvo manželov“.¹⁴³ Aj keď v súčasnej dobe na Slovensku stále platí predmetný Občiansky zákonník spolu s úpravou BSM, je treba si uvedomiť, že po obsahovej stránke sa určitým spôsobom odlišuje od znenia prijatého v šesťdesiatych rokoch minulého storočia.¹⁴⁴ Odlišnosť pramení najmä v pôvodnej socialistickej koncepcii tohto inštitútu, ktorý by vo svojom vtedajšom znení do súčasnej právnej úprave celkom nezapadal. Spoločná právna úprava bezpodielového spoluvlastníctva manželov v Občianskom zákonníku č. 40/1964 Zb., aj s prijatými zmenami reflektujúcimi spoločenské zmeny a potreby spoločnosti (predovšetkým novela zákona č. 509/1991 Zb.), platila na území Čiech a Slovenska ešte aj po rozpade spoločného štátu.¹⁴⁵ K radikálnej zmene a následnému odklonu od jednotnej právnej úpravy došlo v roku 1998, kedy bol v Českej republike prijatý zákon č. 91/1998 Sb., ktorým sa menil a doplnil okrem iného aj Občiansky zákonník v oblasti majetkových

Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2019, roč. 6, č. 2-3 (2019), s. 208.

¹⁴³ Bližšie pozri: SKALOŠ, M.: Právny poriadok Československa v rokoch 1948 – 1989. 1. vyd. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2020, s. 368.

¹⁴⁴ Bližšie pozri: ŠOŠKOVÁ, I.: Právne formy usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi na území Slovenska - história a súčasnosť: In Štát a právo. - Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2019, roč. 6, č. 2-3 (2019), s. 191-234.

¹⁴⁵ Bližšie pozri: Kapitola 3 tejto publikácie, časť a) História úpravy majetkových vzťahov manželov na území Slovenska.

vzťahov manželov. Pôvodné bezpodielové spoluvlastníctvo manželov sa pojmovo a obsahovo pretransformovalo na „spoločné jmění manželů“.

3.3.1 Společné jmění manželů

Principiálne medzi bezpodielovým spoluvlastníctvom manželov a spoločným jměním manželů je značná podobnosť, keďže obidva inštitúty majú za cieľ regulovať právo k majetku, ktorý nadobudnú manželia počas manželstva. Avšak na druhej strane nemôžeme ani konštatovať, že by sa jednalo o to isté. Odlišnosti sú najmä v rozdielnom rozsahu majetkových práv manželov, kde možno všeobecne konštatovať, že do SJM spadá väčší okruh majetku ako je tomu pri BSM a súčasťou SJM sú aj pohľadávky a dlhy manželov. Aj v Českej republike sa vymedzenie rozsahu SJM zakladá na negatívnej definícii, a teda v stanovení vecí a práv, ktoré sú zo spoločného jmění manželů vylúčené. Do SJM sa zaraďuje všetko, čo manželia nadobudli za trvania manželstva, má majetkovú hodnotu a nie je vylúčené z právnych pomerov. Všeobecne súčasťou SJM nie je to, čo slúži osobnej potrebe výlučne jednému z manželov; čo nadobudol jeden z manželom darom alebo dedením, okrem prípadu ak darca, resp. poručiteľ výslovne neurčil inak; čo nadobudol jeden z manželov z titulu nemajetkovej ujmy na svojich osobných právach, ako aj náhrada škody na majetku patriaci výlučne jemu. Spoločné jmění manželů je čiastočne obširnejšie ako „slovenské“ BSM, keďže zahŕňa okrem vlastníctva vecí aj pohľadávky a dlhy, podiely v obchodných spoločnostiach, zisky z výhradného majetku jedného z manželov, a teda okrem širšieho okruhu majetkových práv sú začlenené do SJM aj práva záväzkové.

V súčasnej dobe je majetkové právo manželov v Českej republike upravené v Občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., a to v druhej časti venujúcej sa rodinnému právu, ktoré bolo integrované do Občanského zákoníka, v 4. diele týkajúcom sa práv a povinností manželov, kde v rámci 2. oddielu je upravené majetkové právo manželov (konkrétne §§ 708 – 753 zákona č. 89/2012 Sb.).

3.3.2 *Zmluvná modifikácia spoločného jmění manželů*

Občanský zákoník pripúšťa rôzne možnosti regulácie SJM, a to či už v režime zákonnom, zmluvnom alebo rozhodnutím súdu. Zákon stanovuje všeobecné podmienky existencie a rozsahu spoločného jmění manželů, zmluva umožňuje manželom sa dohodnúť na jeho modifikácii a zároveň sú zákonom stanovené prípady, kedy o existencii a rozsahu SJM rozhodne súd. Na základe toho selektuje Občanský zákoník manželské majetkové právo do režimu zákonného, režimu zmluvného a režimu založeného rozhodnutím súdu.

Slovenský Občiansky zákonník vo svojich ustanoveniach primárne stanovuje zákonný režim vzniku a fungovania bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Prioritne je to odôvodnené tým, že inštitút BSM má chrániť obidvoch manželov z pohľadu ich majetkového postavenia a zabezpečenia životných potrieb. Napriek tomu Občiansky zákonník pripúšťa možnosť modifikácie rozsahu ako aj okamihu vzniku BSM na základe dohody manželov. Treba však uviesť, že je to za podmienky, kedy už manželstvo existuje a vždy takáto modifikácia môže pôsobiť iba do budúcnosti, t.j. nie spätne.

Česká právna úprava majetkových vzťahov medzi manželmi taktiež umožňuje modifikovať rozsah, ako i existenciu a správu spoločného jmění manželů. Predmetná regulácia je vymedzená v ustanoveniach §§ 716 – 723 Občanského zákoníku. Daná oblasť je označená ako „Zmluvný režim“ manželského majetkového práva.

Jeden z elementárnych rozdielov modifikácie majetkových práv manželov v Českej republike a na Slovensku je v tom, že v Čechách je pripustené, aby si manželský majetkový režim zmluvne upravili nie len manželia počas existencie manželstva, ale aj snúbenci ešte pred tým, ako vstúpia do manželského zväzku. Český Občanský zákoník vo svojich ustanoveniach presne neurčuje podmienky, kto sa môže považovať za snúbenca. Všeobecne by sa však malo jednať o dve nezosobášené osoby

opačného pohlavia, ktoré sa rozhodnú v budúcnosti vstúpiť do stavu manželského.¹⁴⁶

Obdobne ako na Slovensku, aj v Čechách zmluvná modifikácia manželských majetkových práv je prípustná smerom do budúcnosti a v prípade, ak by si účinky takéhoto dojednania manželia dohodli aj spätne, tak by sa na ne neprihliadalo. Zároveň tak ako aj na Slovensku, aj v Čechách sa vyžaduje, aby takáto dohoda mala zákonom predpísanú formu. Na Slovensku je to forma notárskej zápisnice, v Čechách sa vyžaduje tzv. forma verejnej listiny. Verejná listina môže predstavovať, okrem notárskej zápisnice, aj súdom schválený zmier. V oboch prípadoch sa vyžaduje potreba ich zaevidovania do Evidencie listín o manželskom majetkovom režime, alebo do Zoznamu listín o manželskom majetkovom režime, ktoré sú vedené Notárskou komorou Českej republiky.

Český Občanský zákoník upravuje tri režimy modifikácie SJM. Prvý spočíva v zmluvnom rozšírení, resp. zúžení zákonného režimu majetkových práv manželov. Obdobne ako je tomu aj na Slovensku, zákon všeobecne vymedzuje, ktoré veci automaticky patria, resp. nepatria do spoločného jmění manželů, avšak umožňuje manželom, resp. snúbencom, aby si tento rozsah SJM upravili odlišne od zákonných ustanovení.¹⁴⁷ Možno konštatovať,

¹⁴⁶ „V zákoně není blíže specifikováno, koho je možné považovat za snoubence. Zásadně by se zřejmě mělo jednat o osoby, které hodlají vstoupit do manželství (§ 656 odst. 1). Nikde není stanoveno, jak dlouho dopředu před samotným uzavřením manželstvím je možné osoby považovat za snoubence, a tedy ani s jakým předstihem, resp. od jakého okamžiku může být předmanželská smlouva uzavřena. Za tohoto stavu je možné dospět k závěru, že dvě nesezdané osoby odlišného pohlaví mohou uzavřít smlouvu o manželském majetkovém režimu v podstatě kdykoliv. Lze dokonce dovodit, že právě uzavření takovéto smlouvy může být právě oním okamžikem, od kterého je možné hovořit o takových osobách jako o snoubencích.“ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s.196

¹⁴⁷ § 717 ods. 1 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník „Smluvný režim může spočívat v režimu oddělených jmění, v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství, jakož i v režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu. Ustanovení o režimu oddělených jmění se použijí obdobně v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství.“

že princíp predmetného zmluvného režimu je totožný s režimom uplatňujúcim sa pri modifikácii rozsahu BSM na Slovensku. Odlišnosť je v tom, že v Čechách legislatíva umožňuje uzavrieť takúto zmluvu aj snúbencom a zároveň môže do tohto režimu spadať aj majetok, ktorý už manželia reálne nadobudli.¹⁴⁸

Druhá zákonom prípustná alternatíva modifikácie SJM je dohoda manželov o jeho vzniku ku dňu zániku manželstva. Jedná sa o obdobnú úpravu ako je tomu aj na Slovensku, kedy veci, ako aj majetkové práva, nadobúda každý z manželov samostatne a spravuje sa právnym režimom výlučného vlastníctva (t.j. vec, ktorú počas manželstva nadobudol jeden z manželov, bude predstavovať jeho výlučné vlastníctvo) do okamihu, kedy dôjde k zániku manželstva. Zánikom manželstva sa veci a majetkové práva, ktoré v tom čase sú vo vlastníctve jedného či druhého manžela a spadajú do všeobecného, zákonom stanoveného okruhu spoločného vlastníctva manželov, stávajú súčasťou SJM a budú následne vyporiadané spôsobom, na ktorom sa manželia dohodli, resp. ktorý vymedzuje súdne rozhodnutie, alebo ktorý stanovuje zákon.

Tretí spôsob modifikácie SJM zmluvou je tzv. režim oddeleného majetku. Je to novozavedený spôsob usporiadania vzájomných majetkových vzťahov medzi manželmi tým spôsobom, že na základe dohody vo forme verejnej listiny bude každý z manželov nadobúdať veci a majetkové práva do svojho výlučného vlastníctva, resp. ak by sa jednalo o vec, ktorú

¹⁴⁸ „Rozšíření zákonného režimu smluvním ujednáním představuje jeden z tradičních případů smluvní modifikace zákonného režimu (srov. § 143a odst. 1 ObčZ 1964). V zásadě jde typicky o rozšíření nad rámec obecného rozsahu SJM, tak jak je stanoven v zákonném režimu (rozšíření je však možné i v případě, když byl zákonný režim již dříve co do rozsahu modifikován smlouvou nebo rozhodnutím). Smlouvu mohou uzavřít manželé za trvání manželství nebo snoubenci ještě před jeho uzavřením. Ujednání se v zásadě může týkat jakékoliv věci, ledaže to zákon zakazuje, může se dotýkat i jakéhokoliv dluhu. Předmětem smlouvy mohou být hodnoty již existující, stejně tak jako majetek či dluhy nabyté či vzniklé teprve v budoucnosti.“ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s.205

nadobudli obaja manželia spoločne, spravovala by sa režimom spoluvlastníctva podielového.¹⁴⁹

Predmetné formy modifikácie SJM na základe zmluvy môžu byť počas existencie manželstva menené, a to buď na základe dohody manželov alebo rozhodnutím súdu.

Česká právna úprava poskytuje manželom značnú voľnosť pri určení rozsahu, obsahu, ako aj doby vzniku zmluvného, resp. zákonného režimu manželských majetkových práv. Umožňuje manželom sa dohodnúť taktiež na individuálne určených veciach, resp. majetkových právach, ktoré budú, resp. nebudú spadať do SJM.

Občanský zákoník, na rozdiel od slovenskej právnej úpravy, umožňuje manželom dohodnúť sa na úprave vzájomných majetkových vzťahov taktiež pre prípad zániku manželstva. Ak by sa jednalo o úpravu vzájomných majetkových práv manželov v prípade zániku manželstva z titulu smrti jedného z manželov, takáto dohoda by sa zaradovála medzi dedičské zmluvy, ak by samozrejme spĺňala všetky obsahové, ako aj formálne náležitosti, ktoré zákon pre takýto druh zmlúv ukladá.

¹⁴⁹ „Režim oddělených jmění nebylo možné za účinnosti předchozího občanského zákoníku sjednat ani založit rozhodnutím soudu na návrh jednoho z manželů. Společné jmění manželů tvořilo vždy minimálně obvyklé vybavení společné domácnosti. Společné jmění tedy mohlo být zúženo, ale smluvně ani rozhodnutím nemohlo být úplně vyloučeno. V důsledku zakotvení zcela nové samostatné úpravy ochrany obvyklého vybavení rodinné domácnosti, která toto vybavení chrání, ať již je ve vlastnictví společném či výlučném (§ 698 a 699), je dnes připuštěna možnost vynětí obvyklého vybavení rodinné domácnosti z rámce SJM. Oba manželé je tak možné do budoucna majetkově zcela oddělit. Tato možnost může být upravena již předmanželskou smlouvou, pak ke vzniku SJM vůbec nedojde. Dojde-li ke zřízení režimu oddělených jmění až za trvání manželství, musí dojít k vypořádání již existujícího SJM. Nic současně nebrání ani tomu, aby byl za trvání manželství režim společného jmění obnoven zpět na režim zákonný, resp. režim jinak modifikovaný. Účinnost smlouvy o oddělení jmění lze vázat na časovou doložku, popřípadě na odkladací podmínku.“ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s.204

3.3.3 Ochrana práv manželov

Predmetná voľnosť, v zmysle možnosti manželov neobmedzene rozhodnúť o úprave ich režimu manželských majetkových práv, by však mohla značne ohroziť rovnosť postavenia manželov a zaistenia ich základných potrieb, ako aj potrieb spoločnej rodinnej domácnosti. Z tohto dôvodu český Občanský zákoník upravuje v §§ 698 a 699 inštitút tzv. obvyklého vybavenia spoločnej domácnosti, kde charakterizuje okruh vecí, ktoré sú nevyhnutné na zabezpečenie riadneho fungovania domácnosti a zaistenia základných potrieb jednotlivých členov rodiny.¹⁵⁰ Jedná sa o hnutelné veci, ktoré slúžia na zabezpečenie a uspokojenie nevyhnutných potrieb rodiny žijúcej v spoločnej domácnosti (napr. potraviny, kuchynské spotrebiče, nábytok a iné). Tieto veci sú vyňaté z okruhu vecí a majetkových práv, ktoré môžu byť predmetom zmluvnej modifikácie SJM manželmi. Znamená to, že ak by si aj manželia na základe zmluvy modifikovali rozsah a obsah SJM, veci, ktoré spadajú medzi tzv. obvyklé vybavenie spoločnej domácnosti, by do tohto zmluvného režimu nespádali. Obidvaja manželia by aj napriek zmluvnej modifikácii mali právo predmetné veci patriace do

¹⁵⁰ § 698 ods. 1, 2 a 3 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník „(1) Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich. (2) K nakládání s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, potřebuje manžel souhlas druhého manžela; to neplatí, jedná-li se o věc zanedbatelné hodnoty. (3) Manžel se může dovolat neplatnosti právního jednání, jímž druhý manžel s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, naložil bez jeho souhlasu.“

§ 699 ods. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník „(1) Opustí-li manžel rodinnou domácnost v úmyslu učinit tak trvale a odmítá se vrátit, může žádat, aby mu manžel vydal to, co patří k obvyklému vybavení rodinné domácnosti a náleží výhradně jemu. Co náleží manželům společně, si manželé rozdělí rovným dílem, ledaže to povaha věci vylučuje; v takovém případě se použijí obecná ustanovení tohoto zákona o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. (2) Potřebuje-li manžel to, co patří k obvyklému vybavení rodinné domácnosti, zejména také pro společné nezletilé dítě manželů, které nenabylo plné svéprávnosti a vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, nebo pro nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, bylo svěřeno do společné péče manželů žijící v rodinné domácnosti a v rodinné domácnosti zůstalo, odstavec 1 se nepoužije.“

kategórie obvyklého vybavenia spoločnej domácnosti užívať, a to bez ohľadu na to, komu z manželov predmetná vec patrí. Taktiež na nakladanie s takouto vecou by sa vyžadoval súhlas druhého manžela okrem prípadu, ak by sa jednalo o vec zanedbateľnej hodnoty. Modifikácia zákonnej úpravy obvyklého vybavenia domácnosti je prípustná iba v prípade, ak by jeden z manželov opustil spoločnú domácnosť bez úmyslu sa do nej vrátiť.

Modifikovanie rozsahu SJM je obmedzované aj z titulu zabezpečenia možnosti jednotlivých manželov na uspokojenie potrieb seba, ako aj rodiny. Z tohto dôvodu Občanský zákoník v ustanovení § 719 ods. 1 kogentne ustanovuje, že zmluva o manželskom majetkovom režime nemôže svojimi dôsledkami vylúčiť schopnosť manžela zabezpečovať rodinu. Cieľom je zamedziť vzniku situácie, kedy by majetkové pomery medzi manželmi boli upravené takým spôsobom, že by to spôsobilo neschopnosť jedného z manželov plnohodnotne uspokojiť potreby seba, ako aj rodiny.

Český Občanský zákoník vo svojich ustanoveniach týkajúcich sa právnej úpravy spoločného majetku manželov zároveň reguluje aj niektoré situácie ich spoločného bývania (ust. § 743 a nasl.). Prioritne, snaha zákona je dať obidvom manželom a zároveň ich neplnoletým deťom určitú formu ochrany a možnosti rozhodovať o osude ich spoločného bývania. Občanský zákoník stanovuje, že manželia majú spoločné bývanie tam, kde majú tzv. spoločnú domácnosť. Zvyčajne je to dom, resp. byt, v ktorom manželia spolu bývajú a spoločne sa starajú o výdavky, potreby a hospodárenie spoločnej domácnosti.¹⁵¹ Občanský zákoník vo svojich ustanoveniach právne reguluje určité situácie, ktoré by v rámci spoločného bývania manželov mohli nastať. V prípade, ak by zo závažného dôvodu potreboval jeden z manželov zmeniť spoločné bývanie (napr. presťahovať sa z dôvodu zamestnania), mal by mu druhý manžel vyhovieť okrem prípadov, ak by dôvody na takúto zmenu neprevyšovali dôvody na zotrvanie v pôvodnom

¹⁵¹ Pojmové znaky spoločnej domácnosti „a) spolužitie fyzických osôb; b) trvalosť; c) spotrebné spoločenstvo, ktoré charakterizuje spoločná úhrada nákladov domácnosti“. Pozri aj CIRÁK, J., FICOVÁ, S. a kol. Občanské právo. Obecná časť. Vydání první. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2008. s 239.

spoločnom bývaní. V prípade, ak je spoločným bývaním dom, resp. byt, ku ktorému má jeden z manželov vecné právo umožňujúce mu v predmetnom dome, resp. byte bývať, uzavretím manželstva vzniká aj druhému manželovi právo v predmetnom dome, resp. byte bývať. Obdobne to platí aj v prípade záväzkových práv k predmetu spoločného bývania. Jedná sa o situácie, kedy jeden z manželov na základe záväzkovoprávneho vzťahu (napr.: nájomná zmluva, výpožička) býva v dome, resp. byte, ktorý predstavuje, resp. má predstavovať spoločné bývanie manželov. Okamihom uzavretia manželstva vzniká spoločný nájom manželov, resp. iná obdobná forma záväzkového práva k predmetnému domu, resp. bytu. V prípade, ak manželia majú spoločný nájom k domu, resp. bytu, sú z predmetného záväzkovoprávneho vzťahu zviazaní spoločne a nerozdielne.

Keďže bývanie je jeden z elementárnych potrieb každého jednotlivca, Občanský zákoník sa snaží v čo najväčšej miere poskytnúť relevantnú ochranu manželom a ich maloletým deťom, ktoré s nimi žijú v spoločnej domácnosti. Ide najmä o obmedzenie dispozície s domom, resp. bytom, ktorý predstavuje spoločné bývanie manželov, ak právo nakladať s predmetným domom, resp. bytom má výlučne iba jeden z manželov. Občanský zákonník pre tieto prípady obmedzuje disponovať manželovi s domom alebo bytom predstavujúcim spoločné bývanie, ktoré by mohlo znemožniť, resp. v značnej miere obmedziť jeho užívanie (t.j. bývanie v ňom). Jedná sa najmä o prípady scudzenia predmetnej nehnuteľnosti, resp. jej zaťaženia právami tretích osôb, ktoré by znemožnilo, resp. sťažilo členom domácnosti plnohodnotne dom, resp. byt určený na spoločné bývanie, užívať. Pre takéto spôsoby disponovania s predmetom bývania je manžel oprávnený iba v prípade písomného súhlasu druhého manžela. Ak by druhý manžel takéto súhlas nedal, a napriek tomu by k dispozícii došlo, mohol by sa dovolávať neplatnosti právneho úkonu. Výnimkou z predmetného obmedzenia je prípad, ak by manžel zabezpečil svojej rodine nové bývanie, ktoré bude po všetkých stránkach adekvátne zodpovedať tomu pôvodnému. Zákon taktiež pripúšťa možnosť, aby sa manželia dohodli na tzv. oddelenom bývaní, kedy by každý z manželov mal samostatný predmet bývania. Obdobne to platí aj v prípade spoločného nájmu manželov, kedy nemôže

jeden z manželov bez písomného súhlasu druhého manžela nájom ukončiť, resp. obmedziť právom, ktoré znemožňuje plnohodnotné bývanie. Aj v tomto prípade, ak by manžel konal bez súhlasu druhého manžela, môže sa tento dovolávať neplatnosti takéhoto právneho úkonu.¹⁵²

3.3.4 Ochrana práv tretích osôb

Modifikácie rozsahu spoločného jmění manželů na základe dohody manželov môžu mať významný dopad na tretie osoby, a to konkrétne na veriteľov, resp. dlžníkov jedného alebo oboch manželov. Ako je zrejmé, všeobecne sa vychádza zo zákonnej premisy ustanovujúcej rozsah SJM, z ktorej jasne vyplýva, čo patrí, resp. nepatrí do spoločného jmění manželů. V prípade zmluvnej modifikácie je možné tento rozsah zmeniť, čo by však mohlo mať zásadný vplyv pre uspokojovanie pohľadávok veriteľov jedného, resp. oboch manželov. Z tohto dôvodu Občanský zákoník podmieňuje účinnosť takejto zmluvnej modifikácie na tretiu osobu, ktorej by sa predmetná modifikácia dotkla, jej súhlasom. Ak by tretia osoba takýto súhlas nedala, bude predmetná zmluvná modifikácia rozsahu SJM voči nej neúčinná. Vzhľadom k tomu, že by požiadavka takéhoto súhlasu mohla v praxi spôsobovať značné obtiaže, resp. prietahy v prípade potreby nakladať, resp. hospodáriť s majetkom manželov, Občanský zákoník zaviedol možnosť registrácie takejto dohody manželov do verejného zoznamu vedeného Českou notárskou komorou. Okamihom zverejnenia dohody o modifikácii SJM v tomto zozname sa

¹⁵² „Při splnění předpokladů je manžel povinen zdržet se všeho a předejít všemu, co může bydlení manžela či rodiny znemožnit nebo ohrozit. Takové jednání může být faktické (vyměnění zámků, zazdění dveří, odpojení vody a elektřiny). Může jít i o jednání právní (prodej domu, zřízení věcného břemene, zastavení domu, výpověď podnájmu). Může spočívat i v nekonání, např. zanedbání nezbytné údržby, neplacení nájemného. Půjde jak o případy, kdy byt a dům je přímo předmětem jednání, tak o případy, kdy znemožnění nebo ohrožení bydlení je pouhým následkem, když jednání se týkalo jiného předmětu, např. prodej přístupové cesty, postavení zdroje hluku na sousedním pozemku či v sousedním bytě. Zákon zakazuje již ohrožení bydlení manžela či rodiny.“ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 401

dohoda stáva účinná voči tretím osobám, a teda aj tým, ktorých sa bezprostredne týka, a to bez ohľadu na to, či o takejto dohode vedeli, resp. s ňou súhlasili.¹⁵³

Ako sme už vyššie uviedli, česká právna úprava umožňuje, aby si otázku majetkových vzťahov upravili osoby ešte pred uzavretím manželstva. Jedná sa o tzv. predmanželskú zmluvu, na základe ktorej by si snúbenci už pred uzavretím manželstva dohodli zmluvný režim rozsahu a existencie spoločného jmění manželů. Takáto zmluva však nadobúda účinky až uzavretím manželstva.

Tak ako manželia, resp. snúbenci môžu modifikovať rozsah spoločného jmění manželů, tak majú možnosť sa dohodnúť aj na jeho hospodárení. V prípade, ak by sa spravovanie majetku odlišovalo od zákonom stanoveného režimu, vyžaduje sa obdobne ako pri modifikácii SJM jeho zmluvná úprava so splnením obsahových, formálnych, ako aj registračných podmienok.

Taktiež aj v prípade spravovania spoločného majetku jedným z manželov, Občanský zákoník stanovuje hranice možnej modifikácie s cieľom ochrániť možnosť zabezpečenia základných potrieb manžela, resp. rodiny. Z tohto dôvodu, ak by aj na správu majetku bol na základe dohody manželov určený iba jeden z manželov, v prípade ak by išlo o rozhodnutie týkajúce sa spoločného majetku ako celku, resp. nakladanie s bytom, resp. domom, v ktorom manželia bývajú, vyžaduje sa súhlas aj druhého manžela. V prípade, ak by manžel poverený správou majetku s ním naložil bez takéhoto súhlasu, má druhý z manželov právo dovolávať sa neplatnosti právneho úkonu.

3.3.5 *Režim založený rozhodnutím súdu*

Ďalším režimom, s ktorým sa môžeme stretnúť v rámci českej právnej úpravy spoločného majetku manželov, je režim založený rozhodnutím súdu (ust. §§ 724 – 728). Jedná sa o prípady, kedy súd, ak sú na to stanovené dôvody, môže rozhodnúť o zúžení, resp. zrušení spoločného jmění manželů.

¹⁵³ Bližšie pozri: <https://www.nkr.cz/sluzby/rodina-majetek-a-ochrana-prav/seznam-listin-o-manzelskem-majetkovem-rezimu>.

Na rozdiel od slovenskej právnej úpravy, kde takáto možnosť zrušenia BSM súdom je vymedzená všeobecne v prípade, ak by jeho ďalšie trvanie odporovalo dobrým mravom, česká právna úprava konkrétnejšie vymedzuje tzv. závažné dôvody, kedy k takémuto zrušeniu, resp. modifikácii SJM môže dôjsť.¹⁵⁴ Jedná sa o prípady, kedy ad a) veriteľ jedného z manželov požaduje zabezpečiť svoju pohľadávku v rozsahu presahujúcom majetok, ktorý by zodpovedal výlučnému majetku tohto manžela; ad b) jeden z manželov sa správa „márnotratne“; ad c) jeden z manželov opakovane podstupuje neprimerané riziká, ktoré môžu mať neblahý dopad na spoločné jmění manželů. Dôvodom na zrušenie spoločného jmění manželů podobne ako aj na Slovensku je prípad, kedy jeden z manželov začne podnikat' (získanie živnostenského oprávnenia), resp. sa stane neobmedzene ručiacim spoločníkom právnickej osoby.¹⁵⁵

Občanský zákoník pripúšťa možnosť obnovenia modifikovaného, resp. zrušeného spoločného jmění manželů. K obnove SJM môže dôjsť buď rozhodnutím súdu na návrh jedného z manželov, resp. na základe dohody medzi manželmi.

Obdobne ako pri zmluvnej modifikácii, aj pri režime SJM založeného súdom sa musí prihliadať na osobitný štatút vecí patriacich do obvyklého vybavenia rodinnej domácnosti, ktoré manželia aj napriek súdnej modifikácii SJM majú právo užívať, a to bez ohľadu na to, ktorému z manželov predmetné veci patria.

¹⁵⁴ § 148 ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník: „Zo závažných dôvodov, najmä ak by ďalšie trvanie bezpodielového spoluvlastníctva odporovalo dobrým mravom, môže súd na návrh niektorého z manželov toto spoluvlastníctvo zrušiť i za trvania manželstva.“

§ 724 ods. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník „(1) Je-li pro to závažný důvod, soud na návrh manžela společné jmění zruší nebo zúží jeho stávající rozsah. (2) Závažným důvodem je vždy skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Jako závažný důvod může být shledáno také to, že manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.“

¹⁵⁵ Bližšie pozri: GANDŽALOVÁ, D.,: Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov a podnikanie, In Pocta Sentě Radvanové : k 80. narodeninám. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009. s. 173-187.

Zároveň pri zrušení, resp. zúžení SJM nesmie dôjsť k ohrozeniu schopnosti manžela zabezpečiť jeho základné potreby, prípadne potreby rodiny, a taktiež takýto režim SJM, založený rozhodnutím súdu, sa nesmie svojim obsahom, resp. účelom dotknúť práv tretích osôb, okrem prípadu, ak by s tým súhlasili.

Súd môže taktiež rozhodnúť o správe spoločného majetku manželov. Jedná sa o prípady, kedy jeden z manželov pri správe spoločného majetku koná v rozpore so záujmami druhého manžela, rodiny, resp. spoločnej domácnosti a manželia, resp. snúbenci nemajú uzavretú zmluvu o správe spoločného majetku manželov. V týchto prípadoch súd môže na návrh druhého manžela rozhodnúť, ako sa bude spoločné jmění manželů spravovať, aby nedochádzalo k rozporom, resp. ohrozeniu zabezpečenia potrieb manžela, resp. členov rodiny a domácnosti.¹⁵⁶

3.3.6 *Manželské majetkové právo a vzťah k tretím osobám*

Občanský zákoník sa osobitne venuje postaveniu tretích osôb vo vzťahu k spoločnému majetku manželov. Jedná sa o prípady, kedy veriteľ (tretia osoba) má pohľadávku voči manželom. Všeobecne platí pravidlo, že dlhy manželov sú uspokojované z ich spoločného majetku bez ohľadu na to, ktorý z nich predmetný dlh vytvoril. Tento princíp solidárnosti však môže byť v určitých prípadoch značne nevýhodný pre manžela, ktorý sa nezapríčinil o vznik predmetného dlhu. Z tohto dôvodu Občanský zákoník v ustanoveniach §§ 731 - 734 pripúšťa možnosť, kedy manžel môže regulovať rozsah zodpovednosti za dlh vyprodukovaný druhým manželom. Jedná sa o prípady, kedy vznikol dlh jednému

¹⁵⁶ „Soud může na návrh účastníka rozhodnout v podstatě jakkoliv. Výsledné rozhodnutí by pak mělo chránit efektivně zájmy zákonem předvídaných dotčených osob, tedy předně druhého manžela, ale i rodiny jako takové, resp. jejich jednotlivých členů. Rozhodnutí se může týkat celého společného jmění, jeho částí nebo i jen jeho jednotlivých součástí. V rozhodnutí tak mohou být např. rozděleny součásti SJM do správy vždy konkrétního manžela. Soud může rovněž rozhodnout o tom, že všechny součásti SJM budou spravovány jen jedním z manželů. Nic nebrání tomu, aby soud vymezil, které záležitosti lze považovat v poměrech daných manželů za běžné a které nikoliv atd.“ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 262

z manželov proti vôli druhého manžela, ktorý s takýmto zdĺžením nesúhlasil a bezodkladne po tom, čo sa o dlhu dozvedel, tento nesúhlas prejavil voči veriteľovi. V takom prípade bude spoločné jmění manželů použité na uspokojenie veriteľovej pohľadávky iba do výšky predstavujúcej podiel dlžného manžela, ktorý by mu prislúchal, keby došlo k zrušeniu a vyporiadaniu SJM. (Príklad: Jeden z manželov, napriek nesúhlasu druhého manžela, si zoberie od veriteľa pôžičku. Manžel, ktorý s tým nesúhlasí, o tom bezodkladne upovedomí dotyčného veriteľa. Následkom upovedomenia je to, že v prípade, ak by sa mala pohľadávka veriteľa uspokojovať, nebude to z celého spoločného majetku manželov, ale len z časti, ktorá by zodpovedala podielu zadlženého manžela, keby v čase vzniku dlhu došlo k zániku a vyporiadaniu SJM).¹⁵⁷

Vyššie uvedená predmetná právna úprava viac menej ochraňuje druhého („nezadlženého“) manžela pred tretiou osobou (veriteľom). Občanský zákoník sa však snaží vo svojich ustanoveniach taktiež adekvátne chrániť tretiu osobu, aby nebola nedôvodne ukrátená na svojich právach (pohľadávkach), ktoré jej voči manželom prináležia. Z tohto dôvodu ak by medzi manželmi došlo k modifikácii SJM na základe zmluvy, resp. rozhodnutia súdu, ktorá by mala dopad na tretiu osobu (veriteľ manželov), môže táto tretia osoba uplatniť svoje už existujúce právo v rámci vyporiadania toho, čo bolo súčasťou spoločného jmění manželů do jeho modifikácie. Znamená to, že veriteľ si môže svoje právo uplatniť / pohľadávku uspokojiť z majetku manželov, ktorý zodpovedá rozsahu, aké malo SJM v čase pred jeho zúžením, resp. zrušením.

¹⁵⁷ „První z případů počítá s uvedenou omezenou možností postihu majetku v SJM za kumulativního splnění tří podmínek. Předně se musí jednat o postih SJM pro dluh, který vznikl jen jednomu z manželů, tedy o dluh, který netvoří součást společného jmění manželů (blíže k vymezení výlučných dluhů komentář k § 710). Současně musí jít o dluh, který vznikl proti vůli druhého manžela. Jde o dluhy vzniklé, nikoliv jen převzaté právním jednáním (srov. § 710). V neposlední řadě musí být splněna podmínka, že druhý manžel nesouhlas projevil vůči věřiteli bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl. Všechny uvedené podmínky je třeba vykládat ve vzájemné souvislosti.“ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 272

Ak by sme chceli zrekapitulovať a stručne vymedziť spoločné znaky ako aj odlišnosti v rámci exkurzu do vybraných právnych poriadkov tvoriacich kostru kontinentálneho civilného práva s právom slovenským, prišli by sme k záveru značných odlišností, či už z pohľadu rozsahu, obsahu, vzniku, modifikácie, ako aj funkcie v právnej regulácii majetkových vzťahov manželov. Prioritný rozdiel je v tom, čo samotne bude predstavovať predmet spoločného majetku. Ako už bolo viackrát spomínané, slovenská právna úprava vymedzuje, že predmetom bezpodielového spoluvlastníctva manželov je všetko to, čo sa môže vlastníť, a teda principiálne sa okruh predmetu viaže na hmotné veci a finančné prostriedky. V prípade skúmaných právnych úprav je tento okruh širší, keďže za predmet spoločného majetku sa nebudú považovať iba veci, ale aj práva a iné majetkové hodnoty. Ďalším dôležitým rozdielom, ktorý má opodstatnenie aj v rámci skúmanej problematiky, je rozsah dispozičnej autonómie a slobody rozhodovania sa manželov, resp. snúbencov o tom, kedy (a či vôbec), v akom rozsahu (t.j. čo všetko bude spadať do majetkového spoločenstva), na aký čas (manželia môžu majetkový režim zrušiť alebo zmeniť kedykoľvek za trvania manželstva) bude majetkové spoločenstvo existovať. Zároveň vo väčšine skúmaných právnych úpravách je podrobne vymedzené, akým spôsobom a formou môžu manželia majetkové spoločenstvo zriaďovať, modifikovať ho, ako aj zrušiť. Je upravovaná otázka uspokojovania pohľadávok veriteľov jedného z manželov zo spoločného majetku, otázka vzájomnej kompenzácie a vyrovnania v prípade zániku takéhoto spoločenstva, ako aj zaistenia základných potrieb obidvoch manželov, ich spoločnej domácnosti a rodiny. Možno konštatovať, tak ako bolo načrtnuté v predchádzajúcich odstavcoch, že elementárna rozdielnosť je v tom, čo môže spadať do spoločného majetku (teda napr. aj predmety, ktoré nie sú výlučne viazané na vlastnícke právo), ako aj v možnostiach slobodnej vôle manželov rozhodovať, akým spôsobom budú ich majetkové pomery počas manželstva upravené. Slovenská právna úprava majetkových vzťahov manželov je z tohto pohľadu značne zúžená, a to tak v súvislosti s predmetom bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ako aj s možnosťami

modifikácie a rozhodovania sa manželov o samotnej existencii a povahe ich majetkového spoločenstva.

3.4 Modifikácia a zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov v úvahách „de lege ferenda“

Inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov, tak ako je uvedené aj vyššie, má za úlohu prioritne regulovať majetkové vzťahy, ktoré vzniknú či už medzi manželmi navzájom, resp. vo vzťahu k tretím osobám od okamihu uzavretia manželstva. Súčasná právna úprava viac menej vychádza z pôvodných ustanovení Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb. založených primárne na socialistických princípoch, spočívajúcich v rigidnom zakotvení pravidiel fungovania BSM, smerujúcich výlučne k zaisteniu rovnosti manželov v oblasti ich majetkových práv. Predmetná filozofia vychádzala zo všeobecných spoločenských a politických štandardov tej doby, kedy rovnosť znamenala cieľ a vôľa subjektov bola druhoradá. Samozrejme, časom bolo nutné zohľadniť aj principiálne zásady súkromného práva a reflektovať na spoločenské, sociálne a politické zmeny, ktoré u nás nastali. Je však potrebné uviesť, že aktuálny stav, v ktorom sa regulácia bezpodielového spoluvlastníctva manželov nachádza, je výsledkom dočasných zmien, ktoré mali urgentne reagovať na spoločenské potreby, avšak mali mať len dočasný charakter do prijatia nového a pre súčasnú spoločnosť kompatibilného Občianskeho zákonníka. Predmetný rekodifikačný proces, ktorý si takýto cieľ stanovuje, však do dnešných dní nebol dotiahnutý do úspešného konca. Dôvody pre tento stav sú rôzne, avšak podstata, t.j. právna úprava, ktorá mala dočasne vyplniť vákuum do prijatia nového civilného kódexu, ostala. Z rekodifikačných procesov a snáh, ktoré sa v minulosti uskutočnili, však je možné načrtnúť tendencie zmien a vývoja právnej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva.

3.4.1 Legislatívny návrh Občianskeho zákonníka z roku 2009

Už z legislatívneho návrhu Občianskeho zákonníka, ktorý vláda Slovenskej republiky schválila 14 januára 2009,

koncipovaného pod vedením prof. Lazara, bola zrejmä snaha v rámci právnej úpravy oslobodiť manželov od príliš kogentného ponímania regulácie ich majetkových vzťahov.¹⁵⁸ Ako vyplýva z predmetného zámeru „opustí sa prekonaný inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov doposiaľ upravený v Občianskom zákonníku (§§ 143 až 151) ako zákonné spoločenstvo vlastníckych práv manželov, ktorý je svojou povahou kogentným inštitútom, t. z. jeho pôsobenie nemôžu manželia zo vzájomných vzťahov vylúčiť ani v prípade zákonnej výnimky (§ 143a OZ). Aj v tejto oblasti majetkových vzťahov sa uplatní zásada súkromného práva o zmluvnej voľnosti.“¹⁵⁹ Uvedený zámer sa dokonca zaoberal možnosťou odpútať sa od inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov a nahradiť ho inštitútom majetkového spoločenstva manželov, ktoré by bolo širšie a zahŕňalo by okrem vlastníckych práv všetky vecné ako aj záväzkové práva manželov, ktoré im počas manželstva vzniknú.¹⁶⁰ Predostrel aj úvahu možného súčasného používania pojmov bezpodielové spoluvlastníctvo manželov a majetkové spoločenstvo. „Pokiaľ v návrhu nového vecného riešenia budú existovať popri sebe pojmy „majetkové spoločenstvo manželov“ a „bezpodielové spoluvlastníctvo manželov“, tak s presne ohraničeným významom a zrozumiteľne a jasne vyjadreným vzájomným vzťahom, pričom prvé je pojmovo nadradené a širšie, pretože zahŕňa spoločenstvo všetkých – vecných i záväzkových

¹⁵⁸ Bližšie pozri: KUBÍČKOVÁ, G. K navrhovanej úprave spoločenstva majetkových práv manželov. In LAZAR, J. (ed.): Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva. Materiály z odbornej konferencie. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti SR, 2008, s. 188–195.

¹⁵⁹ LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009, str. 22

¹⁶⁰ „Predmetom zákonného majetkového spoločenstva je spoločný majetok manželov. Pritom veci, ktoré sú predmetom vlastníckeho práva sú v ich bezpodielovom spoluvlastníctve; iné vecné a záväzkové práva patriace do spoločného majetku sú v ich nedielnom majetkovom spoločenstve. Pokiaľ ide o úpravu práv a povinností manželov ohľadom spoločného majetku medzi nimi navzájom a voči tretím osobám bude sa v zásadových črtách vychádzať z terajšej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Pritom sa osobitne upraví možnosť zastupovania manželov v prípade, že jeden je právne prípadne fakticky nespôsobilý spravovať majetok.“ LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009, str. 54

práv manželov, a druhé predstavuje len spoločenstvo vlastníckych práv a bude jeho súčasťou, pričom nebude inštitucionálne vyjadrená.“¹⁶¹ S touto predstavou sa nestotožňujeme, a to primárne z dôvodu, že koexistencia viacerých zákonných inštitútov, ktoré by upravovali majetkovoprávne vzťahy manželov (najmä z pohľadu vymedzenia ich predmetu), by mohla v praxi vyvolávať značnú zmätočnosť a neprehľadnosť, čo by sa prejavilo následne v jej aplikovateľnosti a funkčnosti.

S cieľom posilnenia dispozičnej autonómie jednotlivca legislatívny zámer počítal aj so zavedením manželskej zmluvy, ktorá by umožňovala manželom si svoje majetkovoprávne vzťahy upraviť odlišne od zákonných ustanovení, pričom takáto možnosť by nevznikala iba manželom ale aj osobám, ktoré majú v úmysle uzavrieť manželstvo, t.j. snúbencom. „V dôsledku toho sa aj v Slovenskej republike zavádza právna úprava manželskej zmluvy, ktorou si manželia v podstate ľubovoľne upravujú svoje majetkové vzťahy podľa vlastných predstáv, a to nielen pri uzavretí, ale aj pred uzavretím a samozrejme kedykoľvek v priebehu existencie manželstva. Až ak takúto zmluvu manželia neuzatvoria, automaticky sa uplatňuje majetkový režim zákonného majetkového spoločenstva. Nový inštitút môže pomôcť eliminovať majetkové spory po rozvode.“¹⁶²

3.4.2 *Návrh Občianskeho zákonníka z roku 2015*

Ďalšou rekodifikačnou snahou v oblasti občianskeho práva bola iniciatíva pod vedením prof. Duláka. Výsledkom bolo predloženie návrhu paragrafového znenia Občianskeho zákonníka, z ktorého je tiež možné vyčítať smerovanie právnej regulácie manželského majetkového práva. Z uvedeného návrhu zákona je zrejmé, že inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov by bol nahradený majetkovým spoločenstvom manželov. Ako vyplýva z navrhovanej úpravy, prioritne by mali možnosť si svoje majetkové vzťahy usporiadať samotní manželia

¹⁶¹ LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009 str. 23

¹⁶² LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009 str. 22

na základe zmluvy. Z uvedeného je zrejmá intencia pokračovania v presadzovaní zmluvnej voľnosti manželov a odklonenia sa od príliš kogentnej súčasnej právnej úpravy tak, ako s tým počítal aj legislatívny zámer z roku 2009. V prípade, ak by si manželia svoje vzťahy neupravili zmluvne, tak následne by nastupoval Občiansky zákonník so zákonným usporiadaním majetkových vzťahov manželov.¹⁶³ Z predmetného paragrafového znenia je zrejmé badať inšpiráciu českou právnou úpravou, ktorá bola výsledkom rekodifikačného procesu, ktorý v Českej republike prebehol a pretavil sa do nového Občianskeho zákonníka č. 89/2012 Sb., ktorý nahradil dovtedy platný Občiansky zákonník 40/1964 Sb.¹⁶⁴

Návrh Občianskeho zákonníka z roku 2015 umožňoval manželom si upraviť majetkové práva a povinnosti tak počas manželstva, ako aj pred ním. Podobne ako aj koncepcia legislatívneho návrhu z roku 2009, aj tu sa počítalo so zavedením inštitútu tzv. predmanželskej zmluvy, na základe ktorej si osoby zamýšľajúce uzavrieť manželstvo (snúbenci) mohli upraviť vzájomné majetkové práva a povinnosti, ktoré im manželstvom vzniknú ešte pred jeho uzavretím. Návrh zákona počítal s určitými obsahovými ako aj formálnymi náležitosťami, ktoré takáto manželská, resp. predmanželská zmluva mala spĺňať. Z formálneho hľadiska zmluva uzavretá medzi manželmi by musela mať písomnú formu a podpisy manželov na nej by boli úradne osvedčené. Zároveň, obdobne ako je tomu aj v Českej republike, by sa takáto zmluva zapisovala do verejného zoznamu zriadeného osobitným zákonom. Z obsahového hľadiska návrh Občianskeho zákonníka kogentne stanovoval nutnosť manželov si v predmetnej zmluve vyporiadať majetkové práva a povinnosti, ktoré manželom vznikli ešte pred uzavretím takejto zmluvy. Manželvia by mali možnosť si v zmluve určiť, či do majetkového

¹⁶³ Ust. § 31 Druhej časti – Rodinné právo, Prvej hlavy – Manželstvo, Štvrtý diel – Majetkové usporiadanie medzi manželmi, Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), DULÁK, A. a kol., Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015

¹⁶⁴ Bližšie pozri: Kapitola 3 tejto publikácie, časť c) „Modifikácia majetkových práv manželov a ich zánik za trvania manželstva v súčasnej českej právnej úprave.“

spoločenstva zahrnú aj majetok, ktorý do neho podľa zákona nepatrí, alebo že zo zákonného majetkového spoločenstva vylúčia majetok, ktorý by do neho inak patrilo. Predmetná modifikácia rozsahu spoločného majetku manželov by sa mohla týkať tak majetku už existujúceho, ako aj majetku, ktorý manželia nadobudnú až v budúcnosti. Zmluva by sa mohla vzťahovať tak na celý majetok, ako aj iba na jeho časť. Okrem úpravy rozsahu majetku patriaceho do manželského majetkového spoločenstva návrh Občianskeho zákonníka umožňoval manželom taktiež zmluvne modifikovať správu majetkového spoločenstva.¹⁶⁵ Obdobne ako je tomu v súčasnej právnej úprave, aj navrhovaný Občiansky zákonník počítal s možnosťou modifikovať čas vzniku majetkového spoločenstva ku dňu zániku manželstva. Zároveň, v prípade zániku manželstva smrťou manžela, pripúšťal transformáciu zmluvy o majetkovom usporiadaní na zmluvu dedičskú. Návrh Občianskeho zákonníka umožňoval manželom, resp. snúbencom sa dohodnúť aj na tom, že majetkové spoločenstvo manželov by nevzniklo vôbec. V takom prípade by majetok, ktorý každý z manželov nadobudol počas manželstva, patrilo do jeho výlučnej sféry. Keďže však je potrebné myslieť aj na prvotný význam majetkového spoločenstva manželov, resp. bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktorým je zabezpečenie životných a majetkových potrieb manželov, návrh Občianskeho zákonníka obdobne, ako je tomu aj v Českej republike, neumožnil manželom sa zbaviť vzájomnej vyživovacej povinnosti, ako ani odňať

¹⁶⁵ Ust. § 37 Druhej časti – Rodinné právo, Prvej hlavy – Manželstvo, Štvrtý diel – Majetkové usporiadanie medzi manželmi, Návrh Občianskeho zákonníka „1/ Manželvia môžu upraviť odchylné od zákona správu ich majetkového spoločenstva a dohodnúť sa, že jeden z nich poveruje druhého manžela výlučnou správou časti alebo celého spoločného majetku. Zároveň si môžu vymeniť, ktoré právne úkony musia robiť spoločne alebo na ktoré právne úkony sa vyžaduje súhlas druhého manžela, ktorý majetkové spoločenstvo nespravuje. 2/ Manžel, ktorý je poverený správou majetkového spoločenstva, je povinný informovať druhého manžela písomne o stave tohto spoločenstva a predkladať mu účty zo správy v intervaloch, ktoré určuje zmluva o zmene správy zákonného majetkového spoločenstva. 3/ Manžel, ktorý poveril druhého manžela výlučnou správou majetkového spoločenstva sa nemôže vopred vzdať práva odvolať toto poverenie. Ak to urobí, zmluva je v tejto časti neplatná.“ DULÁK, A. a kol., Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015

právo bezodplatného užívania obvyklého zariadenia domácnosti alebo domu a bytu, v ktorom majú manželia zriadenú spoločnú domácnosť.¹⁶⁶

Návrh Občianskeho zákonníka z roku 2015 obsahoval aj právnu úpravu možného zániku majetkového spoločenstva manželov počas trvania manželstva. Keďže návrh Občianskeho zákonníka umožňoval manželom, resp. snúbencom sa dohodnúť na tom, že majetkové spoločenstvo počas manželstva nevznikne, je zrejmé, že sa toto ustanovenie malo týkať aj situácií, kedy majetkové spoločenstvo existovalo, avšak manželia by už nemali záujem v ňom naďalej pokračovať. V prípade, ak by však medzi manželmi nedošlo ku konsenzu v otázke zrušenia majetkového spoločenstva, návrh Občianskeho zákonníka pripúšťal možnosť ktoréhokoľvek manžela sa obrátiť na súd s návrhom na jeho zrušenie. Rovnako ako je tomu aj v súčasnej právnej úprave, by sa pripúšťal zánik BSM počas trvania manželstva, ak by jeho ďalšia existencia bola v rozpore s dobrými mravmi, ako aj v situácii, ak by jeden z manželov začal podnikáť.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Ust. §§ 27, 28 Druhej časti – Rodinné právo, Prvej hlavy – Manželstvo, Štvrtý diel – Majetkové usporiadanie medzi manželmi, Návrh Občianskeho zákonníka: „§ 27: 1/ Manželia majú právo bezodplatného užívania obvyklého zariadenia domácnosti, ktorú spoločne užívajú, bez ohľadu na to, ktorému z nich patrí právo k tomuto zariadeniu alebo jeho časti. 2/ Obvyklé zariadenie domácnosti tvorí súbor hnutelných vecí, ktorý slúži potrebám rodiny. 3/ Ani jeden manžel nemôže bez súhlasu druhého manžela nakladať s vecami patriacimi do obvyklého zariadenia domácnosti podľa ods. 1, okrem, ak ide o vec nepatrnej hodnoty. § 28: Ak manželia užívajú byt alebo dom /jeho časť/, ku ktorému patrí právo len jednému z nich a majú v ňom zriadenú domácnosť; manžel, ktorému patrí právo, je povinný strpieť právo druhého manžela a rodiny na pokojné bývanie. Ak by manžel, ktorému patrí právo k bytu alebo domu /jeho časť/ nakladal s týmito predmetmi bez súhlasu druhého manžela tak, že by tým ohrozil životné potreby druhého manžela alebo rodiny, je právny úkon neplatný.“ DULÁK, A. a kol., Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015

¹⁶⁷ Ust. § 48 Druhej časti – Rodinné právo, Prvej hlavy – Manželstvo, Štvrtý diel – Majetkové usporiadanie medzi manželmi, Návrh Občianskeho zákonníka: „1/ Zo závažných dôvodov, najmä ak by ďalšie trvanie majetkového spoločenstva odporovalo dobrým mravom, súd môže na návrh niektorého z manželov zrušiť toto spoločenstvo alebo zúžiť jeho rozsah aj za trvania manželstva. 11 2/ Ak jeden z manželov začal podnikáť, súd na návrh druhého manžela majetkové spoločenstvo zruší alebo zúži jeho rozsah. Ak začali podnikáť obidvaja manželia, návrh môže podať ktorýkoľvek z nich. 3/ Ustanovenie ods. 2 sa použije

3.4.3 *Ostatný rekodifikačný proces*

Snaha rekodifikačnej komisie pod vedením prof. Števčeka koncepcne vychádzala z legislatívneho zámeru z roku 2009. V rámci plánovaných zmien sa počítalo s pokračovaním v nastolenom trende, a teda aplikovaním inštitútu predmanželských zmlúv do právneho poriadku, rozšírením dispozície a zmluvnej autonómie manželov s majetkom počas manželstva, ako aj zavedením pojmu spoločný majetok manželov, ktorý by okrem vlastníckych práv zahŕňal aj práva záväzkové. Ako však vyplýva zo zápisníc zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu, pre plánované zmeny danej oblasti, ktoré by reflektovali na meniace sa potreby spoločnosti, vychádzali zo základných súkromnoprávných princípov a mali zjednodušiť riešenie zložitých otázok v rámci právnej praxe, absentovala dostatočná politická vôľa, ktorá by takéto zámery vedela pretransformovať do platnej legislatívy.¹⁶⁸ Od roku 2020 prebiehajú rekodifikačné práce v dvoch pracovných skupinách JUDr. Hlušáka a doc. Žitňanskej, ktorých cieľom je primárne odstrániť duálnu právnu úpravu v oblasti občianskeho a obchodného práva vytvorením všeobecného súkromnoprávneho kódexu v podobe Občianskeho zákonníka (upravujúceho základné a jednotné inštitúty občianskeho a obchodného práva) a následne Zákona o obchodných spoločnostiach a družstvách. Doterajšie práce sa preto zameriavajú na vytvorenie nového Občianskeho zákonníka založeného na monistickom princípe, kde primárne došlo k návrhom znenia jeho všeobecnej časti. Z uvedeného v súčasnosti nie sú k dispozícii informácie a podklady týkajúce sa rekodifikačných tendencií v oblasti majetkového práva manželov.

aj v prípade, ak sa manžel stal neobmedzene ručiacim spoločníkom obchodnej spoločnosti.“ DULÁK, A. a kol., Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015

¹⁶⁸ Bližšie pozri: Zápisnica zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 20. apríla 2017, <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-zakonnik/Obciansky-zakonnik.aspx>

3.4.4 Úvahy „de lege ferenda“

Ako vyplýva z vyššie uvedených rekodifikačných snáh, z problémov aplikačnej praxe, ako aj z reflexie na súčasné spoločenské potreby je zrejmé, že zmeny a zámery, ktoré jednotlivé rekodifikačné komisie navrhli, sa zdajú opodstatnené a prínosné. Už aj v rámci skúmania danej problematiky v tejto publikácii bolo poukázané na určité výkladové nejasnosti súčasnej právnej úpravy, či už z pohľadu vymedzenia predmetu BSM, ako aj možnosti modifikovať rozsah BSM len v súvislosti s konkrétnou vecou. Zároveň si treba uvedomiť, že medzi základné zásady súkromného, a teda aj občianskeho práva, patrí autonómia vôle a zmluvná voľnosť. Či už z tohto dôvodu, ako aj z praktického hľadiska spojeného s odstraňovaním problémov a sporov, ktoré v súčasnosti častokrát nastávajú pri zániku a následnom vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov, sa rozšírenie dispozitívnosti zákonných ustanovení v rámci regulácie BSM zdá ako vhodná cesta. Malo by to byť v prvom rade na manželoch, aby sa rozhodli, ako upravia svoje majetkové vzťahy, ktoré im za trvania manželstva vzniknú a zákonná regulácia by mala mať iba subsidiárny charakter. Prioritne manželia by sa mali rozhodnúť, či vôbec a v akom rozsahu by sa majetok, ktorý nadobudnú, považoval za ich spoločný.¹⁶⁹ Zároveň takéto oprávnenie by malo byť poskytnuté aj osobám, ktoré ešte manželstvo neuzavreli, ale chystajú sa na to (snúbenci). Predmanželská zmluva by poskytla snúbencom ešte pred uzavretím manželstva možnosť sa dohodnúť, akú povahu budú mať ich budúce majetkovoprávne vzťahy, či bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, resp. iná majetková forma vznikne, alebo budú fungovať na princípe oddeleného majetku.¹⁷⁰ Tým pádom by sa predišlo zbytočnému vzniku majetkového spoločenstva, o ktoré manželia nemajú záujem a musia ho upravovať modifikačnými procesmi,

¹⁶⁹ Bližšie pozri: KRÁLÍČKOVÁ, Z. 1995. Manželské majetkové právo. Úvahy de lege ferenda. In Časopis pro právní vědu a praxi, č. 1, 1995, s. 120–127.

¹⁷⁰ Bližšie pozri: MURÁNSKA, J. 2015. Manželská zmluva – jej význam a miesto v právnom poriadku Slovenskej republiky. In Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2015 organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou v dňoch 9.-10. októbra 2015 Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2015. s. 270–279.

resp. žiadať od súdu jeho zrušenie. Vychádzaním z poznatkov komparácie právnych úprav majetkových vzťahov manželov v zahraničí sa javí ako najvhodnejšie legislatívne vymedziť viaceré režimy, na základe ktorých by následne boli majetkové vzťahy medzi manželmi upravené. Daný režim by sa mohol, obdobne ako je tomu aj v Českej republike, selektovať na zákonný, zmluvný a súdny. Vzhľadom na súčasnú tradíciu automatického vzniku BSM uzavretím manželstva sa javí ako vhodné ponechať princíp vzniku BSM/majetkového spoločenstva uzavretím manželstva s tým, že manželia, resp. snúbenci pred uzavretím manželstva by sa mohli dohodnúť, či toto ich majetkové spoločenstvo vznikne alebo nie. V prípade ak by sa dohodli na tom, že nechcú, aby takého spoločenstvo existovalo, v zmysle dohody, ktorá by mala zákonom predpísanú formu, by sa mohli odchýliť od legislatívne stanoveného princípu automatického vzniku majetkového spoločenstva uzavretím manželstva. Z pohľadu režimov by mal prednostné právo zmluvný, na základe ktorého by sa mohli manželia/snúbenci dohodnúť na rozsahu predmetu, správy ako aj vzniku majetkového spoločenstva. V prípade ak by v tomto ohľade boli manželia pasívni a z vlastnej iniciatívy by si svoje pomery neupravili, aplikoval by sa na nich automaticky režim zákonný, ktorý by vymedzoval tak rozsah predmetu majetkového spoločenstva, ako aj jeho správu. Tretí režim by mohol mať charakter súdny (založený na rozhodnutí súdu), ktorý by spočíval vo vytvorení, modifikácii, zrušení, resp. prípadnej obnove majetkového spoločenstva zo závažných dôvodov, t.j. dôvodov, ktoré môžu mať negatívny dopad alebo ohrozovať postavenie niektorého z manželov, konaním prípadne nekonaním druhého manžela. Principiálne niečo obdobné, ako sú aj súčasné dôvody zrušenie BSM na základe rozhodnutia súdu.¹⁷¹

Zánik manželstva z titulu rozvodu má automaticky za následok zánik BSM a potrebu jeho vyporiadania, pričom proces riešenia sporov, ktoré medzi manželmi týmto vznikajú, je z pohľadu rozhodovacej činnosti súdov často veľmi komplikovaný a náročný. Práve pripustenie možnosti manželom, ako subjektom ich majetkových vzťahov, si zmluvne určiť existenciu ako aj

¹⁷¹ PAVELKOVÁ, B.: K obsahu dohôd modifikujúcich bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. In *Justičná revue.*, 2001, 53, č. 8 – 9, s. 862 – 869

rozsah BSM, resp. majetkového spoločenstva a jeho správy, sa javí ako jeden z najvhodnejších spôsobov riešenia daného problému. Samozrejme, netreba zabúdať ani na podstatu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, resp. prípadného majetkového spoločenstva, ktorá spočíva v zabezpečení riadneho fungovania domácnosti a zaistenia základných potrieb manželov, ako aj jednotlivých členov rodiny. Tu sa črtá riešenie práve v kogentnosti zákonnej reštrikcie manželov zbaviť sa vzájomnej vyživovacej povinnosti; odňať právo bezodplatného užívania obvyklého zariadenia domácnosti alebo domu a bytu, v ktorom majú manželia zriadenú spoločnú domácnosť; konať bez súhlasu druhého manžela pri dispozícii s výlučným majetkom slúžiacim na zabezpečenie základných potrieb manželov a domácnosti spôsobom, ktorý by tento účel mohol ohroziť.¹⁷²

Existencia a podoby bezpodielového spoluvlastníctva manželov, resp. budúceho možného majetkového spoločenstva manželov má neodmysliteľný dopad na tretie osoby, a to najmä v spojitosti so vzájomnými záväzkovoprávnymi vzťahmi. Preto aby voľnosť manželov/snúbencov slobodne rozhodovať o rozsahu prípadne existencii ich majetkového spoločenstva nemal negatívny vplyv na právne postavenie tretích osôb a zachovanie právnej istoty je potrebné, aby tretie osoby mali čo najväčšiu možnosť získania vedomosti o jestvovaní a rozsahu majetkového spoločenstva a na základe toho sa rozhodnúť, či do vzájomných súkromnoprávných vzťahov s manželmi vstúpia alebo nie. Z tohto hľadiska môžu inšpiratívne byť viaceré zahraničné štáty, kde existujú osobitné verejné registre, kde sa majetkový režim manželov, ich povaha a rozsah eviduje a tretie osoby majú oficiálny verejný prístup k týmto informáciám.

Obdobné problémy ako u nás riešili aj v Českej republike, keďže v rámci spoločného štátneho zriadenia sme mali totožnú právnu úpravu bezpodielového spoluvlastníctva manželov

¹⁷² Bližšie pozri: KRÁLÍČKOVÁ, Z. 2009. Manželské majetkové právo: ius cogens versus ius dispositivum. In FOGAŠ, L. (zost.): Občianske právo – miesto a význam diela profesorov Plankovcov: pocta prof. JUDr. Oľge Plankovej, CSc. a prof. JUDr. Karolovi Plankovi, DrSc. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2009, s. 114–133.

a možnosti jeho modifikácie.¹⁷³ Keďže v Českej republike sa postupne odpútali od inštitútu BSM a nastolili koncepciu primárnej voľnosti manželov rozhodnúť sa o osude ich vzájomných majetkovoprávných vzťahov, ktorého dôkazom je aj súčasná právna úprava v zákone č. 89/2012 Sb. Občianský zákoník, aj tu by sa dala hľadať určitá inšpirácia v rámci budúcej novej právnej regulácie manželských majetkových práv na Slovensku.

Je zrejmé, že zmeny implementované do právnej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva manželov novelou Občianskeho zákonníka 509/1991 Zb. sú nedostatočné. Aj vzhľadom na intenzívnu prepojenosť v rámci koexistencie jednotlivých štátov kontinentálnej Európy prostredníctvom Európskej únie sa javí ako vhodné navrátiť sa k princípom úpravy majetkovoprávných vzťahov manželov spoločných pre kontinentálne civilné právo a prispôbiť tomu aj inštitút, ktorý by bol kompatibilný tak z pohľadu výkladu, ako aj funkcie s úpravami väčšiny štátov Európy. Spôsoby a inšpirácie ako to urobiť sú viaceré, a preto prioritne bude najmä na politickej vôli a možnostiach zákonodarcu sa s touto úlohou popasovať a dotiahnuť ju do zdarného konca.

¹⁷³ Bližšie pozri: KRÁLÍČKOVÁ, Z.: Několik poznámek k institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů jako základu manželského práva majetkového. In Časopis pro právní vědu a praxi, č. 4, 1994, s. 87–96

ZÁVER

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov predstavuje významný vecnoprávny inštitút úpravy majetkovoprávných vzťahov manželov. Je nepopierateľné, že jeho primárna funkcia vychádza z princípu rovnosti postavenia manželov v ich majetkovoprávných vzťahov, ktorá pramení zo základnej zásady rovnosti muža a ženy v manželskom zväzku. Táto sa odráža aj v poňatí právnej úpravy ich majetkových práv, kde na prvom mieste je zabezpečenie potrieb manželov a spoločnej domácnosti. Aj keď na jednej strane sa táto filozofia javí ako logická a správna, je treba si uvedomiť, že úprava majetkových vzťahov predstavuje významnú oblasť vecnoprávnej regulácie, ktorá má vychádzať zo súkromnoprávných zásad slobodnej vôle a autonómie jednotlivca. Znamená to, že aj v oblasti majetkových práv manželov by prioritne malo byť na ich vôli a slobode rozhodnúť sa, akú podobu bude mať režim majetku, ktorý nadobudnú po tom, čo vstúpia do spoločného manželského spolužitia. Vlastnícke právo ako elementárne vecné právo je založené primárne na autonómii vlastníka rozhodovať akým spôsobom bude oprávnenia z neho vyplývajúce realizovať. Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov v súčasnom zákonnom znení však predstavuje radikálny zásah do tejto slobody, keďže uzavretím manželstva zo zákona automaticky nastupuje režim, ktorý mení podobu vlastníckeho práva k veciam ako aj iným majetkovým hodnotám, ktoré následne zvyčajne po dlhé časové obdobie bude manžel nadobúdať. Preto ak hovoríme o súčasnej právnej úprave bezpodielového spoluvlastníctva a možnosti ovplyvnenia jeho podoby manželmi, sa táto z pohľadu princípov súkromného práva, prioritnej slobody vlastníka rozhodovať o výkone vlastníckeho práva a možnosti upravenia vzájomných majetkových javí ako nanajvýš pozitívna.

Modifikácia bezpodielového spoluvlastníctva manželov, či už z pohľadu rozsahu alebo okamihu vzniku, predstavuje nástroj, umožňujúci aspoň v určitej miere manželom rozhodnúť o podobe ich bezpodielového spoluvlastníctva. Potreba takejto dispozitívnosti vznikla po spoločenských a politických zmenách,

ktoré nastali po roku 1989. Požiadavka rozšírenia slobody a voľnosti pre manželov, ako subjektov majetkovoprávných vzťahov, rastie a súčasná právna úprava sa z tohto hľadiska javí značne kogentná. Je zrejmé, že je len otázkou času, kedy spoločenská potreba bude pretransformovaná do legislatívy a manželia si budú môcť svoje majetkové vzťahy, ktoré im vzniknú za trvania manželstva, upravovať v omnoho širšom rozsahu, ako je tomu v súčasnosti.¹⁷⁴

Komparáciou s vybranými zahraničnými právnymi úpravami možno dospieť k záveru, že potreba striktného naviazania bezpodielového spoluvlastníctva manželov, resp. inej formy majetkového spoločenstva bez toho, aby manželia mali možnosť slobodne na základe vzájomného konsenzu rozhodnúť o aplikácii takéhoto režimu v rámci ich vzájomných majetkových vzťahov, nie je na mieste. Sú omnoho prijateľnejšie spôsoby, ktoré na jednej strane chránia majetkové postavenie manželov (ochrana spoločnej domácnosti, vyživovacia povinnosť, súhlas s dispozíciou majetku slúžiaceho na uspokojenie základných potrieb obidvoch manželov), avšak neodoberajú možnosť manželom sa rozhodnúť aj na oddelenom majetkovom režime, kedy majetok, ktorý počas manželstva každý z nich nadobudne, bude spadať do jeho výlučného vlastníctva, eventuálne podielového spoluvlastníctva. Z uvedeného je zrejmé, že prísna viazanosť existencie bezpodielového spoluvlastníctva na manželstvo bez možnosti manželov sa dohodnúť na jeho samotnom vzniku ako aj zániku za trvania manželstva sa javí nepotrebná a zbytočne narušajúca všeobecné súkromnoprávne princípy. Zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov je prioritne spätý so zánikom manželstva. Slovenská legislatíva upravuje viaceré situácie, kedy môže dochádzať k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov aj počas trvania manželstva, čo má významnú funkciu ochrany majetkového postavenia druhého manžela v situáciách, kedy bezpodielové spoluvlastníctvo manželov neplní funkciu, ktorá bola jeho uzákonením sledovaná. Cieľom predmetnej

¹⁷⁴ Bližšie pozri: Podkapitola 3.1 tejto publikácie „História úpravy majetkových vzťahov manželov na území Slovenska.“

publikácie bolo sa zamerať práve na tieto situácie a komplexne poukázať na ich spoločné, ako aj odlišné črty. V súčasnej dobe slovenská legislatíva stále uprednostňuje zákonnú ochranu BSM pred možným jeho zánikom z titulu dohody manželov. Naša právna úprava nepripúšťa možnosť uzatvorenia dohody medzi manželmi o zániku BSM, čo však, ako je aj vyššie uvedené, sa javí ako značne obmedzujúce. Preto aj v rámci budúceho smerovania vývoja právnej úpravy majetkovoprávných vzťahov medzi manželmi vzniká potreba sa touto otázkou zaoberať a dané skutočnosti zohľadniť.

Bezpodielové spoluvlastníctva manželov je inštitút, ktorý vznikol na základe ideologických prúdov v polovici dvadsiateho storočia, pričom sám o sebe nevychádza z tradičnej kontinentálnej súkromnoprávnej koncepcie. Je to badateľné už v samotnom rozsahu predmetu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktoré sa výslovne viaže na majetok spôsobilý byť predmetom vlastníctva (čo vyplýva aj zo samotného názvu), a tým pádom zužuje okruh predmetu spôsobilého spadať do BSM nevynímajúc záväzkové práva. Preto je dôležité do budúcnosti ujasniť, čo všetko má predstavovať predmet BSM a eventuálne do neho zahrnúť okrem vecí širší okruh iných majetkových hodnôt, ako aj pohľadávky a dlhy. S tým sa následne vynára úvaha, ktorá bola načrtnutá aj v rámci už uskutočnených rekodifikačných procesov, či by nemalo dôjsť k samotnej transformácii tohto inštitútu na majetkové spoločenstvo, ktoré by vystihovalo predmet spoločného majetku manželov v širšom zmysle, ako je tomu pri BSM.¹⁷⁵

Ako vhodné a logické sa javí, aby možnosť rozhodnúť o existencii BSM, resp. modifikácii jeho rozsahu a okamihu vzniku mohli mať aj osoby, ktoré síce manželstvo spolu ešte neuzavreli, avšak sa na to chystajú. Okrem dispozičnej slobody poskytnutej snúbencom by sa týmto spôsobom mohlo predísť značným komplikáciám, ktoré v praxi vznikajú z titulu zániku BSM a následného jeho vyporiadania. Samozrejme, netreba zabúdať ani na dôležitosť a podstatu inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktoré má za cieľ prioritne chrániť

¹⁷⁵ Bližšie pozri: Podkapitola 3.4 tejto publikácie „Modifikácia a zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov v úvahách „de lege ferenda“

manželov a zabezpečiť im rovnaké majetkové zázemie a tento princíp implementovať do možných budúcich zmien právnej úpravy, čo však, ako aj bolo uvedené v kapitolách tejto publikácie, je legislatívne ako aj prakticky možné.¹⁷⁶

Z rekodifikačnej koncepcie súkromného práva a jej smerovania v posledných rokoch je zrejmé, že by malo dôjsť k rozšíreniu možnosti manželov, resp. snúbencov samostatne rozhodovať o existencii bezpodielového spoluvlastníctva manželov, či už pred vznikom ako aj počas trvania manželstva, a mať k dispozícii širokú škálu modifikačných prostriedkov na určenie jeho rozsahu ako aj okamih vzniku. Z tohto dôvodu sa nám zdalo ako prospešné skúmať a v určitej miere prípadne sa inšpirovať súčasnou právnou úpravou v Českej republike, ktorá: ad 1) v danej oblasti vychádzala z rovnakého historického zázemia, ako je tomu na Slovensku; ad 2) už reflektovala na aktuálne potreby spoločnosti, ktoré sa v predmetnej oblasti najviac objavujú a legislatívne ich zakomponovala do svojho právneho poriadku.¹⁷⁷

Cieľom predmetnej publikácie je tak odbornej ako aj laickej verejnosti priblížiť súčasný stav právnej úpravy špecifickej oblasti modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ako aj možnosti jeho zániku za trvania manželstva. Publikácia sa snaží túto problematiku priblížiť čitateľovi z dvoch pohľadov. Prvý je teoretický, spočívajúci v analyzovaní súčasnej právnej úpravy, vymedzení jej podstaty, poukázaní na nedostatky, ktoré vykazuje, ako aj v priblížení rekodifikačných snáh a ich smerovania a s tým spojenom načrtnutí možnej budúcej právnej úpravy v zmysle úvah „de lege ferenda“. Druhé spektrum je praktické, a to v tom zmysle, že predmetná publikácia intenzívne pracuje s aktuálnou odbornou literatúrou, ako aj súvisiacou judikatúrou. Snahou bolo čo najefektívnejšie prepojiť problematiku upravujúcu v hlavnom texte publikácie s rozhodovacou činnosťou súdov, ako aj

¹⁷⁶ Bližšie pozri: Podkapitola 3.2 tejto publikácie „Komparácia právnej úpravy majetkových vzťahov manželov vo vybraných zahraničných právnych poriadkoch“; Podkapitola 3.3 „Modifikácia majetkových práv manželov a ich zánik za trvania manželstva v súčasnej českej právnej úprave.“

¹⁷⁷ Bližšie pozri: Podkapitola 3.4 tejto publikácie „Modifikácia a zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov v úvahách „de lege ferenda“

fundovanými komentármi týkajúcimi sa práve skúmanej oblasti danej problematiky. Z uvedených dôvodov by publikácia, ktorú držíte v rukách, mohla mať využitie v oblasti tak právnej teórie, vedy a štúdia práva, ako aj v praktickej sfére v rámci právnickej, advokátskej, notárskej, exekučnej, konkurznej a sudcovskej činnosti.

Bibliografia:

BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F., JUNGWIRTHOVÁ, M., KLÍMA, P., PROFELDOVÁ, T. 2012. Nový Občanský zákoník, Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 830 s. ISBN 978-80-7380-413-8;

BIČOVSKÝ, J. 1993 Bezpodílové spoluvlastnictví manželů BSM, Praha: Linde, 1993, 234 s. ISBN 80-85647-07-9

BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. 2009. Společné jmění manželů. Praha : Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-747-8

CIRÁK, J., FICOVÁ, S. a kol. 2008. Občanské právo. Obecná část. Vydání první. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2008. 359 s. ISBN 978-80-7418-002-6;

CIRÁK, J., GANDŽALOVÁ, D. 2019. Základy rodinného práva, Úvodná časť- manželské právo – osvojenie, 1. vydanie. Banská Bystrica: Belianum, 2019. 204 s. ISBN 978-80-557-1548-3;

DVOŘÁK, J.: Vývoj občanského práva. In MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.): Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989. Sborník příspěvků. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004, s. 472–492. ISBN 80-246-0863-4

DULÁK, A. a kol. 2015 Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015.

ŘURANA, M. 2015. Darovacia zmluva, In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii, Roč. 19. - 1. vyd. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2015. ISBN 978-80-557-0867-6 s. 15-24.

ŘURICA, M. 2019. Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár. 3. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, 1456 s. ISBN 978-80-7400-754-5

FEKETE, I. 2011. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár. Bratislava: Eurokódex, 2011. 1254 s. ISBN 978-80-89447-50-3;

GANDŽALOVÁ, D. 2009. Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov a podnikanie, In Pocta Sentě Radvanové: k 80. narodeninám. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009. s 173-187. ISBN 978-80-7357-432-1;

HRUŠÁKOVÁ, M. – FIALA, J.: Několik úvah nad institutem majetkových vztahů mezi manžely. In Právník, roč. 130, č. 2, 1991, s. 134–142.

JAKUBČO, N. 2007. Vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov v rámci konkurzného konania In: Justičná revue 2007, roč. 59 č. 6-7 ISSN 1335-6461

KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. 2020. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 s. ISBN 978-80-7400-795-8;

KRÁLÍČKOVÁ, Z. 2013. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. In Právní rozhledy, č. 23–24, 2013, s. 801–813. Praha: C. H. Beck, 2013, ISSN 1210-6410

KRÁLÍČKOVÁ, Z. 1995. Manželské majetkové právo. Úvahy de lege ferenda. In Časopis pro právní vědu a praxi, č. 1, 1995, s. 120–127. ISSN 1210-9126

KRÁLÍČKOVÁ, Z. 2011. Manželské majetkové právo: od smlouvy ke smlouvě? In DVOŘÁK, J. – MALÝ, K. a kol.: 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 413–422. ISBN 978-80-7357-753-7;

KRÁLÍČKOVÁ, Z. 2009. Manželské majetkové právo: ius cogens versus ius dispositivum. In FOGAŠ, Ľ. (zost.): Občianske právo – miesto a význam diela profesorov Plankovcov: pocta prof. JUDr. Oľge Plankovej, CSc. a prof. JUDr. Karolovi Plankovi, DrSc. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2009, s. 114–133. ISBN 978-80-7160-280-4;

KRÁLÍČKOVÁ, Z.: Smlouvy mezi snoubenci, manžely a rozvedenými manžely. (1. část). In *Právo a rodina*, roč. 6, č. 6, Praha: Linden, 2004, s. 8–11. ISSN 1212-866X;

KRÁLÍČKOVÁ, Z.: Několik poznámek k institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů jako základu manželského práva majetkového. In *Časopis pro právní vědu a praxi*, č. 4, 1994, s. 87–96, ISSN 1210-9126;

KUBÍČKOVÁ, G. 2008. K navrhovanej úprave spoločenstva majetkových práv manželov. In LAZAR, J. (ed.): *Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva. Materiály z odbornej konferencie*. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti SR, 2008, s. 188–195. ISBN 978-80-89363-14-8.

LACLAVÍKOVÁ, M.: Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva). Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2010, 321 s. ISBN 978-80-224-1142-4

LACLAVÍKOVÁ, M.: Spolunadobudnutý majetok manželov (koakvizícia) a formovanie modernej úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (1848–1950). In SCHELLE, K. (ed.): *Právní a ekonomické problémy současnosti I. Sborník prací*. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2007, s. 70–114.

LAZAR, J. a kolektív 2010. *Občianske právo hmotné 1. Prvé vydanie*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2010. 715 s. ISBN 978-808078-346-4;

LAZAR, J. a kol., *Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009*

LUBY, Š. 1998. *Výber z diela a myšlienok*. Prvé vydanie. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 1998. 496 s. ISBN 80-88715-31-8;

MURÁNSKA, J., GANDŽALOVÁ, D., TAKÁČ, J. 2019 *Základy rodinného práva, Rodičia a deti - výživné*, 1. vydanie. Banská Bystrica: Belianum, 2019. 152 s. ISBN 978-80-557-1622-0;

MURÁNSKA, J. 2018. Manželské majetkové právo v československom právnom poriadku a tendencie jeho vývoja v podmienkach samostatnej Českej a Slovenskej republiky. In VOJÁČEK, L. – SALÁK, P. – VALDHANS, J. (eds.): Dny práva 2017 – Days of Law 2017. Část II. (Re-)kodifikace úspěšné a neúspěšné. [on-line] Brno : Masarykova univerzita, 2018. [cit. 2022-11-19] Dostupné na internete: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/44539>, s. 83–108. ISBN 978-80-210-8954-9

MURÁNSKA, J. 2015. Manželská zmluva – jej význam a miesto v právnom poriadku Slovenskej republiky. In Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2015 organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou v dňoch 9.-10. októbra 2015 [CD-ROM]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2015. s. 270–279. ISBN 978-80-7160-411-2

PAVELKOVÁ, B. 2011. Zákon o rodine. Komentár. 1. vydanie. Praha: C,H.Beck, 2011, 655 s. ISBN 978-80-7400-359-2;

PAVELKOVÁ B. 2004. Manželské právo. Bratislava. PFUK, 235 s. ISBN 80-7160-184-5

PAVELKOVÁ, B. 2001. K obsahu dohôd modifikujúcich bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. In Justičná revue., 2001, 53, č. 8 – 9, s. 862 – 869, ISSN 1335-6461

PETRÍKOVÁ, L., 2017. Ochrana súkromia a rodiny vo svetle pracovného práva. In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii. Roč. 21, Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2017. ISBN 978-80-557-1232-1 s. 366-372;

SKALOŠ, M. 2020. Právny poriadok Československa v rokoch 1948 – 1989. 1. vyd. Banská Bystrica : Belianum, 2020, 368 s. ISBN 978-80-557-1679-4;

ŠOŠKOVÁ, I. 2019. Právne formy usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi na území Slovenska - história

a súčasnosť: In Štát a právo. Banská Bystrica: Belianum, 2019, roč. 6, č. 2-3 (2019), s. 191-234, ISSN 1339-7753;

ŠOŠKOVÁ, I. 2013. Koakvizícia a otázka skutočného spolužitia manželov v manželskom majetkovom práve platnom na Slovensku (1918–1949) In VOJÁČEK, L. – TAUCHEN, J. (eds.): I. česko-slovenské setkání doktorských studentů a postdoktorandů oboru právní historie a římského práva : sborník příspěvků z konference, Brno, 19. 06. 2013. Brno : Masarykova univerzita, 2013, s. 323-335. ISBN 978-80-210-6381-5;

ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. 2019. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019. 1754 s. ISBN 978-80-7400-770-5;

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ M., HULMÁK, M. a kol. 2009. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. 1394 s. ISBN 978-80-7400-108-6;

SYROVÝ I. 2012. Zúženie rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva manželov. In: Justičná revue č. 1, 2001. s. 87-92. ISSN 1335-6461

VOJČÍK, P. a kol. 2018. Občianske právo hmotné 1. 2 vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, 382 s. ISBN 978-80-7380-719-1;

ZMEKOVÁ, I. 2018 Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, Vybrané otázky aplikačnej praxe, Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s r.o., 2018. 315 s. ISBN 978-80-89635-37-5.

Elektronické zdroje:

FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2015 [cit. 04.03.2021.] Dostupné na internete <https://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-p-143a-Dohody-o-rozsahu-bezpodieloveho-spoluvlastnictva-zakona-40-1964-Zb.htm>

FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2015 [cit. 12.03.2021.] Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-p-148-Zanik-bezpodieloveho-spoluvlastnictva-zakona-40-1964-Zb.htm>

FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2015 [cit. 19.03.2021.] Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-p-148a-Postup-pri-podnikani-manzela-zakona-40-1964-Zb.htm>

FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava: Eurokódex, 2015 [cit. 12.03.2021.] Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-p-149-Vysporiadanie-bezpodieloveho-spoluvlastnictva-zakona-40-1964-Zb.htm>

KRÁLIK, M. Komentár k zákonu o konkurze a reštrukturalizácii, Bratislava: Ulpianus, [cit. 09.03.2021.] Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/komentovane-ustanovenie/Komentar-k-p-53-zakona-7-2005-Z-z.htm>

Zápisnica zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 20. apríla 2017, [22.03.2021] Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-zakonnik/Obciansky-zakonnik.aspx>

<https://www.nker.cz/sluzby/rodina-majetek-a-ochrana-prav/seznam-listin-o-manzelskem-majetkovem-rezimu>. [22.03.2021]

Právne predpisy:

zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom znení;

zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v platnom znení;

zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v platnom znení;

zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov;

zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov;

zákon č. 509/1991 Zb. ktorým sa mení, dopĺňa a upravuje Občiansky zákonník;

zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v platnom znení;

zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v platnom znení;

zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník v platnom znení;

zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů;

zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok)

Súdne rozhodnutia:

Rozsudok NS SR sp. zn. 4 Cdo 111/2009

Rozhodnutie NS SR sp. zn. 8Cdo/263/2019

Rozhodnutie NS ČSSR sp. zn. R 28/1966

Rozhodnutie NS ČSSR sp. zn. R 42/1972

Rozhodnutie NS SR sp. zn. 2 Cdo 168/2005

Rozhodnutie NS SR aj v rozhodnutí sp. zn. 5 Obdo 11/2007

Rozhodnutie NS SR sp. zn. 6 Obdo 30/2009

Rozsudok NS ČR, sp. zn. 30 Cdo 1951/2002

Rozhodnutie ÚS ČR sp. zn. I. ÚS 104/1995
Rozhodnutie NS SR sp. zn. 2SŽ-o-KS 93/2006
Rozhodnutie NS SR, sp. zn. 2 Cdo 50/2000
Rozsudok NS SR, sp. zn. 4Obo 20/2007
Rozhodnutie NS ČR, sp. zn. 22Cdo 2345/2003
Rozhodnutie NS ČR, sp. zn. 22Cdo 1387/2008
Rozhodnutie NS ČR, sp. zn. 22Cdo 1593/2004
Rozsudok NS ČR, sp. zn. 20Cdo 279/2003
Rozhodnutie NS ČSSR, sp. zn. Prz 51/1965
Rozhodnutie NS ČSSR, sp. zn. 5 Cz 104/1967
Rozhodnutie NS ČR sp. zn. 2 Cdon 2072/97
Rozhodnutie NS ČR, sp. zn. 22 Cdon 174/1998
Rozhodnutie Ústavného súdu SR, II. ÚS 395/2010

Autor: Juraj Takáč

Názov: Modifikácia bezpodielového
spoluvlastníctva manželov a jeho zánik
za trvania manželstva

Recenzenti: Prof. JUDr. Ján Cirák, CSc.
Doc. JUDr. Martin Kubinec, PhD.
Doc. JUDr. Ivana Šošková, PhD.
JUDr. Monika Némethová, PhD.

Rozsah: 144 strán

Formát: A5

Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela
v Banskej Bystrici

Edícia: Právnická fakulta

E-verzia

ISBN 978-80-557-2039-5

DOI: <https://doi.org/10.24040/2023.9788055720395>

ISBN 978-80-557-2039-5

